



**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013



Statens
offentliga
utredningar

1969: 31

Handels-
departementet

Ref
Sole
1969: 31 A

Olja i beredskap

Förslag till beredskapslagring av
drivmedel och bränslen 1970/76

SOU

Betänkande avgivet av 1968 års oljelagrings-
kommitté

Offentlig upplaga

Stockholm 1969

Statens offentliga utredningar 1969

Kronologisk förteckning

1. Faktisk brottslighet bland skolbarn. Esselte. Ju.
2. Om sexuallivet i Sverige. Esselte. U.
3. Ny sjöarbetslagslag. Esselte. K.
4. Bostadsrätt. Esselte. Ju.
5. Utsökningsrätt IX. Nordstedt & Söner. Ju.
6. Offentliga tjänstemäns bisysslor. Esselte. C.
7. Kungörelseannonsering. Beckman. Ju.
8. Sexualkunskapen på grundskolans högstadium. Esselte. U.
9. ADB inom inskrivningsväsendet. Esselte. Ju.
10. Ny gruvmätning. Svenska Reproduktions AB. Ju.
11. Internationell adoptionsrätt. Nordstedt & Söner. Ju.
12. Regionmusik. Esselte. U.
13. Förenklad obligationshantering. Esselte. Fi.
14. Filmen- censur och ansvar. Haeggström. U.
15. Växtförädlarrätt. Esselte. Jo.
16. Lagstiftning om värdepappersfonder m.m. och om stämpelskatt på värdepapper. Esselte. Fi.
17. Nya mynt. Esselte. Fi.
18. Ett renare samhälle. Berlingska Boktryckeriet, Lund. S.
19. Ny valteknik. Esselte. Ju.
20. Ämbetsansvaret. Norstedt & Söner. Ju.
21. Skogsindustri i södra Sverige. Esselte. I.
22. De svenska hamnarna. Esselte. K.
23. De svenska hamnarna. Bilagor. Esselte. K.
24. Ekonomisystem för försvaret. Svenska Reproduktions AB. Fö.
25. Planering och programbudgetering inom försvaret. Esselte. Fö.
26. Skolstjutsarna och trafiksäkerheten. Esselte. K.
27. Länsplanering 1967. Esselte. I.
28. Sexualkunskapen i gymnasiet. Esselte. U.
29. Idrott åt alla. Esselte. H.
30. Skogsbeskattningen. Esselte. Fi.
31. Olja i beredskap. Svenska Reproduktions AB. H.



Statens offentliga utredningar
1969: 31
Handelsdepartementet

Olja i beredskap

Förslag till beredskapslagring av
drivmedel och bränslen 1970/76

Betänkande avgivet av 1968 års oljelagringskommitté
Offentlig upplaga
Stockholm 1969

Statens offentliga utredningar
1969: 21
Hälsöförhållanden i Sverige



Olja i beredskap

Förnytt till beredskap utgått av
utvärderat och utvärderat utvärderat

Beställningsadress: 1969 års officiella utgåva nr 21
Öffentlig utgåva
Stockholm 1969

Till Statsrådet och Chefen för handelsdepartementet

Genom beslut den 15 december 1967 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga med uppgift att efter överläggningar med företrädare för oljebranschen och övriga berörda grenar av näringslivet lägga fram förslag rörande lagringen av oljeprodukter efter utgången av år 1969.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 19 januari 1968 såsom sakkunniga direktören Arne Carlsson, byråchefen hos överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap Nils-Gustaf Danielson, verkställande direktören i Systembolaget Rune Hermansson, tillika ordförande, direktören Ragnar Kjellström, kanslirådet i handelsdepartementet Sven-Erik Orrö, departementsrådet i industridepartementet Sven Swarting samt direktörerna Lars Uddgren och Henning Wadell. Utredningen har antagit namnet 1968 års oljelagringskommitté.

Till sekreterare åt utredningen förordnades den 31 januari 1968 departementssekreteraren i finansdepartementet Bertil Lund.

Såsom experter åt utredningen tillkallades den 28 februari 1968 hovrättsassessorn

Lars Jonson, handelsdepartementet, kanslirådet Stig Oger, försvarsdepartementet, civilekonomen Torsten Selin, industridepartementet, dåvarande avdelningsdirektören Erik Hahn, byrådirektörerna David Davidsson och Nils Lundmark, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, direktörerna Åke Mellström och Lars Pehrzon, den 19 mars 1968 disponenten Hans Rockström, den 25 april 1968 direktören Claes Lindgren, den 17 december 1968 direktören Lennart Körner samt den 6 februari 1969 avdelningsdirektören Göte Larsson, arbetsmarknadsstyrelsen.

Härmed får vi värdsamt avge ett hemligt betänkande, kallat Olja i beredskap — Förslag till beredskapslagring av drivmedel och bränslen 1970/76. Efter bearbetning kommer betänkandet att överlämnas i en offentlig upplaga. Därmed har vi slutfört vårt uppdrag.

Reservation har avgivits av ledamoten Wadell.

Stockholm den 20 maj 1969

*Rune Hermansson
Arne Carlsson
N.-G. Danielson
Ragnar Kjellström
Sven-Erik Orrö
Sven Swarting
Lars Uddgren
Henning Wadell*

|Bertil Lund

1963—1969 års lagringsprogram	50	Kapitel 12 <i>Författningsfrågor</i>	65
Efterkalkyl för 1963—1969 års lagringsprogram	52	Förordningen om oljelagring m. m.	65
Det kommande lagringsprogrammet	52	Övergångsbestämmelserna	68
Motorbensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja	52	Förordningen om oljeavgift m. m.	68
Reservation av ledamoten Wadell	54	Övergångsbestämmelserna	69
Stadsgas	55	Förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m. m.	69
Gasol	55		
Övergångsbestämmelser	55		
Kapitel 11 <i>Vissa särskilda frågor</i>	57	<i>Bilagor.</i>	
Fasta eller procentuella lagringsmål	57	Bilaga 1 Atomkraftutbyggnad och oljeförbrukning	71
Dispens att lagra råolja	58	Bilaga 2 Uppgifter över stadsgasindustrin	77
Kontrollstation	59	Bilaga 3 Författningsförslag	78
Fiskefartygs oljeförbrukning	61		
Oljeavgift	62		
Sysselsättningsfrågan	63		

Sammanfattning

På grund av Sveriges beroende av energitillgångar i form av oljor har ända sedan år 1938 tvångslagring av olika oljeprodukter förekommit för att trygga landets beredskap på energiförsörjningens område. Under tiden fr.o.m. år 1958 har lagren med ekonomiska bidrag från statens sida byggts upp i syfte att de skall räcka för försörjning under en viss tidsperiod av avspärrning på grund av krig, krigsreserven, eller andra förhållanden, avspärrningsreserven. Detta har skett genom två lagringsprogram ett för perioden 1958—1962 och ett för perioden 1963—1969. 1968 års oljelagringskommitté har haft till uppgift att lägga fram förslag till ett tredje program på grundval av en utredning och framställning av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap rörande beredskapslagringen av drivmedel och bränslen efter år 1969.

1. Förslaget bygger på den prognos för Sveriges energiförsörjning 1955—1985 som energikommittén avlämnade under år 1967.

2. Oljelagringskommittén lägger fram ett antal alternativa lagringsmål av vilka den förordar ett som avser perioden 1970—1976 och innebär att den avsedda försörjningsgraden uppnås efter sju år, dvs. vid ingången av år 1977.

3. Ansvar för de tidigare programmens genomförande har huvudsakligen legat på oljehandeln och storkonsumenterna av olja. Detsamma föreslås gälla för den nya perioden. Enligt förslaget skall liksom tidigare

den del av krigsreserven som utgörs av drivmedel lagras i skyddade utrymmen, dvs. anläggningar som är försedda med fullgott fortifikatoriskt skydd. Beträffande en del av krigsreserven av eldningsolja föreslås lagring i anläggningar vilkas lokalisering bestäms på grundval av beredskapsmässiga överväganden. Denna lokaliserade lagring föreslås åvila oljehandeln samt kraft- och värmeproducenterna.

4. Utöver de produkter som nu lagras, dvs. motorbensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja, föreslås att även råvaror för stadsgasframställning samt gasol skall ingå i beredskapslagringen. Lagringen av råvaror för stadsgas föreslås åvila gasverken och lagringen av gasol dels staten genom överstyrelsen och dels säljare och importörer.

5. Förslaget förutsätter att en viss ökning av lagringen av koks skall ske i statlig regi genom överstyrelsens försorg.

6. Investeringskostnaderna för den beredskapslagring av bensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja som föreslås har beräknats till totalt ca 760 milj. kr. eller i genomsnitt ca 109 milj. kr. per år. Därav utgör merkostnaderna för den skyddade lagringen och den lokaliserade lagring som föreslås åligga oljehandeln ca 80 milj. kr. eller 11,5 milj. kr. om året. Investeringskostnaderna för stadsgasindustrin beräknas till ca 19 milj. kr. motsvarande ca 2,7 milj. kr. per år och för oljebranschens lagring av

Direktiven för 1968 års oljelagringskommitté innefattas i ett anförande till statsrådsprotokollet den 15 december 1967 av chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange. Departementschefen anförde därvid följande.

Skyldighet att beredskapslagra olja infördes redan år 1938 och reglerades genom förordningen den 10 juni 1938 (nr 367) angående handel med vissa mineraloljor. Enligt förordningen förelåg skyldighet för oljehandeln och de inhemska oljeraffinaderierna att hålla lager motsvarande en viss procentuell del av försäljningen under närmast föregående år. Något statsbidrag till denna lagring utgick inte.

Genom beslut av 1957 års riksdag (prop. 144, BeU 45, 2LU 34, rskr 322 och 329) antogs ett nytt system för oljelagringen och fastställdes ett program för lagring av mineralolja under femårsperioden 1958—1962.

Programmet innebar en övergång till fasta lagringsmål för olika varuslag. När dessa lagringsmål fastställdes beaktades dels den mängd oljeprodukter, som i krig beräknades komma att behövas under en viss tidsperiod — krigsreserven — och dels vad som kunde behövas med hänsyn till olika tänkbara störningar i oljetillförseln under fredstid — försörjningsreserven. Kretsen av lagringsskyldiga utvidgades att omfatta även vissa förbrukare och återförsäljare av olja. För att få till stånd en utbyggnad av skyddade oljelagringsutrymmen infördes skyldighet för de lagringsskyldiga att i sådana utrymmen förvara de i krigsreserven ingående kvantiteterna drivmedel, dvs. bensin, fotogen och motorbrännolja.

För lagringsprogrammet lämnade staten bidrag i form av ränte- och amorteringsfria lån med 20 års avskrivningstid. Detta bidrag mot-

svarade 60 % av den för programmet beräknade investeringskostnaden, 600 milj. kr. Övriga kostnader för programmet skulle betalas av de lagringsskyldiga företagen och förutsattes bli täckta genom prissättningen på produkterna.

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1962 års riksdag riktlinjer för beredskapslagring av olja, innefattande ett program för ökad lagring av mineralolja under sjuårsperioden 1963—1969 (prop. 1962: 194, BeU 68, 2LU 45, rskr 418 och 420). Till de i 1961 års priser beräknade årliga investeringskostnaderna om 112 milj. kr. skall staten bidra med 59 milj. kr., medan återstoden, 53 milj. kr., finansieras genom prissättningen på olja. I likhet med vad som gällde för lagringsprogrammet under åren 1958—1962 skall statens bidrag utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån till de lagringsskyldiga. Lånen skall skrivas av under en tid av 20 år. De är indexreglerade, vilket innebär att varje års lånebelopp justeras med hänsyn till det genomsnittliga prisläget för olja och cisterner under året före lånets utlämnande. Den försörjningsreserv som ingick i tidigare program har ersatts av en avspärrningsreserv avsedd att såvitt möjligt täcka en starkt beskuren konsumtion under lika lång tid för alla oljeprodukter. Nu gällande oljelagringsprogram innefattar för varje oljeslag bestämda kvantiteter. Dessa är fastställda med hänsyn till de beredskapsbehov som beräknats föreligga vid lagringsperiodens utgång.

Bestämmelserna om den nuvarande oljelagringskyldigheten återfinns i förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m.m. (ändrad senast 1962: 629).

De åtgärder som vidtagits för beredskapslagring av olja får ses mot bakgrunden av vårt utomordentligt starka beroende av oljan för vår energiförsörjning och de rubbningar i tillförseln som kan uppstå vid krig eller avspärrning. Jag vill här endast erinra om verkning-

arna av Suezkrisen år 1956 och kriget i Mellanöstern i år.

Den inhemska konsumtionen av drivmedel och eldningsolja kan väntas stiga i rask takt. Den år 1964 tillsatta energikommittén har i sin prognos över energibehovsutvecklingen — "Rapport rörande Sveriges energiförsörjning 1955—1985" (Fi 1967: 8) — kommit fram till att förbrukningen av importerade petroleumprodukter kan antas öka från 19 milj. m³ år 1965 till 35—36 milj. m³ år 1975 och till 43—48 milj. m³ år 1985.

Några möjligheter torde inte föreligga att fram till år 1975 förändra detta utvecklingsmönster genom åtgärder till förmån för energislag med mindre importkänslighet än oljeprodukter. Energikommittén har i ett av sina två alternativ för den kommande energibehovsutvecklingen förutsatt att atomkraftproduktionen år 1975 skulle bli 12 miljarder kilowattimmar. Inte ens en tredubbling av denna atomkraftutbyggnad skulle helt återställa importberoendet av olja till 1965 års nivå. Endast om olja eller naturgas påträffas inom landet kan försörjningssituationen förbättras. En sådan tillgång torde emellertid inte kunna få någon större betydelse för landets försörjning för när åtskilliga år efter upptäckten och kan därför inte påverka ett nytt oljelagringsprogram. En omfattande beredskapslagring av importerade drivmedel och bränslen kommer därför att behövas för överskådlig tid, för att de för landets försvarsberedskap och folkhushållningen mest angelägra energibehoven skall vara tillfredsställande tryggade i händelse av avbrott eller inskränkning i den normala tillförseln.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, som är tillsynsmyndighet för oljelagringen, har till chefen för handelsdepartementet avlämnat en utredning med förslag om beredskapslagringen under perioden 1970—1974. I utredningen ingår en av styrelsen upprättad försörjningsplan för drivmedel och bränslen. Storleken av den fortsatta beredskapslagringen har bedömts mot bakgrunden av den väntade konsumtionsutvecklingen och behovet att säkerställa försörjningen under krig eller avbrott i den fredstida tillförseln. Styrelsen föreslår att den närmare utformningen av programmet för en kommande lagringsperiod utreds av särskilt tillkallade sakkunniga innan frågan föreläggs riksdagen samt att utredningen grundas på det material av hemlig art som styrelsen lagt fram.

Mot denna bakgrund finner jag det angeläget att särskilda sakkunniga nu tillkallas med uppgift att lägga fram förslag om beredskapslagringen av drivmedel och bränslen efter utgången av lagringsperioden 1963—1969. I utredningen bör ingå företrädare för staten och den del av näringslivet som berörs av lagerhållningen. Utredningsarbetet bör bedrivas så

att frågan om den fortsatta beredskapslagringen kan underställas 1969 års riksdag.

Till vägledning för utredningsarbetet vill jag framhålla följande.

Energikommitténs mest genomarbetade prognos sträcker sig fram till år 1975. Överstyrelsens utredning om en ny försörjningsplan omfattar av denna anledning femårsperioden 1970—1974. Som ytterligare skäl till valet av period framhåller styrelsen att ett nytt program för beredskapslagringen bör avse en någorlunda överblickbar framtid. Detta med hänsyn till den snabba utvecklingen inom flertalet samhällssektorer och vanskligheten på grund därav att på längre sikt bedöma konsekvenserna för försörjningskraven i krisider. För en längre programtid tar däremot enligt styrelsen de lagringspliktiga företagens behov av tid för planering av erforderligt lagringsutrymme.

Styrelsen utgår från en målsättning för försörjningsuthålligheten under krig och avspärrning som i jämförelse med nuvarande program och med hänsyn till behovsutvecklingen är i stort sett oförändrad. I fråga om bränslen för uppvärmningsändamål föreslås dock en för krigs- och avspärrningsfallen gemensam lagerreserv. Förslaget innebär en något ökad försörjningsuthållighet för denna sektor.

I prop. 1962: 194 om beredskapslagring av olja föreslog jag att någon särskild lagringskyldighet för stadsgasindustrin inte skulle fastställas. Jag förutsatte därvid, att överenskommelse om en frivillig lagring av förgasningsbränslen skulle träffas mellan denna industri och tillsynsmyndigheten. Då en sådan överenskommelse ännu inte träffats bör frågan om lagringsplikt för råvara till stadsgas provas om.

De petroleumgaser som i flytande form saluförs under benämningen gasol har under senare år funnit allt större användning i Sverige. Under perioden 1960—1966 ökade årskonsumtionen från ca 26 000 ton till drygt 63 000 ton. I ett krisläge kan stora svårigheter uppstå för de industrier och hushåll som kontinuerligt använder gasol om inte tillräckliga lager finns därav. Styrelsen framhåller att det är angeläget att de viktiga gasolbehoven kan tillgodoses i en krisituation. De sakkunniga bör därför överväga behovet av att införa lagringskyldighet även för gasol.

I likhet med överstyrelsen finner jag det lämpligt att man vid bedömningen av den fortsatta lagringspolitiken tar sikte på första hälften av 1970-talet. Det bör dock stå de sakkunniga fritt att föreslå en annan tidsperiod om de finner skäl därtill.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till frågan om det kvantitativa målet för beredskapslagringen. De sakkunniga bör med utgångspunkt från överstyrelsens utredningsmaterial utarbeta olika alternativ med varierande

ambitionsnivå i fråga om mål för beredskapslagringen. De ekonomiska och försörjningsmässiga konsekvenserna av vart och ett av dessa alternativ bör grundligt utredas. Först då detta material föreligger blir det möjligt att ta ställning till frågan om det kvantitativa målet för beredskapslagringen.

Den nuvarande beredskapslagringen av olja ombesörjs till övervägande del av enskilda företag. Utredningen bör i första hand utgå från att bibehålla denna ordning.

Med hänsyn till bl.a. behovet att få en följsam anpassning av beredskapslagren till utvecklingen av såväl krisbehoven som den fredstida konsumtionen anser styrelsen att man bör överväga att återgå till att fastställa den årliga lagringsskyldigheten enligt principerna i 1938 års oljelagringsförordning, dvs. som ett procenttal av tidigare försäljning och förbrukning. Frågan om fasta lagringsmål eller lagring i förhållande till omsättningen bör också enligt min mening bli föremål för de sakkunnigas prövning.

Det nuvarande oljelagringsprogrammet finansieras av staten och de lagringsskyldiga, varvid de lagringsskyldiga förutsätts täcka sina kostnader prisvägen. De sakkunniga bör överväga även andra metoder för den fortsatta finansieringen. Jag vill erinra om att intill år 1958 låg med vissa undantag hela det ekonomiska ansvaret för beredskapslagringen på de lagringsskyldiga. Vidare bör beaktas att vid nuvarande finansieringssystem konsumenterna av oljeprodukter ytterst får vidkännas kostnaderna för beredskapslagringen. De sakkunniga bör därför i första hand undersöka om kostnaderna för fortsatt lagring kan tas ut genom prisättning på de olika oljeprodukterna. Eventuella övergångsproblem får då även utredas.

Enligt gällande program förutsätts att de drivmedelslager som ingår i krigsreserven skall förvaras i skyddade utrymmen. Det är angeläget att denna princip bibehålls. De sakkunniga bör också särskilt uppmärksamma frågan om en från försvars- och beredskapssynpunkt lämplig lokalisering av lagringsutrymmen för den oskyddade lagringen. Utredningen bör i sin bedömning härav undersöka hur en eventuell

utbyggnad av anläggningar för beredskapslagring kan utnyttjas för att vid en konjunkturell eller säsongmässig nedgång i sysselsättningen bereda arbete för arbetslösa.

Den nödvändiga beredskapslagringen av flygdrivmedel bör liksom hittills ombesörjas av staten.

Den nuvarande oljelagringsförordningen och övriga författningar som rör oljelagringen bör ses över mot bakgrunden av de erfarenheter som vunnits under den hittillsvarande tillämpningen och anpassas till den utformning, som kan komma att föreslås för beredskapslagringen efter utgången av år 1969.

De sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp de övriga spörsmål, som aktualiseras i samband med utredningsarbetet.

Eftersom det är angeläget att frågan om den fortsatta beredskapslagringen skall kunna underställas 1969 års riksdag bör utredningsarbetet påbörjas utan dröjsmål och bedrivas med skyndsamhet. De sakkunniga bör till ledning för sitt arbete få tillgång till styrelsens utredning och övrigt material av hemlig art som behövs.

Vissa delar av utredningsarbetet har utförts inom särskilda arbetsgrupper. Kalkylförutsättningarna, dvs. framräknandet av enhetspriserna för beräkning av investeringskostnaderna, har sålunda beretts av en arbetsgrupp bestående av Danielson och Kjellström samt experterna Davidsson, Lundmark, Mellström, Pehrzon och Selin. För byggnadstekniska frågor har arbetsgruppen biträtts av experterna Hahn och Rockström. Lagringsskyldigheten för stadsgasindustrin har utretts av Orrö samt experterna Davidsson, Lindgren och Lundmark. Beredskapslagringen av gasol har också undersökts av sistnämnda arbetsgrupp förstärkt med experten Mellström. Resultatet av arbetsgruppernas undersökningar har sedan diskuterats inom kommittén.

Författningar rörande oljelagring, oljeavgift m.m. samt tillämpningen därav

Tidigare bestämmelser

Genom förordningen den 10 juni 1938 (nr 367) angående handel med vissa mineraloljor infördes skyldighet för oljehandeln och de inhemska raffinaderierna att hålla beredskapslager av olja motsvarande en procentuell andel av försäljningen under det närmast föregående året. Procenttalen fastställdes av Kungl. Maj:t i särskilda kungörelser och uppgick under det sista år förordningen tillämpades, dvs. 1957, till 25 % för bensen och fotogen och 15 % för motor- och pannbrännolja.

Nu gällande förordningar m.m.

Efter förslag av 1955 års oljelagringskommitté (SOU 1957: 4) beslöt 1957 års riksdag (prop. 144, BeU 45, 2LU 34, rskr 322 och 329) nya grunder för beredskapslagringen av olja och ett lagringsprogram för tiden 1958—1962, innefattande en viss ökning av beredskapslagringen. Vid slutet av programperioden gjordes en ny utredning av 1961 års oljelagringskommitté (SOU 1962: 40), varefter 1962 års riksdag (prop. 194, BeU 68, 2LU 45, rskr 418 och 420) fastställde ett nytt oljelagringsprogram för tiden 1963—1969. Detta innebar en ytterligare uppbyggnad av beredskapslagren.

Oljelagringen regleras f.n. av följande författningar och andra föreskrifter

förordningen den 31 maj 1957 (nr 343)

om oljelagring m.m. (ändrad 1958: 55, 1959: 119 och 1962: 629),

förordningen den 31 maj 1957 (nr 344) om oljeavgift m.m. (ändrad 1959: 120 och 1962: 630),

kungörelsen den 31 maj 1957 (nr 345) med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja (ändrad 1959: 121 och 1962: 632),

Kungl. Maj:ts brev den 15 mars 1963 med kompletterande föreskrifter rörande beredskapslagring av olja; för perioden 1958—1962 gällde Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1957,

förordningen den 5 december 1958 (nr 575) om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m.m. (ändrad 1962: 631),

förordningen den 22 november 1963 (nr 565) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond, m.m.,

instruktion den 31 maj 1957 (nr 346) för oljelagringsrådet (ändrad 1957: 520).

I det följande lämnas en närmare redogörelse för innebörden av dessa bestämmelser samt tillämpningen därav.

Förordningen om oljelagring m.m.

1957 års oljelagringsförordning har ersatt förordningen den 10 juni 1938 (nr 367) angående handel med vissa mineraloljor. Lagringsskyldigheten avser motorbensen, foto-

gen, motorbrännolja, eldningsolja 1—2 och övriga slag av eldningsolja, dock med undantag av flygdrivmedel. Kungl. Maj:t äger förordna om annan gruppindelning. Enligt beslut av Kungl. Maj:t skall viss del av lagret av fotogen utgöras av motorfotogen. Beträffande flygdrivmedel åligger det överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap att handha lagringen därav i vad avser behoven för den civila luftfarten, medan lagringen för flygvapnets räkning ombesörjs av krigsmakten. Lagringsskyldigheten avser endast sådan olja, som används för energiförsörjningen. Olja, som utnyttjas som råvara i industriella processer eller i övrigt för annat ändamål än energiframställning, är sålunda undantagen från lagringsskyldighet. Sådan skyldighet gäller vidare ej olja, som utvunnits ur inhemska skiffer.

Enligt förordningen är säljare och förbrukare av mineralolja lagringsskyldiga. Förordningen är dock ej tillämplig på statliga myndigheter. Beträffande dessas lagringsplikt har Kungl. Maj:t i föreskrifterna den 15 mars 1963 rörande beredskapslagring av olja meddelat särskilda bestämmelser. Dessa innebär, att statliga myndigheter, som säljer eller förbrukar eldningsolja under omständigheter som avses i 5 eller 6 § oljelagringsförordningen, skall hålla lager av sådan olja i huvudsakligen samma omfattning som övriga säljare eller förbrukare. Enligt dessa grunder har Kungl. Maj:t ålagt försvarets materielverk, statens vattenfallsverk, Karolinska sjukhuset och Akademiska sjukhuset i Uppsala skyldighet att lagra eldningsolja. För det sistnämnda sjukhuset kommer lagringsskyldigheten att upphöra med utgången av år 1969. Beträffande statliga myndigheter, för vilka Kungl. Maj:t under lagringsperioden 1958—1962 föreskrivit skyldighet att lagra drivmedel, dvs. försvarets materielverk, statens järnvägar och statens vägverk, bestäms lagringsskyldighetens omfattning av tillgången hos respektive myndighet på skyddade cisternutrymmen.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den myckenhet olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager. Det ankommer sedan på

tillsynsmyndigheten, som är överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, att varje år före den 1 juli bestämma den mängd olja, som varje lagringsskyldig skall lagra under det kommande året. Om lagringsskyldig försummat den uppgiftsskyldighet, som han har enligt förordningen, och lagringsplikten på grund därav inte kunnat bestämmas före nämnda tidpunkt, kan dock tillsynsmyndigheten meddela beslut härom senare utan hinder av att den fastställda sammanlagda lagringsmängden därigenom kan komma att överskridas. Sistnämnda bestämmelse har behövt tillämpas endast i ett fåtal fall.

I förordningens 5 och 6 §§ anges vilka säljare och förbrukare, som är skyldiga att lagra olja. Säljare är lagringsskyldig, om han under kalenderåret närmast före lagringspliktens bestämmande (basåret) till avnämre inom riket sålt olja, som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt raffinaderi. Den som eljest under basåret sålt olja till avnämre inom riket är lagringsskyldig om oljan förvärvats från säljare som nyss nämnts och om försäljningen under basåret uppgått till sammanlagt minst 20 000 m³. Förbrukare är lagringsskyldig om han förbrukat olja, som han infört från utrikes ort. Skyldig att lagra eldningsolja är också den som vid anläggning inom riket under basåret och de två kalenderåren dessförinnan förbrukat sammanlagt minst 15 000 m³ sådan olja. Regler för beräkning av lagringsmängd för det enskilda företaget finns i 7 §. I fråga om värmekraftverk gäller enligt Kungl. Maj:ts brev den 15 mars 1963 särskilda bestämmelser för beräkning av basmängd, vilka syftar till att dämpa de fluktuationer i förbrukningen som föranleds av de speciella driftsförhållandena vid dessa verk.

Tillsynsmyndigheten äger under vissa förutsättningar träffa avtal med företag om frivillig lagring av olja. Sådana avtal har träffats med 15 säljare och förbrukare. Flera av dessa avtal, som löper på 20 år, har sedermera satts ur kraft genom att lagringsmängden, beräknad enligt oljelagringsförordningens bestämmelser, kommit att över-

stiga den överenskomna kvantiteten.

Beredskapslagren av olja skall av den lagringsskyldige förvaras i utrymmen inom riket, som han äger eller över vilka han eljest förfogar, på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. Genom denna bestämmelse, som tillkom i samband med 1963—1969 års oljelagringsprogram, har den lagringsskyldige ej, som tidigare var fallet, möjlighet att utan särskilt tillstånd från tillsynsmyndigheten uppdra åt annan att fullgöra sin lagringsplikt, s.k. inlagring. Bestämmelsen har införts för att åstadkomma en ur beredskapssynpunkt önskvärd spridning av lagren och motverka en alltför stark koncentration till de stora importhamnarna. I samma syfte förutsattes vidare i förarbetena till 1963—1969 års program att den lagringsskyldige skulle samråda med tillsynsmyndigheten om förläggningen av ovanjordscisterner. Sådant samråd har emellertid förekommit endast i begränsad omfattning. Beträffande olja, som enligt Kungl. Maj:ts beslut skall förvaras i bombskyddade utrymmen, har tillsynsmyndigheten från och med innevarande lagringsperiod befogenhet att besluta om förläggningen därav med beaktande av beredskapsbehoven.

Tillsynsmyndigheten äger lämna dispens helt eller delvis från lagringsskyldighet liksom från skyldighet att förvara lager i skyddade utrymmen. Genom dispens kan också lagringsskyldig få möjlighet att lagra olja i utrymmen, över vilka han inte förfogar, s.k. inlagringsdispens. Vidare kan tillsynsmyndigheten medge lagringspliktig tillstånd att ersätta lagring av visst oljeslag med lagring av annan olja eller att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle.

Dispens från lagringsskyldighet har lämnats endast i undantagsfall. Däremot har tillstånd till inlagring hos annan lagerhållare medgivits i ett antal fall. Sålunda har oljehandelsföretag, som är reguljära importörer av olja, generellt erhållit tillstånd till inlagring hos varandra. Vidare har nytillkomna lagringsskyldiga, som saknat erforderligt cisternutrymme, medgivits tillstånd till inlagring under en övergångstid för att

få möjlighet att planera och utföra cisternutbyggnad. Flertalet av inlagringsdispenserna har emellertid föranletts av särskilda omständigheter, såsom tillfälliga leveransförse- ningar, reparation av cisterner och ändrade produktionsförhållanden med bristande möjligheter att överblicka cisternbehovet. I flera fall har föreskrivits, att inlagringen skall ske på plats, där den lagringsskyldige bedriver sin verksamhet.

Tillstånd att lagra annan oljekvalitet än den fastställda har medgivits förbrukare med ringa lagringsmängd för eldningsolja 1—2, vilken kvalitet därvid fått ersättas med annan eldningsolja. Vidare har oljehandelsföretag, som importerar och lagerhåller en gemensam kvalitet av motorbrännolja och eldningsolja 1—2, fått tillstånd att i stället för sistnämnda oljeslag lagra enbart motorbrännolja. Möjligheten att lagra annat bränsle i stället för eldningsolja, vilken i betydande omfattning utnyttjades av industriföretag vid början av lagringsperioden 1958—1962, har efterhand som cisterner byggts ut blivit inaktuell. Beträffande raffinaderiernas användning av råolja för fullgörande av lagringsskyldighet lämnas en närmare redogörelse i kapitel 11.

Beredskapslager av olja får efter Kungl. Maj:ts medgivande tas i anspråk om tillförseln till riket avbryts eller försvåras. Sådant medgivande har lämnats vid två tillfällen, nämligen under de kalla vintrarna 1962/1963 och 1965/1966, då långvarig och svår isbeläggning hindrade sjöfarten. Medgivandet var begränsat till vissa oljegrupper och innebar i fråga om eldningsoljor en tidigareläggning och utökning av den s.k. vinterdispensen, som omtalas nedan.

Både lagringsskyldiga och andra som inom riket sålt eller förbrukat eller hit importerat olja är skyldiga att lämna överstyrelsen uppgifter som behövs för oljelagringsförordningens tillämpning.

Oljelagringsförordningen innehåller vidare bestämmelser om inköpsskyldighet i vissa fall från inhemskt raffinaderi. Dessa bestämmelser har aldrig tillämpats. Enligt förordningen kan tillsynsmyndigheten förelägga lagringsskyldig, som försummar att lagra

olja i föreskriven myckenhet eller på föreskrivet sätt, att vid vite inom viss tid vidtaga rättelse. Sådant föreläggande har meddelats endast i två fall. Åsidosättande av skyldigheten för lagringspliktig att insända försäljnings- eller förbrukningsuppgifter till tillsynsmyndigheten har i ett 20-tal fall anmälts till åklagarmyndighet, som dock ofta funnit förseelsen vara av sådan art, att ärendet avskrivits. Tillsynsmyndighetens beslut enligt oljelagringsförordningen har överklagats i ett fåtal fall.

Tidigare har redogjorts för vissa av de föreskrifter, som meddelats i Kungl. Maj:ts brev den 15 mars 1963. Härutöver kan nämnas, att däri även intagits regler om den nyss nämnda s.k. vinterdispensen, varmed avses en nedtrappning av lagren av eldningsolja under årets första månader. Den för året fastställda lagringsmängden gäller alltså endast för januari månad. Under februari får den vara 10 %, under mars 20 % och under året i övrigt 30 % lägre. Vidare har tillsynsmyndigheten i föreskrifterna ålagt bl.a. att avge förslag till årliga lagringsmål och att lämna redogörelse för medgivna dispenser från lagringsskyldighet och nedsättningar av oljeavgift.

Förordningen om oljeavgift m.m.

Förordningen den 31 maj 1957 om oljeavgift m.m. föreskriver skyldighet för den som erhållit dispens från oljelagringskyldighet eller försummat att fullgöra sin lagringsplikt att erlägga oljeavgift till staten. Syftet med denna avgift är att hindra att den som inte fullgör sin lagringsskyldighet gör en ekonomisk vinning i förhållande till övriga lagringspliktiga. Oljeavgiftens storlek för olika oljeslag och lagringsformer är beräknad att motsvara lagringskostnaderna per år och m³ med ett tillägg av omkring 10 % för att hindra att någon avsiktligt skulle underlåta att lagra olja och i stället erlägga oljeavgift. Om det är uppenbart att oljeavgiften avsevärt överstiger den vinning, som den lagringsskyldige gör genom att inte fullgöra sin lagringsplikt, kan tillsynsmyndigheten nedsätta eller helt efterge avgiften. Härvid skall bl.a. beaktas den lagringsskyldiges

innehav av cisternutrymme. Om synnerliga skäl föreligger, kan Kungl. Maj:t även i andra fall medge befrielse från eller återbäring av oljeavgiften.

De oljeavgifter, som debiterats sedan förordningens tillkomst, har i ett par fall varit förbundna med dispens från lagringsskyldighet. I övrigt har de föranletts av brister i lagerhållning, vilka som regel varit av tillfällig art och mindre omfattning. Rättelse har genomgående skett under påföljande månad. Hitintills har i oljeavgifter influit ett belopp av i runt tal 300 000 kr.

Enligt 1957 års riksdagsbeslut rörande 1958—1962 års oljelagringsprogram skall ett belopp motsvarande de under perioden influatna oljeavgifterna läggas till det slutliga lånebeloppet för utbyggnad av oljelagringen och sålunda återbetalas till de lagringsskyldiga. Med hänsyn till det ringa belopp, var till oljeavgifterna uppgick vid slutet av denna period, bestämdes vid tillkomsten av 1963—1969 års oljelagringsprogram att de anslag till lån, som kommer att anvisas för den sistnämnda perioden, skulle tillföras ett belopp svarande mot de under båda perioderna influatna oljeavgifterna.

Tillämpningsbestämmelser

Kungörelsen den 31 maj 1957 med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja innehåller föreskrifter angående tillämpningen av förordningen om oljelagring och oljeavgift. Det ankommer enligt kungörelsen på tillsynsmyndigheten att meddela beslut huruvida oljelagringsanläggning är av sådan beskaffenhet att den kan godkännas för skyddad lagring. Vidare skall tillsynsmyndigheten upprätta förteckning över lagringsskyldiga, vilken skall tillställas samtliga lagringspliktiga säljare. Vissa föreskrifter om debitering av oljeavgift finns intagna i kungörelsen. I denna regleras också förutställningarna för träffande av avtal om frivillig lagring.

Övriga författningar

I samband med 1958—1962 års oljelagringsprogram tillkom förordningen den 5 decem-

ber 1958 om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m.m. Förordningen innehåller bestämmelser om avskrivning på bombskyddade lagringsanläggningar, om beskattning av statliga lån till oljelagring och om värdering av varulager. Sålunda medges skattskyldig möjlighet att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avskrivning på anskaffningskostnaden för sådan anläggning med en femtedel för år under förutsättning att anläggningen har en volym av minst 1 000 m³ och är godkänd av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap. Denna avskrivningsmöjlighet har medverkat till att berganläggningar byggda av lagringskyldiga förbrukare i flera fall försetts med sådana skyddsanordningar att de kunnat godkännas som skyddad anläggning enligt förordningen. Det åligger överstyrelsen att som underlag vid taxeringen varje år utfärda intyg utvisande skattskyldigs tvångslager och hurvida han fullgjort sin lagringskyldighet. Sådant intyg skall tillställas såväl länsstyrelserna att överlämnas till vederbörande taxeringsnämnd som den skattskyldige.

Beträffande författningen om beskattningsregler för belopp som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond hänvisas till kapitel 3.

Oljelagringsrådet

För att som rådgivande organ biträda tillsynsmyndigheten i viktigare frågor rörande beredskapslagring av olja m.m. inrättades vid början av 1958—1962 års oljelagringsperiod ett oljelagringsråd. I detta ingår statliga ledamöter och representanter för olika kategorier av lagringskyldiga. Rådets verksamhet är reglerad i Kungl. Maj:ts instruktion den 31 maj 1957. Oljelagringsrådet bereds årligen tillfälle att yttra sig över tillsynsmyndighetens förslag till Kungl. Maj:ts om lagringsmål för det påföljande året och om lånebelopp till utbyggnad av oljelagringen. Dessutom har rådets yttrande inhämtats i ett antal viktigare ärenden av principiell natur, som prövats av tillsynsmyndigheten.

Huvuddragen av tidigare och nuvarande oljelagringsprogram

Oljelagringsprogrammet 1958—1962

Den snabba ökning av konsumtionen av flytande drivmedel och bränslen, som inträdde under efterkrigstiden, ställde krav på en förstärkning av beredskapslagringen av dessa förnödenheter. Mot bakgrund härav tillkallades hösten 1955 särskilda sakkunniga, 1955 års oljelagringskommitté, med uppgift att efter överläggningar med oljebranschen och övriga berörda delar av näringslivet framlägga förslag rörande en ökad lagring av petroleumprodukter. Sveriges beroende av en jämn oljetillförsel och lagring framträdde ytterligare under den stränga vintern 1956 med åtföljande isavspärrning liksom i samband med Suezkrisen i slutet av nämnda år. De av kommittén i dess betänkande "Oljelagring" framlagda förslagen till en förbättrad beredskapslagring av oljor, vilka i huvudsak antogs av 1957 års riksdag, innebar, att det tidigare systemet med en procentuell lagringsskyldighet enligt 1938 års förordning slopades och ersattes av ett system med ett till kvantiteten fastställt lagringsmål för perioden 1958—1962.

Den kvantitativa målsättningen för 1958—1962 års oljelagringsprogram fastställdes med beaktande av dels den mängd olja, som i krig bedömdes komma att erfordras under viss tidsperiod (krigsreserven), dels vad som kunde behövas med hänsyn till tänkbara störningar i oljetillförseln under fred (för-

sörjningsreserven). Krigsreserven skulle tillgodose behoven för såväl totalförsvaret som samhället i övrigt. Försörjningsreservens storlek bestämdes med hänsyn till vad som ansågs erforderligt för att trygga försörjningen under vintrar med svåra isförhållanden och beräknades vid utgången av perioden komma att motsvara behoven under en normal vinter. Enligt departementschefens uttalande i propositionen i ämnet till 1957 års riksdag (nr 144) motsvarade det framlagda oljelagringsprogrammet ej vad som ur samhällets synpunkt i och för sig skulle varit önskvärt, men landets begränsade resurser ansågs inte möjliggöra en utvidgning av programmet.

Genom oljelagringsprogrammet infördes skyldighet för de lagringsskyldiga att i skyddade utrymmen lagra de mängder motorbensin, fotogen och motorbrännolja, som motsvarade krigsreserven för dessa produkter. Utbyggnaden var avsedd att genomföras i två etapper men på grund av viss tidsförskjutning slopades sedermera den första etappen. Den, vars skyddade lagring kom att understiga 1 000 m³, befriades från sådan lagringsskyldighet. Härigenom blev lagringsbördan i detta hänseende något drygare för de större lagringsskyldiga. Lokaliseringen av dessa skyddade anläggningar liksom ovanjordscisterner var i princip fri men en viss styrning av förläggningen av de förra med beaktande av beredskapssynpunkter kom till stånd efter överläggningar mellan

tillsynsmyndigheten och de lagringskyldiga. Vissa av dessa anläggningar utbyggdes av enskilda företag, medan andra utfördes gemensamt av flera oljehandelsföretag genom ett av dem bildat byggnadsbolag.

Lagringsprogrammet avsågs genomföras genom en likformig ökning av lagringsmålen för de olika produkterna från år till år. Detta kunde fullföljas bortsett från viss dämpning av utbyggnaden vid periodens början och det uppehåll i ökningen av den oskyddade lagringen, som föranleddes av att skilda lagringsmål ej gällde för oskyddad och skyddad lagring. Med undantag av en mindre försening beträffande färdigställandet av ett par berganläggningar fullföljdes 1958—1962 års program i avsedd tid.

Investeringskostnaderna för programmet — kostnaderna för uppförande av lagringsutrymmen och anskaffning av olja — beräknades till 600 milj. kr. Av de totala investeringskostnaderna beräknades 500 milj. kr. falla på oljehandeln och 100 milj. kr. på lagringskyldiga storkonsumenter.

Till finansieringen av investeringskostnaderna för lagringsprogrammet bidrog staten med lån till ett belopp av 360 milj. kr. som fördelades mellan de lagringskyldiga i förhållande till deras lagringsmängd. Övriga kostnader skulle finansieras av de lagringskyldiga.

De statliga lånen är ränte- och amorteringsfria och avskrivs med 5 % om året från och med året efter det de utlämnats. Låneformen valdes för att staten skulle kunna kräva återbetalning om lagringskyldigheten nedgick eller upphörde för något företag. Närmare bestämmelser om långivningen och beräkningen av lånebeloppen härför till de lagringskyldiga meddelades av Kungl. Maj:t.

Bl.a. för att täcka de utgifter, som staten åtagit sig för oljelagringens genomförande, och vissa andra investeringar inom energiområdet infördes den allmänna energiskatten enligt förordningen den 31 maj 1957.

Oljelagringsprogrammet 1963—1969

Som tidigare nämnts bedömdes målsättningen för beredskapslagringen av olja un-

der perioden 1958—1962 inte motsvara önskvärd behovstäckning. Mot slutet av perioden tillsattes en ny oljelagringskommitté, 1961 års oljelagringskommitté, med uppgift att framlägga förslag till en fortsatt lageruppbyggnad. I sitt betänkande "Beredskapslagring av olja 1963—1969" lade kommittén fram förslag till alternativa lagringsmål med varierande uthållighet att uppnås vid slutet av 1960-talet. Det av 1962 års riksdag fastställda lagringsmålet för sjuårsperioden 1963—1969, vilket motsvarade kommitténs högsta alternativ, innebar en ökad och för olika oljeslag likformig uthållighet. För motorbrännolja gjordes dock en begränsning. Viss del av den lageruppbyggnad för eldningsolja som bedömdes erforderlig, förutsattes bli täckt med en av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap ombesörjd ökning av lagringen av kol och koks.

För den oskyddade och skyddade lagringen har under perioden 1963—1969 i motsats till föregående period fastställts skilda lagringsmål. Utbyggnaden av ovanjordslagringen förutsattes ske genom en lika ökning av lagringsmålen från år till år fram till periodens slut, vilket också hittills genomförts. Utbyggnaden av den skyddade lagringen, som under denna period endast avser motorbensin och motorbrännolja, skall ske i två etapper, som skall vara fullföljda vid utgången av år 1967 resp. 1969.

Beträffande den bombskyddade lagringen gäller att lagringspliktiga, som åläggs hålla lager av motorbensin och motorbrännolja, skall — i motsats till vad som gällde tidigare — fullgöra sådan skyldighet oavsett lagringsmängdens storlek. För att detta krav skulle kunna uppfyllas, har de lagringskyldiga bildat ett gemensamt bolag för utbyggnaden av skyddade anläggningar, vari alla lagringskyldiga har möjlighet att inträda. En plan för lokaliseringen av anläggningarna fastställdes av tillsynsmyndigheten vid periodens början och har i stort kunnat följas. Genom denna plan har den skyddade utbyggnaden erhållit en från beredskaps synpunkt lämplig förläggning inom olika delar av landet.

Den totala investeringskostnaden för 1963

—1969 års oljelagringsprogram beräknades till 812 milj. kr. i 1961 års pris- och kostnadsläge.

Kostnaderna har beräknats med ledning av särskilt framtagna enhetspriser för vara och cistern. Varupriserna utgörs för samtliga oljeslag utom eldningsolja 3—5 av cifpriser, vilka uppbyggts med utgångspunkt från internationellt noterade fob-priser, var till lagts kostnaderna för oceanfrakt, försäkring och oceanläckage. För eldningsolja 3—5 utgörs enhetspriset av de större oljehandelsföretagens genomsnittliga utförsäljningspris.

Enhetspriset för ovanjordscisterner grundas på olika genomsnittstorlekar för cisterner för lagring av olika produkter. Kostnaden för skyddade anläggningar framräknades efter ett pris av 200 kr./m³. Enhetspriserna för vara och cistern i 1961 års prisläge framgår av följande tablå:

	<i>Varupris</i>	<i>Cisternpris</i>
motorbensin	168 kr/m ³	123 kr/m ³
fotogen	153 „	105 „
motorbrännolja	137 „	88 „
eldningsolja 1—2	135 „	84 „
övrig eldningsolja	76 „	100 „

Härutöver må nämnas, att investeringskostnaden för lagringsutrymmet framräknades med utgångspunkt från en fyllnadsgrad i cisternerna av 70 % för drivmedel och 75 % för eldningsolja. För skyddade anläggningar utgjorde motsvarande procenttal 80. Med hänsyn till vinterdispensen beräknades varukostnaden för eldningsoljor till 85 % av den för januari fastställda lagringsmängden.

Den genomsnittliga årliga investeringskostnaden för beredskapslagringen av olja under perioden 1963—1969 utgör i 1961 års prisläge 112 milj. kr. Enligt beslut av 1961 års riksdag skall av detta belopp 59 milj. kr. utbetalas till de lagringsskyldiga i form av statliga lån av samma slag, som gällde under perioden 1958—1962. I beloppet ingår i sin helhet merkostnaden, 7,3 milj. kr., för skyddade lagringsanläggningar. I motsats till tidigare år är lånen indexreglerade. Indexberäkningen sker med ledning av dels

priskalkyler för varukostnaden, upprättade på sätt tidigare nämnts, dels särskilda formler för fastställande av cisternkostnaden för oskyddade och skyddade utrymmen. Varupriserna har successivt sjunkit under perioden och indextalen varierar för år 1968 mellan 88,1 och 95,4 för olika oljeprodukter. Cisternpriserna har däremot stigit och indextalen uppgår nämnda år till 123,2 för ovanjordscisterner och 129,7 för skyddade utrymmen.

Av den genomsnittliga årliga investeringskostnaden förutsattes återstoden, 53 milj. kr., finansieras prisivägen. För att möjliggöra detta har flertalet lagringsskyldiga oljehandelsföretag förbundit sig att — till täckande av finansieringskostnader för ökad beredskapslagring — till Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond inbetala avgifter beräknade efter företagets leveranser till sådana köpare som icke själva är lagringsskyldiga.

Stiftelsen, som bildades den 31 december 1962, är inte skyldig att erlagga skatt för inkomst eller förmögenhet i vad avser från oljeföretagen tillförda beredskapslagringsavgifter eller avkastning därav. Om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts stiftelsen stadgas i förordningen den 22 november 1963 (nr 565). Utanordning av inbetalade belopp jämte ränta sker i princip i proportion till varje oljeföretags andel i de statliga ränte- och amorteringsfria bidragen dock med den inskränkningen att oljeföretag inte äger utfå större belopp än företaget inbetalt jämte ränta härå.

Beredskapslagringsavgiften utgörs av dels en investeringsdel, som inbetalas till stiftelsen, dels en del som svarar mot de löpande kostnaderna för lagringen och som behålles av företagen. Avgifterna har från början varit för bensin och motorbrännolja 1 öre/lit. och för fotogen och eldningsoljor 5 kr./m³, varav investeringsdelen för såväl drivmedel som eldningsoljor utgjort 4 kr./m³. I fråga om drivmedel kvarstår beredskapslagringsavgiften oförändrad medan den för eldningsoljor sänkts i tre etapper och utgör fr.o.m. den 1 maj 1969 1 kr./m³. Någon

investeringsdel ingår inte längre.

Föreskrifter för långivning till utbyggnad av den oskyddade oljelagringen under åren 1963—1969 har meddelats i Kungl. Maj:ts brev den 25 oktober 1963, vari bl.a. anges sättet för fastställande av de årliga lånebeloppen och hur dessa skall beräknas för den enskilde lagringsskyldige. För den skyddade lagringen har motsvarande föreskrifter meddelats den 3 april 1964. Enligt dessa beviljas lån dels såsom bidrag till kostnaderna för uppförande av skyddad anläggning (anläggningslån), dels såsom bidrag till kostnaderna för anskaffning av lager till sådan anläggning (lagerlån). Anläggningslånet utbetalas i form av årliga förskottsbelopp, medan lagerlånet ställs till de lagringsskyldigas förfogande först sedan de skyddade anläggningarna färdigställts och godkänts. För lånen äger tillsynsmyndigheten i vissa fall kräva säkerhet och så har också skett beträffande ett antal mindre oljehandelsföretag. Ytterligare föreskrift rörande återbetalning i vissa fall av lån har utfärdats i Kungl. brev den 27 januari 1967.

Det nu löpande oljelagringsprogrammet har hittills kunnat fullgöras i avsedd omfattning vad gäller såväl utbyggnaden av den oskyddade lagringen som färdigställandet av de berganläggningar som ingår i första etappen av programmet. Såvitt kan förutses kommer programmet i sin helhet att vara fullföljt vid lagringsperiodens utgång.

Redogörelse för överstyrelsens för ekonomisk försvarsberedskap förslag till lagringsmål.

Överstyrelsens förslag till fortsatt beredskapslagring av drivmedel och bränslen har redan berörts i direktiven. Enligt dessa bör överstyrelsens utredningsmaterial utgöra utgångspunkt för vår bedömning av olika alternativ med varierande ambitionsnivå i fråga om mål för beredskapslagringen. Vi har därför funnit det befogat att återge huvuddragen och förutsättningarna för de i överstyrelsens förslag presenterade beräkningarna av:

- a) *l a g e r b e h o v*, dvs. det totala behovet av drivmedel och bränslen under de tidsperioder som beredskapslagringen avser,
- b) *l a g r i n g s m å l*, dvs. det beredskapslager som erfordras sedan lagerbehovet reducerats med de gripbara lager, som bedöms kunna ianspråkta för försörjningen utöver beredskapslagren (handels- och förbrukarnas kommersiella lager, statliga lager av motorbrännolja, stenkol och koks samt den ersättningsved, som i en bränsleförsörjningskris antas kunna disponeras som substitutbränsle för eldningsolja) samt
- c) *l a g e r ö k n i n g s b e h o v*, dvs. den nettoökning som erfordras för att uppnå lagringsmålet sedan hänsyn tagits till beredskapslagren vid utgången av innevarande lagringsperiod den 1.1.1970.

Allmänna förutsättningar för beräkning av krigs- och avspärrningsreservernas storlek

Den ekonomiska försvarsberedskapsplane-

ringen tar närmast sikte på två typer av krisfall, nämligen det fall att våra handelsförbindelser med utlandet begränsas av utrikespolitiska skäl utan att landet är i krig, *avspärrningsfallet*, samt det fall att Sverige indras i krig, *krigsfallet*.

Antingen kan krig inträffa utan någon förvarning (blixtkrig) eller föregås av en längre eller kortare tid med successiva inskränkningar av våra importmöjligheter. Den senare utvecklingen medför de svåraste påfrestningarna för vår drivmedels- och bränsleförsörjning. Beredskapsplaneringen har därför givits en sådan inriktning att energibehoven även i ett dylikt läge nöjaktigt skall kunna tillgodoses. Planeringen avser därför liksom hittills särskilda reserver för avspärrning resp. krig.

Behovsberäkningarna avser i princip år 1975, dvs. samma år som den år 1964 tillkallade energikommittén valt för sin prognos rörande utvecklingen inom energisektorn i fred (Rapport rörande Sveriges energiförsörjning 1955—1985; stencil finansdepartementet 1967: 8). För såväl krigs- som avspärrningsfallet har förutsatts att landet är helt avspärrat från import samt att lika så exportvägarna är avskurna.

Tillgängliga lager av drivmedel och bränslen förutsätts i ett spänt läge i första hand disponeras för att tillgodose krigs- och beredskapsviktiga ändamål. Värmestandarden i sjukhus, bostäder och liknande lokaler har förutsatts skola upprätthållas på en ur hälso-

vårdssynpunkt acceptabel nivå. Ej nyttobetonad trafik och mindre viktig industriproduktion måste begränsas i den omfattning som läget kräver. Snabbt verkande konsumtionsbegränsande åtgärder blir därför nödvändiga. Vid utformningen av försörjningsplanen har förutsatts att erforderliga ransoneringsförberedelser hunnit genomföras. De beräknade behoven av drivmedel och bränslen är sålunda att betrakta som minimibehov. Genom att endast oundgängliga behov kan tillgodoses kommer förbrukningen av drivmedel och bränslen under de avsedda krisförhållandena inom de flesta förbrukningsområdena att väsentligt avvika från fredskonsumtionen.

På grund av att olika förutsättningar gäller beträffande förbrukningen av drivmedel under krig och avspärrning har uppgifter inhämtats om oundgängliga behov av drivmedel under dels en krigsmånad och dels en avspärrningsmånad från krigsmakten och övriga för totalförsvaret och folkförsörjningen viktiga myndigheter och organ. Krigs- och avspärrningsbehov för skogsbruk och arbetsredskap har uppskattats av överstyrelsen. Den reserv som är avsedd att tillgodose behoven under krig omfattar sålunda inte enbart militära behov utan inkluderar även behoven för samtliga civila aktiviteter under krig. Enligt numera hävdvunnen princip har den del av beredskapslagringen som avser krigsreserven ansetts böra lagras i skyddade utrymmen.

För avspärrningsfallet har även inräknats en drivmedelsreserv för vissa standardtilldelningar under en övergångsperiod vid införandet av en kortransonering. En mindre reserv har även avsatts för att kunna tillgodose de drivmedelsbehov, som uppkommer i samband med utrymningar.

Uppvärmningssektorn har ansetts vara det enda område som är så intimt förknippat med utvecklingen under fredstid, att energikommitténs prognos direkt kunnat användas som underlag för beräkning av bränslebehovet för uppvärmningsändamål under krig och avspärrning år 1975. Uppskattningarna har skett med ledning av prognosens variant I, dvs. alternativet med stort inslag av elvärme.

Genom ransonering har förbrukningen antagits kunna nedpressas. Med hänsyn till uppvärmningsbränslenas utomordentliga betydelse ur hälsovårds- och icke minst psykologisk synpunkt har överstyrelsen räknat med att bränslebehoven för uppvärmningssektorn bör säkerställas för en längre tidsperiod än vad som antagits för övriga förbrukningsområden.

Bränslebehoven per månad under krig och avspärrning för industrin och andra förbrukningsområden, vilka inte företräds av någon speciell myndighet, har utretts av överstyrelsen. För industrin har behoven grundats på dels särskilt infordrade uppgifter från samtliga större industriföretag, som i fred planläggs för produktion under krig och/eller avspärrning, och dels på tillgänglig, relativt omfattande statistik. Genom att underlaget förbättrats kan beräkningarna betraktas som mera tillförlitliga än de som tidigare varit grundläggande för bedömning av industrins behov av bränslen under krig och avspärrning.

Bränslebehoven för generering av kondens- och mottryckskraft under krig och avspärrning har bedömts i samarbete med Centrala Driftledningen (CDL). Viss ökning av elbehovet har härvid förutsatts för transportsektorn. Elbehoven för industri och uppvärmning (elvärme) har för avspärrningsfallet i princip bedömts utifrån samma förutsättningar, som tillämpats för övriga bränslen. Med hänsyn till sämre ransoneringsförutsättningar för elvärme har dock kalkylerats med något lindrigare ransonering än för eldningsolja och andra bränslen. Vid normal vattentillgång bedömer CDL att det genom ransoneringar reducerade elbehovet under avspärrning år 1975 skall kunna tillgodoses utan oljebaserad elproduktion. Under ett extremt torrår, som statistiskt inträffar en gång under en 30-årsperiod, erfordras dock viss oljeproducerad elkraft för att tillgodose avspärrningsbehovet av elkraft.

Även i krig bedöms elkraftbehovet kunna täckas utan oljebaserad elproduktion. Man måste emellertid räkna med att krigsskador kan uppstå på överföringssystemet.

En reserv för tillskott av oljebaserad kondens- och mottryckskraft erfordras därför för att tillgodose kraftproduktionen innan skador på grund av krigshandlingar hunnit repareras.

Med hänsyn till att extrema torrår är mycket sällsynta och det kan vara väl pessimistiskt anta att ett sådant torrår och krig inträffar samtidigt har överstyrelsen efter gemensamma överläggningar med representanter för kraftindustrin uppskattat det totala oljebehovet för elproduktion under krigs- och avspärrningsperioden.

Den av överstyrelsen väckta frågan om beredskapslagring av råvaror för framställning av stadsgas samt gasol kommer att behandlas i kapitlen 8 och 9, där också redogörelse lämnas för behovsberäkningarna.

Överstyrelsens förslag till lagringsprogram efter utgången av år 1969 omfattar inte det militära behovet av flygdrivmedel liksom ej heller eldnings- (pannbränn-) oljor för marinens fartyg för krigsfallet. Behovet av beredskapslagring av flygdrivmedel för civil luftfart har förutsatts liksom hittills komma att behandlas i en särskild försörjningsplan.

Med hänsyn till att motorfotogen förutses praktiskt taget helt komma att utgå som drivmedel under 1970-talet, har det ansetts att beredskapslagringen av denna produkt utan större olägenhet kan successivt avvecklas fram till år 1975.

Med beaktande av ovanstående förutsättningar har överstyrelsen beräknat lagerbehovet av drivmedel och bränslen under krig och avspärrning år 1975 för den uthållighet beträffande förbrukningen under krig och

avspärrning som fastställdes av 1962 års riksdag. För uppvärmningssektorn har dock, som framgår ovan, räknats med en något förlängd uthållighet.

Gripbara lagertillgångar inom landet

Som gripbara tillgångar betraktas överstyrelsens beredskapslager av motorbrännolja samt kol och koks. Den gripbara tillgången på stenkol är förhållandevis stor i jämförelse med kolbehovet under krig och avspärrning. Överskottet har i kalkylen antagits ersätta eldningsolja.

Som ett gripbart tillskott för avspärrningsförsörjningen räknas dessutom dels kommersiella lager av drivmedel och bränslen, som finns inom näringslivet utöver den författningsmässiga beredskapslagringen, dels lager av kol och koks hos handeln och större konsumenter. Vid uppskattning av de kommersiella lagren har hänsyn tagits till att hamstring är ofrånkomlig i början av en försörjningskris samt att en övergångstid med okontrollerad förbrukning inte kan undvikas innan ransoneringar hinner få full effekt.

Av de inhemska energitillgångarna har endast brännved antagits kunna ersätta importbränslen under den tidsperiod som försörjningsplanen avser med krigs- och avspärrningsfallen. Med gällande beredskapsplan för tillverkning av gengasaggregat förutses starttiden bli så lång att någon gengasdrift av betydelse för drivmedelsförsörjningen inte anses bli aktuell under den tidsperiod som avses i försörjningsplanen.

Allmänna synpunkter

Sverige är för sin energiförsörjning sedan långt tillbaka i utomordentligt hög grad beroende av importerad energi. Landets begränsade tillgång på egna ekonomiskt utnyttjningsbara energikällor, de klimatiska förhållanden som betingas av landets geografiska läge samt näringslivets och kommunikationernas höga utveckling är faktorer som har medverkat till detta förhållande.

På kort sikt torde någon förändring av den skisserade situationen inte vara att förvänta. Eventuella kommande fynd av olja och naturgas liksom atomkraftens utveckling, särskilt om denna kan baseras på in-

hemskt uran, kan dock på längre sikt minska landets importberoende.

Även vid den utvecklingstakt för atomkraft, som beräknas av energikommittén i prognosvarianten 1, kommer importen av oljeprodukter att spela en dominerande roll för vår energiförsörjning för lång tid framöver. Importbränslenas andel av den faktiskt nyttiggjorda energin utgör enligt prognosvarianten 1 ca 75 procent år 1975 och ca 68 procent år 1985 jämfört med 64 procent år 1955 och 67 procent år 1965.

Enligt nämnda prognos svarar importbränslena — exklusive atombränsle — inom några mera betydelsefulla konsumtionsområden för följande andelar av nyttiggjord energi:

		1955	1965	1975	1985
Genomsnittligt	%	64	67	75	68
Kraftproduktion	„	12	5,5	23,3	16,7
Gasproduktion	„	100	100	100	100
Industri*	„	58	57	67	62
Samfärdsel*	„	76	84	92	91
Övrigt*	„	76	80	80	71

* Inklusive i gas- och elkraft ingående importerade produkter.

Andra importbränslen än petroleum, dvs. kol och koks, kan under perioden 1975—1985 beräknas svara för endast 5 procent eller mindre av den totalt nyttiggjorda energin och förbrukningen härav sker huvudsakligen inom industrin för processändamål.

I absoluta tal beräknas förbrukningen av olja fortsätta att öka under överskådlig tid. Enligt energikommitténs prognos beräknas behovet av importerad energi till följande kvantiteter.

	Mått enhet 1 000	1955	1965	1975 (variant 1)	1985 (variant 1)
Eldningsolja 1—2	m ³	2 389	5 785	8 800	} 43 100
Eldningsolja 3—5	m ³	3 701	8 275	17 700	
Motorbrännolja	m ³	704	1 594	2 700	
Bensin	m ³	1 530	3 043	5 000	
Övriga oljeprodukter	ton	220	270	750	
Kol och koks	ton	6 070	3 235	2 700	3 200

Detta starka beroende av importerad energi medför att Sverige är särskilt känsligt för avbrott i tillförseln. Utan en kontinuerlig tillgång av energi kan starka störningar väntas inom närings- och samhällslivet.

Härtill kommer den betydelse, som en tryggad energiförsörjning har för den svenska alliansfria utrikespolitiken. En tryggad försörjning med energi är av avgörande betydelse för totalförsvarets möjligheter att fungera med tillfredsställande effektivitet, inbegripet tillgodoseende av folkhushållets mest trängande behov för främst livsmedelsförsörjningen, bostadsuppvärmningen och transportväsendet. I en spänd situation är det därför inte uteslutet, att ett energiförsörjningsmässigt beroende av den ena parten i en konflikt kan binda Sverige vid denna lika starkt som en allians. Hot om avbrott i oljeleveranser kan bli ett effektivt medel att framtvinga en sådan bundenhet.

Visserligen torde risken ha blivit mindre för att oljan skall kunna användas på nys antytt sätt. Råoljeutvinningen har fått en vidare spridning i världen, vilket kan antas öka förutsättningarna att i spända situationer finna leverantörer som inte ställer politiska villkor. Liknande verkningar torde man kunna räkna med till följd av att raffineringen av råolja numera i allt större utsträckning sker i konsumentländer. Även det samarbete som pågår inom OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) för att trygga medlemsländernas oljeförsörjning i krissituationer verkar i denna riktning. Men också med beaktande av dessa omständigheter anser vi det fullt

klart, att man fortfarande och så långt man nu kan bedöma måste räkna med att situationer kan uppkomma där oljeleveranserna kan begagnas som ett verksamt utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Vi finner därför att den alliansfria politiken förutsätter lämpliga åtgärder för att förebygga att Sveriges beroende av oljeimport används på sådant sätt.

Av det anförda framgår att vi, liksom de båda tidigare oljelagringskommittéerna och i överensstämmelse med statsmakternas beslut om oljelagringsprogrammen 1958—1962 och 1963—1969, finner att beredskapslagring av importerade drivmedel och bränslen är nödvändig under överblickbar framtid. Med hänsyn till oljans dominerande betydelse för energiförsörjningen anser vi, att beredskapslagringen fortfarande huvudsakligen måste avse olja.

Olika krisfall

Gällande oljelagringsprogram tar sikte på två skilda typer av krisfall nämligen dels det fall att Sverige blir indraget i krig, dels olika fall då Sverige blir avspärrat från oljetillförsel utan att vara i krig. Programmet syftar till en lageruppyggnad, vars mål är att det vid avbrottsstillfället skall finnas tillräckliga drivmedels- och bränsletillgångar för att medge nödvändig konsumtion under viss tid för vartdera fallet för sig. Ifrågasvarande tidsmässiga uthållighet, som har avgörande betydelse för lageruppyggnadens storlek, har bestämts av statsmakterna.

Vi finner inte anledning föreslå några

principiella avvikelser från nu gällande mål för beredskapslagringen. Vi anser sålunda att planeringen även i fortsättningen bör avse två skilda planeringsperioder, krigsfallet resp. avspärrningsfallet, och att uthålligheten i princip skall vara densamma som hittills.

Krigsreserven bör självfallet helt reserveras för behoven i händelse landet indras i krig och bör sålunda inte tillgripas i andra lägen.

Avspärrningssituationer kan naturligtvis förekomma med en mer eller mindre fullständig avstängning av oljetillförseln. Vad nyss anförts om råoljeutvinningens spridning och utbredningen av raffinaderverksamheten ger skäl anta, att riskerna för en total avspärrning minskat och kommer att minska. Oljeförsörjningen efter 1967 års kris i Mellersta Östern är ett exempel på detta. Vi anser det dock inte möjligt att utesluta en situation då Sverige, utan att vara i krig, är helt avstängt från oljeleveranser, t.ex. ett storkrig i vilket Sverige är neutralt, eller då oljeleveranser endast står att få på oantagbara politiska villkor. Avspärrningsreserven måste därför enligt vår mening fortfarande beräknas för ett läge med total avstängning av oljetillförseln.

Om avspärrningsreserven helt reserverades för ett sådant läge, skulle det vara nödvändigt med ytterligare en reserv, avsedd för avspärrningssituationer av andra slag, t.ex. försakade av oroligheter på leverantörsländernas eller sjöfartens arbetsmarknader eller av isläggning. I de båda hittills beslutade programmen har det ansetts att avspärrningsreserven borde kunna tillgripas även i sådana fall. Sannolikheten för att den skall hinna återuppyggas, innan landet råkar i en situation av det slag för vilket avspärrningsreserven främst är avsedd, torde under den kommande lagringsperioden inte vara mindre än hittills. Vi föreslår därför inte någon ändring i fråga om avspärrningsreservens syfte.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap har som framgår av föregående kapitel beräknat det lagringsmål som behövs år 1975 för att den avsedda uthålligheten

skall uppnås. Överstyrelsen har därvid först uppskattat den oundgängliga förbrukning som nämnda uthållighet förutsätter under krigs- och avspärrningsperioderna, lagerbehovet. En del av detta beräknar överstyrelsen komma att täckas — förutom av vissa bränslen som lagras i annan ordning — av de lager av importprodukter som av kommersiella skäl måste hållas utöver beredskapslagret samt av ved som ersättningsbränsle för eldningsoljor. Skillnaden mellan lagerbehovet och sagda lager utgör alltså det lagringsmål som skall uppnås genom beredskapslagring. Den under programtiden erforderliga ökningen av beredskapslagringen motsvarar följaktligen skillnaden mellan nyssnämnda lagringsmål och lagringsmålet vid utgången av den innevarande oljelagringsperioden 1963—1969.

Förbrukningen av drivmedel och eldningsoljor under fredsförhållanden

Oljeförbrukningen under krig och avspärrning bestäms för flertalet sektorer inom samhället till största delen av andra faktorer än de som är avgörande för förbrukningen under normala förhållanden. Vissa aktiviteter tillkommer och andra bortfaller. Krisförbrukningen kommer därför inte att stå i direkt relation till fredsförbrukningen utom när det gäller uppvärmningssektorn. För övriga aktiviteter påverkas förbrukningen under krig och avspärrning sålunda endast delvis av förbrukningen under normala förhållanden.

En redogörelse för den väntade tillväxten hos oljeförbrukningen under normala förhållanden är likväl befogad. Denna inverkar som nämnts direkt på lagringsmålet för uppvärmningssektorn. Den har också betydelse vid bedömningen av den ekonomiska belastning som olika lagringsalternativ innebär. Dessutom är det av intresse från beredskapslagringssynpunkt att få en uppfattning om den väntade konsumtionens fördelning på olika energislag.

Överstyrelsen har — som tidigare angetts — utgått från att förbrukningen av oljor under normala förhållanden blir av den om-

fattning som anges i varianten 1 av energikommitténs prognos. Prognosen gäller i första hand tiden t.o.m. år 1975 men energikommitténs rapport innehåller också en uppskattning av energibehovet för tiden 1975—1985.

Vad först gäller *energiförbrukningens tillväxt* redovisar energikommitténs prognos en avmattning i tillväxttakten för nyttiggjord energi från ca 5,8 procent per år under tiden 1955—1965 till ca 5,5 procent per år under tiden 1965—1975. Prognosen bygger på långtidsutredningen och på statistiska centralbyråns senaste uppskattning av befolkningstillväxten. Energikommittén har vidare antagit att verkningsgraden vid bränslets utnyttjande skall förbättras i viss omfattning.

Den under åren 1966 och 1967 konstaterade utvecklingen antyder att det är tveksamt, om långtidsutredningens förväntningar beträffande bruttonationalproduktens och industriproduktionens tillväxt kommer att infrias. Detta kunde i och för sig motivera en viss nedjustering av prognosen för energikonsumtionens storlek år 1975. Å andra sidan får man beakta dels att prognosen inte inkluderar några antaganden om nya förbrukningsområden för energi, dels att energikommitténs antagande om verkningsgradsförbättringar måste betraktas som synnerligen osäkert. Vi finner med hänsyn härtill och till att utvecklingen under år 1968 och hittills i år ger en annan bild, att det inte är motiverat att räkna med ett lägre energiförbrukningsalternativ än det som angivits av energikommittén.

Vad beträffar *energiförbrukningens fördelning på olika energislag* har vi ansett oss böra ta upp energikommitténs förutsättningar till diskussion i två avseenden.

Det första gäller inverkan av den olje- och gasprospektering som pågår i Sverige och på den svenska delen av kontinentalsockeln. I våra direktiv sägs att en upptäckt av olja eller naturgas i Sverige inte kan få någon större betydelse för försörjningen förrän åtskilliga år efter upptäckten, varför den inte kan påverka ett nytt oljelagringsprogram. Vi har informerat oss om prospekteringsläget och fått det beskedet att arbetet ännu

inte kommit så långt att man kan säga vare sig om det kommer att ge något tillskott till Sveriges energiförsörjning eller vid vilken tidpunkt eller i vilken omfattning detta i så fall kan ske. Vi anser oss därför i vårt arbete böra utgå från att den olja och naturgas, som behövs i Sverige under den nu aktuella perioden, måste importeras.

Det andra gäller takten för atomenergins utbyggnad i vårt land. Energikommittén skisserar här två alternativa utvecklingstendenser, variant 1 resp. variant 2. Variant 1 förutsätter att elektrisk kraft genom ökad utbyggnad av atomkraften i viss omfattning ökar sin marknadsandel inom områden — främst inom uppvärmningsområdet — som nu domineras av flytande bränslen. Enligt varianten 1 — som innebär en högre utbyggnad av atomkraften än varianten 2 — är oljeförbrukningen år 1975 och 1985 1 respektive 5 milj. ton lägre än enligt varianten 2.

De nu angivna skillnaderna i oljeförbrukningen är dock inte enbart en följd av variationer i fråga om atomkraftens utbyggnad utan beror även på skilda antaganden i fråga om oljeförbrukningen per småhus räknat. Variant 2 förutsätter här något högre förbrukning än varianten 1. Den skillnad i oljeförbrukning mellan de båda varianterna som beror på variationer i atomkraftens utbyggnad är därför något lägre än ovan angivits.

I våra direktiv anges att inte ens en tredubbling av den högsta av energikommittén för år 1975 antagna atomkraftproduktionen skulle helt återställa importberoendet av oljan till 1965 års nivå. Sedan energikommitténs rapport avgavs och direktiven lämnades har emellertid planeringen på området förts framåt så att man nu har något bättre utgångsläge när det gäller att bedöma i vad mån användningen av atomenergi kan väntas minska oljeförbrukningen under de närmaste åren. Vi har låtit göra en beräkning beträffande den inverkan de senaste angivna prognoserna för atomkraftens utbyggnad skulle få på oljeförbrukningens tillväxt om de uppfylls. Resultatet av denna beräkning redovisas i *bilaga 1*. Härav framgår

att nu föreliggande planer för atomkraftens utbyggnad skulle — som allra mest — kunna resultera i en ytterligare minskning av oljeförbrukningen enligt energikommitténs prognos, varianten 1, med i genomsnitt ca 7,5 procent år 1975. Den största minskningen torde ske i fråga om oljeförbrukning för kraftproduktion.

Detta leder närmast till antagandet, att utvecklingen av oljekonsumtionen enligt varianten 1 i energikommitténs prognos är den mest realistiska. Möjligtvis kan man med hänsyn bl.a. till planerna på förläggning av atomkraftstationer till eller i närheten av

tätorter ifrågasätta om inte oljekonsumtionen för värme- och kraftproduktion skulle kunna bli lägre än vad som anges enligt detta alternativ. På grund av beräkningarnas och utbyggnadsplanernas osäkerhet och med beaktande av att de eventuella differenserna i detta avseende blir ringa anser vi oss inte böra avvika från varianten 1 i energikommitténs prognos.

Enligt denna prognos blir förbrukningen av drivmedel och eldningsolja för energändamål år 1975 följande uttryckt i 1 000 m³.

	K	I	S	Ö	Totalt
Motorbensin	—	—	5 000	—	5 000
Fotogen	—	—	—	330	330
Motorbrännolja	—	—	2 700	—	2 700
Eldningsolja 1—2	—	1 000	—	7 800	8 800
Eldningsolja 3—5	3 700	8 400	—	5 600	17 700
Summa	3 700	9 400	7 700	13 730	34 530

Anm. K = kraftverk

I = industrier

S = samfärdsel

Ö = uppvärmningssektorn

Med hänsyn till att vi i det följande även tar upp frågan om ett sjuårsalternativ för kommande lagringsprogram har vi med utgångspunkt från energikommitténs prognos i varianten 1 uppskattat konsumtionen av oljeprodukter år 1977 enligt följande i 1 000 m³.

Motorbensin	5 350
Fotogen	325
Motorbrännolja	2 900
Eldningsolja 1—2	9 100
Eldningsolja 3—5	19 420
Summa	37 095

Lagerbehovet av drivmedel och eldningsolja för krigs- och avspärrningsfallen

Även om det är självklart bör det ändå nämnas att vi utgår från att förbrukningen både i krigs- och avspärrningsfallen ned-

bringas till minsta praktiskt möjliga genom ransoneringar och regleringar. Vi vill därför kraftigt understryka vikten av att sådana åtgärder är förberedda så att de snabbt kan sättas in med full kraft. I annat fall måste man befara att den avsedda uthålligheten inte uppnås. De upplysningar vi inhämtat om den nuvarande ransoneringsberedskapen ger oss anledning framhålla att denna behöver ägnas ytterligare insatser för att hållas i takt med utvecklingen och medge den flexibilitet som olika situationer kan kräva.

Den av överstyrelsen angivna *drivmedelsförbrukningen* är grundad på bedömningar rörande behoven inom de olika totalförsvarssektorerna med hänsyn till deras planerade verksamhet under krig och avspärrning. Härtill har lagts vissa av överstyrelsen beräknade kvantiteter för standardtilldelningar i samband med införande av ransonering, för förbrukningen inom skogsbruk och för diverse arbetsredskap samt för utrymning i händelse av krig och krigsfara. Vi anser oss inte böra frångå dessa beräkningar.

Vad beträffar förbrukning av *eldnings-*

oljor under krigs- och avspärrningsperioderna har överstyrelsen för vardera tidsperioden gjort beräkningar för de olika behovsgrupperna industri, kraftverk, transporter och uppvärmning. För uppvärmningssektorn har dock inte gjorts någon beräkning av förbrukningens fördelning på krigs- och avspärrningsperioderna. Beräkningen avser i denna del den sammanlagda förbrukningen för båda tidsperioderna.

Industrins bränslebehov under krig och avspärrning har beräknats till dels vad som åtgår för den av överstyrelsen och jordbruksnämnden planlagda industriproduktionen, dels vissa kvantiteter för övrig produktion. Vi har inte funnit anledning att frångå dessa beräkningar.

Förbrukningen av eldningsolja för produktion av elektrisk kraft har överstyrelsen beräknat i samråd med CDL. Som tidigare nämnts skulle ett fullföljande av nu föreliggande planer på atomkraftens utbyggnad resultera i en minskning av förbrukningen av olja för kraftproduktion. Med hänsyn till osäkerheten beträffande dessa planer har vi dock inte funnit anledning att ändra den uppskattning som överstyrelsen och CDL i samråd gjort av oljeförbrukningen. Ej heller i fråga om bränslebehovet för transporter har vi funnit anledning att frångå den av överstyrelsen gjorda beräkningen.

För uppvärmningssektorn har överstyrelsen i sin försörjningsplan — med hänsyn till betydelsen i vårt klimat av uppvärmning — främst ansett det vara rimligt att försörjningsuthålligheten inom denna sektor vidgas i förhållande till den beredskap som det nuvarande oljelagringsprogrammet innefattar. Vi har förståelse för de skäl som föranlett överstyrelsen att föreslå denna förstärkning av beredskapen. Vi anser oss emellertid böra göra beräkningar även för en beredskap för uppvärmningssektorn, som motsvarar den som man hittills ansett sig böra syfta till med den justering som föranleds av inträffade ändringar i fråga om utrymningsplaneringen.

Det totala lagerbehovet beräknar vi således i överensstämmelse med överstyrelsens förslag. Som framgått räknar vi dock även

med ett något lägre alternativ för uppvärmningssektorn.

Som vi närmare utvecklar i kapitel 8 och 9 bör beredskapslagringen i fortsättningen omfatta också råvaror för framställning av stadsgas och gasol. Enligt direktiven för vårt arbete förutsätts att beredskapslagringen av flygdrivmedel liksom hittills ombesörjs av staten. De alternativa lagringsprogram som vi framlägger i det följande, innefattar följaktligen inte dessa flygdrivmedel. Vi vill dock understryka vikten av att en tillräcklig beredskapslagring kommer till stånd också av sådana drivmedel liksom av smörjmedel, enär en tryggad tillgång därav är nödvändig i krislägen av skilda slag.

Tillgångar inom landet på drivmedel och bränslen

De tillgångar på drivmedel, eldningsolja och andra bränslen som utöver beredskapslagren vid utgången av perioden 1963—1969 står till förfogande för att täcka behoven under krig och avspärrning är kommersiella lager hos raffinaderier, handel och förbrukare, statliga lager av kol, koks och motorbrännolja samt de lager och den produktion av ersättningsbränslen, som kan beräknas förekomma inom landet. Överstyrelsen har i detta hänseende — förutom ersättningsbränslen och statliga beredskapslager — beaktat endast oljelager som beräknas av kommersiella skäl komma att finnas hos de lagringspliktiga vid en krissituations inträde samt vissa kol- och kokslager. Detta har i princip skett efter samma grunder som i nu gällande program och vi har inte funnit anledning att frångå överstyrelsens beräkning härav.

Vi har emellertid också undersökt om det inte finns ytterligare lager som bör tas i beräkning. En förutsättning är härvid självfallet att man med tillräcklig säkerhet kan utgå från att dessa lager kommer att finnas när en försörjningskris inträder. Sådana lager kan dessutom inte tas i beräkning till större del än de med säkerhet kan beräknas vara gripbara i sådana lägen och alltså kan beaktas i ransoneringsförfarandet. Lager av

detta slag kan enligt vår uppfattning endast avräknas mot avspärrningsreserven.

Vi har funnit att dessa förutsättningar kan uppfyllas i fråga om dels lager av eldningsolja för fastighetsuppvärmning som förvaras i fastigheterna, dels lager av motorbrännolja som finns i s.k. farmaggregat hos jordbrukare och åkare m.fl., dels råolja-lager hos raffinaderierna.

Vi anser det möjligt att få ett grepp över *fastighetslagren av eldningsoljor* i början av en reglering av oljeförbrukningen. Oljehandelsföretagen har, som en service för sina kunder, i stigande omfattning börjat lämna förhandsmeddelanden, när ny leverans bör ske. För att möjliggöra detta följer man förbrukningen hos kunderna på ett sätt som ger en ganska klar uppfattning om lagerutvecklingen hos dem. Företagens förutsättningar härför kan antas komma att förbättras. En bränsleransonering avses, enligt föreliggande planer, börja med ett kvoteringskedje genom förmedling av den ordinarie handeln. Med hänsyn till nyssnämnda förhållanden föreligger då möjligheter att avväga kundleveranserna med beaktande av kundernas egna lagertillgångar. Inom oljehandeln är man positivt inställd till dylik medverkan liksom att genom upplysning till kundkretsen verka för en tillfredsställande lagerhållning hos denna under normala förhållanden. Regleringen av handelns eldningsoljeförsäljning i begynnelseskedet av en bränsleransonering kan därför ske med beaktande av åtminstone en del av kundernas lager av eldningsolja. Härvid torde fördelningen mellan säljarföretagen böra ske i förhållande till vars och ens andel av den totala försäljningen. Vi föreslår sålunda att en viss kvantitet avräknas som gripbar tillgång.

Beträffande *lager av motorbrännolja i farmaggregat* har vi gjort en undersökning som visar att antalet farmaggregat f.n. är ca 140 000, varav 95 000 hos jordbrukare och resten hos åkare m.fl. I fråga om lagren i farmaggregaten är osäkerheten stor både när det gäller att beräkna volymerna och med avseende på möjligheterna att dra in dessa lager i ett regleringssystem. Ytter-

ligare ett osäkerhetsmoment är vanskligheten att bedöma vilken inverkan på lagerhållningen i farmaggregat som utvecklingen inom jordbruket och transportnäringen kan beräknas få. Vidare torde säsongvariationerna i lagerhållningen här vara större än för fastighetslagringen. Även i fråga om farmaggregaten är man dock inom oljehandeln positivt inställd till att medverka till lagrens avräkning mot ransoneringskvot, varför även här föreslås att en viss kvantitet avräknas som tillgång.

Raffinaderiernas råolja kan f.n. efter dispens enligt 10 § oljelagringsförordningen användas för fullgörande av beredskapslagringsskyldigheten genom att de får ersätta viss del av beredskapslagret av färdigprodukter. Sådan dispens har lämnats samtliga raffinaderier, dock inte beträffande lager som avser krigsreserven och ej heller för inlagringsåtaganden. Dispenserna har utnyttjats i varierande grad.

I krigsreserven kan råolja enligt vår uppfattning inte heller i fortsättningen ingå, eftersom man måste räkna med att raffinaderierna kan sättas ur stånd att tillverka färdigprodukter redan i inledningsskedet av ett krig. Råolja-lagren anser vi däremot vara ett värdefullt inslag i försörjningsreserven när det gäller avspärrningsfallet, när de kan utnyttjas flexiblare än lager av färdigprodukter. De kan inom vissa gränser användas för tillverkning av de oljeslag varav behovet är störst. Att lagra råolja kan också vara ekonomiskt fördelaktigare än att lagra färdigprodukter.

Samtidigt som dessa omständigheter talar för att låta en del av beredskapslagren bestå av råolja, måste man uppmärksamma att nuvarande system, där endast raffinaderierna får tillgodoräkna sig råoljan, ställer dessa i ett något gynnsammare läge än övriga lagringsskyldiga. Framför allt gäller detta i förhållandet mellan oljehandelsföretag, som har raffinaderi i landet, och sådana som inte har det. Även för de lagringsskyldiga förbrukarna har det betydelse.

Vi föreslår att hänsyn tas till detta genom att en del av råolja-lagren, motsvarande en

viss tids normal omsättning vid raffinaderierna, betraktas som ett gripbart lager. Denna råoljevolym, omräknad till färdigprodukter efter ett beräknat genomsnittligt utfall, skall alltså frändras innan totalmålet för beredskapslagringen fastställs. De råoljelager som raffinaderierna har därutöver bör på samma sätt som hittills efter dispens få tillgodoräknas i stället för färdigprodukter, ingående i avspärningsreserven.

Inhemsk ersättningsproduktion

Då det gäller att fastställa lagringsmålet måste beaktas i vad mån importerad olja kan ersättas av inhemska produkter, såsom ved, torv och annat.

I fråga om drivmedel kan endast gengas komma ifråga. Gengasdrift kräver att fordonen förses med speciell utrustning. Enligt vad vi inhämtat tar tillverkning och montering av denna utrustning så lång tid att gengasen inte kan beräknas få någon betydelse för bensin- och motorbrännoljaförbrukningen under de tidsperioder som beredskapslagringen avser.

De uppgifter som vi fått visar emellertid att det är möjligt att minska tidsåtgången betydligt genom att redan under normala förhållanden framställa vissa verktyg som behövs för tillverkning av gengasutrustningar. Överstyrelsen har i annat sammanhang föreslagit att gengasberedskapen i fredstid skall förbättras bl.a. på angivet sätt och begärt att 5 milj. kr. anvisas för detta ändamål. Om så sker skulle beredskapslaget av motorbrännolja i de alternativ vi lägger fram kunna minskas med en kvantitet motsvarande en sänkning av investeringskostnaden med ca 11 milj. kr. Vi vill framhålla att ju snabbare övergången till inhemska drivmedel kan ske, desto större blir landets uthållighet. Vi anser det därför angeläget att frågan om en förbättring av beredskapen på gengasområdet snarast prövas.

Vad angår bränslena är vi överens med överstyrelsen om att inhemska produktion av torv, kol eller skifferolja inte kan påverka beredskapslagringsbehovet.

Övergång till ved i en bristsituation blir allt svårare och mera tidsödande i och med att vedens betydelse som bränsle under normala försörjningsförhållanden minskar. Det antal eldstäder som måste ställas om från olja till fast bränsle har ökat och vi vill understryka vikten av att förberedelser vidtas, särskilt i samband med nyinstallationer och större ombyggnader, för en sådan omställning. Skogsindustrins lager av massaved, som man brukat räkna med som en bränslereserv, minskar och består till ökande del av rått virke, som inte med fördel kan användas omedelbart. I vissa situationer, när arbetskraft frigörs från exportindustrin, kan skogsavverkning bedrivas i större omfattning, men i andra lägen, när den militära beredskapen kräver större inkallelser, kan det bli knappt med arbetskraft för vedproduktion.

Vi finner därför att det inte är tillrådligt att räkna med att importbränslena i större omfattning än överstyrelsen förutsatt kan ersättas med inhemska energiproduktion under den tid, som beredskapslagren är avsedda för.

Kol och koks

Överstyrelsen har i sitt förslag räknat med en viss ökning av de statliga kokslagren. Detta bränsle behövs för vissa processer där det av tekniska skäl inte kan ersättas med olja. Vi utgår därför från att den aktuella kvantiteten koks anskaffas utom ramen för det lagringsprogram vi lägger fram. Kostnaderna torde böra bestridas inom ramen för den rörliga kredit som riksdagen ställt till förfogande för överstyrelsens beredskapslagring. Det torde ankomma på överstyrelsen att göra framställning härom.

Vinterdispens

I de båda hittillsvarande programmen har s.k. vinterdispens medgivits generell i fråga om eldningsoljorna. Vinterdispensen innebär, att den föreskrivna kvantiteten eldningsolja i sin helhet måste finnas i lager endast under januari månad varje år. Där-

efter får kvantiteten trappas ned med högst 10 % fr.o.m. ingången av envar månaderna februari, mars och april. Under resten av året skall minst 70 % av den föreskrivna kvantiteten hållas i lager.

Vi har diskuterat en viss tidigareläggning av nedtrappningen men stannat för att föreslå oförändrade regler för vinterdispensen.

Lagringsperiodens längd

I direktiven uttalas att det är lämpligt att man vid bedömningen av den fortsatta oljelagringspolitiken tar sikte på första hälften av 1970-talet men att om skäl därtill föreligger, annan tidsperiod kan övervägas.

Av de båda hittillsvarande oljelagringsprogrammen var det första femårigt och det nuvarande är sjuårigt. Enligt vår uppfattning står valet även denna gång mellan en programtid på fem år och en på sju år.

Överstyrelsens förslag avser ett femårsprogram och energikommitténs mera genomarbetade prognos räcker bara fram till år 1975. Ju längre programtiden är desto vanskeligare blir det i och för sig att bestämma lagringsmålet. För tiden efter år 1975 är tillgängligt prognosunderlag för utvecklingen av den fredsmässiga energiförbrukningen inte lika genomarbetat som för de första fem åren efter nu löpande program.

Detta talar i och för sig för en femårig programperiod, varför vi beräknat kostnaderna för ett program avseende tiden 1970—1974, dvs. de beredskapslager som skall hållas vid ingången av år 1975.

Men skäl kan också anföras för en längre programperiod. En sådan underlättar de lagringsskyldigas planering för utbyggnaden av lagringsutrymmena. Inom oljebranschen hyser man starka tvivel om möjligheterna att klara utbyggnaden av de skyddade och lokaliserade anläggningarna på så kort tid som fem år, i varje fall utan betydande merkostnader.

Energikommitténs prognos visar att en avmattning av oljeförbrukningens tillväxt kan väntas efter år 1975. Denna ändring av

utvecklingstrenden — som kan bli ännu mera markerad om atomkraftens utbyggnad forceras starkare än energikommittén antagit — medverkar till att man får en på längre sikt jämnare utbyggnad av lagren och en lägre årskostnad i ett sjuårsprogram än i ett femårsprogram.

Om atomkraftens utveckling eller förändrade krav på uthålligheten skulle ge anledning till omprövning av lagringsmålen synes detta lättare kunna genomföras i ett sjuårsprogram än i ett femårigt. Detta beror både på att programtiden är så lång att en omprövning innebär mindre abrupta ändringar i planerna och på att utbyggnaden går något långsammare.

Av dessa skäl har vi funnit det lämpligt att beräkna kostnaderna även för en sjuårig programperiod för åren 1970—1976, dvs. de beredskapslager som skall hållas vid ingången av år 1977.

Lagringsmål

Vi har gjort beräkningar såväl med hänsyn till den försörjningsmässiga betydelsen som med avseende på de ekonomiska konsekvenserna av ett antal alternativa lagringsmål. Vi har stannat för att lägga fram tre av dessa.

Alternativ I motsvarar överstyrelsens förslag i dess skrivelse, omräknat med hänsyn till de lagertillgångar som vi behandlat tidigare i detta kapitel. Alternativet innebär att den avsedda tidsmässiga försörjningsuthålligheten uppnås efter fem år, dvs. under år 1975. Detta innebär att programperioden blir åren 1970—1974.

Alternativ II syftar likaledes till full lageruppbyggnad men under en sjuårsperiod fram till år 1977, dvs. perioden omfattar åren 1970—1976. Vi har inte räknat med att lagerbehovet blir större år 1977 än år 1975 utom för eldningsolja. Ej heller har vi räknat med ändringar på tillgångssidan.

Alternativ III har beräknats så att lagerbehovet för varje produktslag med undantag för krigsreserven av drivmedel begränsas till 95 % av de i alternativ II angivna mängderna. Detta betyder alltså att den av

statsmakterna fastställda tidsmässiga försörjningsuthålligheten i fråga om avspärrningsreserven inte kan helt uppnås till år 1977 utan att anspråken tillgodoses på ett sämre sätt än vi ansett försvarligt.

Vi har också beräknat vilka volymer av varje produktslag som uppnås om den procentuella andel av normalförbrukningen som lagringsmålet år 1969 (lagringen år 1970) utgör appliceras på den beräknade förbrukningen år 1975. En sådan uppbyggnad av lagren ger emellertid en klart otillfredsställande ojämnhet i fråga om uthålligheten för de olika kvaliteterna. Vi anser därför inte att detta är något realistiskt alternativ. Vi tar med det endast för kostnadsjämförelsens skull.

Som förut angivits har överstyrelsen föreslagit en ökning av försörjningsuthålligheten för uppvärmningssektorn. Vi har i våra beräkningar medtagit detta förslag. Men vi har, vilket också framgår av det föregående, ansett oss även böra beräkna de lagerolymer som krävs om försörjningsuthålligheten för uppvärmningssektorn uppskattas efter samma grunder som i gällande program med den justering som föranleds av ändringar i fråga om utrymningsplaneringen. Vi har därför gjort två varianter av alternativen I—III; den ena, betecknad a), enligt överstyrelsens förslag och den andra b), enligt nuvarande grunder med nämnda justering.

På grund av vad nu anförts har vi alltså kommit fram till tre alternativ, vardera med två varianter, samt ett jämförelsealternativ.

Val av alternativ

När det gäller valet mellan alternativen förordar vi enhälligt alternativ II b).

Med hänsyn till de tekniska svårigheterna

att under en femårsperiod genomföra en tillräcklig utbyggnad av anläggningar för den skyddade och lokaliserade lagringen för att uppnå den av statsmakterna avsedda tidsmässiga uthålligheten anser vi ett sjuårsalternativ klart vara att föredra. Alternativ II syftar till att denna uthållighet skall vara uppnådd till år 1977. Om det inte befinns nödvändigt att öka beredskapen och om förbrukningen framför allt av eldningsolja inte överträffar energikommitténs prognos, bör man därför med alternativ II kunna räkna med att denna uthållighet skall vara uppnådd till år 1977 vilket inte är fallet med alternativ III.

Den av oss förordade varianten b) av alternativet II innebär att beredskapen inom uppvärmningssektorn i princip hålls på den nivå som åsyftats i det nu löpande programmet. Självfallet vore det önskvärt att kunna höja denna beredskap i enlighet med överstyrelsens förslag. Bl.a. ger den något lägre beredskap, som alternativ II b) innebär i jämförelse med nämnda förslag, en uthållighet som vid oförändrad ransoneringsgrad kan bli beroende på den tidpunkt på året då en avspärrning sätter in. Värmestandarden är också av betydelse rent psykologiskt i en krissituation. Det bör vidare framhållas att eldningsoljeförbrukningen ökat snabbare än som förutsågs vid det nu gällande programmens antagande. Detta har lett till att den beredskapsnivå som åsyftas för uppvärmningssektorn inte uppnås under innevarande period. I realiteten kommer därför alternativ II b) att medföra en förbättrad uthållighet under förutsättning att förbrukningen visar sig överensstämma med prognosen. Med hänsyn härtill och till att kostnaderna för varianten b) är lägre än varianten a) har vi inte kunnat enas om något annat alternativ än II b).

Inledning

Alltsedan lagringsskyldighet för oljor infördes år 1938 har en strävan varit att krigsreserven skall lagras i skyddade lager, dvs. i utrymmen som är försedda med skydd mot bombanfall och beskjutning. Intill år 1958 svarade staten för utbyggnaden av sådana lagringsanläggningar genom att antingen utföra dem i egen regi eller medge statsbidrag till kommuner och enskilda motsvarande merkostnaden för skyddade anläggningar jämfört med cisternanläggningar ovan jord.

I samband med omläggningen år 1958 av systemet för den författningsmässigt reglerade beredskapslagringen av oljor infördes skyldighet för företag med lagringsplikt för drivmedel att lagerhålla krigsreserven av dessa oljeslag i skyddade lagringsutrymmen. Sådan skyldighet föreligger även under den nu löpande lagringsperioden 1963—1969.

I övrigt har i de båda hittillsvarande oljelagringsprogrammen i princip gällt valfrihet för de lagringsskyldiga i vad avser lagrens lokalisering. För programmet 1963—1969 är dock förutsatt att de lagringsskyldiga inom ramen för sina kommersiella intressen beaktar beredskapsönskemålen i förlägningshänseende och därför fortlöpande samråder med tillsynsmyndigheten beträffande sina utbyggnadsplaner.

Givetvis vore det önskvärt att även krigsreserven av eldningsolja kunde lagras i

skyddade utrymmen. Genom statens försorg och på enskilt initiativ har också successivt skyddade lagringsutrymmen för eldningsolja byggts i sådan utsträckning att krigsbehoven för ändamål, som av främst tekniska skäl måste tillgodoses med sådana oljor, kunnat beredas ett tillfredsställande skydd. För den återstående delen av krigsreserven av eldningsolja har man under de båda hittillsvarande oljelagringsprogrammen emellertid främst av kostnadshänsyn nödgats acceptera oskyddad lagring.

En viss utbyggnad av berganläggningar för eldningsolja med tillfredsställande skydd för i anläggningarna lagrad vara torde kunna förväntas även i fortsättningen med hänsyn till möjligheten att härigenom bättre utnyttja tillgängliga markområden. De särskilda avskrivningsregler, som får tillämpas enligt 1958 års förordning om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m.m., bidrar också till att skapa intresse hos enskilda företag för bergrumsutbyggnad för lagring av eldningsolja.

Liksom de båda tidigare oljelagringskommittéerna anser vi att även för kommande lagringsprogram ansträngningarna i vad avser den fortsatta utbyggnaden av skyddade lagringsanläggningar i första hand bör inriktas på krigsreserverna av drivmedel. Detta överensstämmer också med vad överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap förutsatt i sitt förslag till lagringsmål för nästa oljelagringsperiod. I fråga om eld-

ningssoljorna anser vi att i första hand en beredskapsmässigt bättre lokalisering bör eftersträvas i fråga om de lager som ingår i krigsreserven.

Drivmedel

I direktiven för vår utredning framhålls såsom angeläget att principen om förvaring i skyddade utrymmen av de drivmedelslager som ingår i krigsreserven bibehålls.

Storleken av de skyddade lagringsutrymmena har i de båda tidigare oljelagringsprogrammen bestämts efter en fyllnadsgrad av 80 %. Överstyrelsen har emellertid i sitt förslag ifrågasatt om inte den framtida utbyggnaden av skyddade lagringsutrymmen borde ske med utgående från en fyllnadsgrad av 90 %, varigenom utbyggnadsbehovet något nedbringas. Vi ansluter oss till detta förslag.

Vad beträffar lokaliseringen av de skyddade lagringsanläggningarna för krigsreserven av motordrivmedel måste helt naturligt de beredskapsmässiga kraven vara utslagsgivande, varför det liksom f.n. är fallet bör ankomma på tillsynsmyndigheten att under beaktande av beredskapsbehoven besluta om förläggningen av dessa. Som underlag för våra beräkningar nedan i kapitel 7 rörande kostnaderna för de föreslagna alternativa lagringsprogrammen har vi från överstyrelsen införskaffat en preliminär lokaliseringsplan.

Samtliga förefintliga bombskyddade oljelagringsanläggningar är utförda som berganläggningar. Liksom de båda föregående oljelagringskommittéerna har vi diskuterat huruvida andra utförandeformer, t.ex. mindre ovanjordscisterner med stor spridning, skulle kunna tänkas ge det önskade skyddet till fördelaktigare kostnad. Bergförläggning erbjuder emellertid, utan att skyddskraven åsidosätts, möjlighet till utbyggnad i större lagringsenheter vilket ger lägre kostnader. Vi anser därför att denna utbyggnadsform bör väljas även under den kommande lagringsperioden. De möjligheter till förenklingar i berganläggningarnas konstruktion, var till erfarenheterna från tidigare utbyggnader lett bör beaktas.

I likhet med vad som gäller för den innevarande oljelagringsperioden förutsätts att de skyddade anläggningar, som skall byggas under kommande period, i fråga om det tekniska skyddet mot bombanfall och beskjutning utförs på sätt som godkänns av tillsynsmyndigheten i överensstämmelse med de aktuella krav som föreligger och att utbyggnaden liksom under nuvarande program sker i två etapper med ungefär lika fördelning av utrymmena på båda etapperna.

Eldningsolja

I direktiven för vår utredning understryks att frågan om en från försvars- och beredskapssynpunkt lämplig lokalisering av lagringsutrymmen för den oskyddade lagringen särskilt uppmärksammas.

Utvecklingen har lett till betydande koncentrationer av ovanjordscisterner till ett begränsat antal orter. Vad gäller avspärrningsreserven kan visserligen hävdas att detta förhållande är av mindre betydelse med hänsyn till att den geografiska konsumtionsbilden i ett avspärrningsläge i stort sett kan förväntas överensstämma med konsumtionsmönstret under normala försörjningsförhållanden. Några särskilda krav i fråga om lokaliseringen av nu nämnda delar av beredskapslagringen skulle därför inte vara påkallade.

Det måste emellertid beaktas att detta endast gäller under den förutsättningen, att avspärrningsläget inte föranlett utrymningsåtgärder. De befolkningsomflyttningar, som i sådana fall aktualiseras, påverkar beroende på utrymningarnas omfattning i högre eller lägre grad konsumtionsmönstret för samtliga produktslag. Ur bl.a. distributionssynpunkt i utrymningsituationer är därför en förskjutning i lokaliseringen till en bättre täckning av de områden, dit större inkvarteringar av utrymd befolkning planeras, önskvärd.

Koncentrationen av oljelagringen till ett begränsat antal platser medför vidare uppenbara risker för förstöring av lagren i händelse av krig. Genom den ringa till-

gången på lagringsutrymmen inom övriga delar av landet är samtidigt möjligheterna till undanförelse inför ett krigshot ytterligt begränsade. Det framstår därför som angeläget att vid den framtida cisternutbyggnaden även de inre delarna av landet bättre än vad nu är fallet tillgodoses med oljelagringsutrymmen främst avsedda för krigsreserver.

Vi finner alltså att en viss styrning av lokaliseringen av det cisternbestånd som byggs för den fortsatta beredskapslagerökningen av eldningsolja är påkallad och föreslår att en del av krigsreserven av sådan olja skall förvaras i utrymmen som är lokaliserade på ett ur beredskapssynpunkt godtagbart sätt.

Den förbättring i fråga om lagringsberedskapen som den sålunda styrda lokaliseringen syftar till kan i princip nås antingen i ovanjordsdepåer, var och en av måttlig storlek och spridda till ett stort antal platser, eller i större enheter förlagda i berg.

För att den förstnämnda metoden skall medföra avsedd skyddsverkan måste stora krav ställas på spridningen av lagringsanläggningarna. De lagringspliktiga måste sprida sin utbyggnad i förhållande både till förbrukningen inom skilda regioner och till andra lagringsanläggningar inom samma region. Orter och områden som kan befaras vara särskilt utsatta i händelse av krig kan inte ifrågakomma. Utbyggnad kan inte ske i anslutning till förefintliga eller planerade anläggningar.

Om den lokaliserade lagringen genomförs enligt den andra metoden, dvs. i bergum, kan beredskapskraven nöjaktigt tillgodoses även vid en volymmässigt förhållandevis betydande lagring i varje depå. Härigenom kan moderna, kostnadsmässigt fördelaktiga byggnadsmetoder för stora oljelagringsenheter i berg utnyttjas. Detta alternativ förutsätter dock att själva lagringsrummen och öppningarna i bergtäckningen uppfyller samma fortifikatoriska krav som gäller för de skyddade lagringsutrymmena för krigsreserven av motordrivmedel. Däremot torde sådant skydd inte böra krävas för övriga anläggningsdelar. Ett utförande enligt vad nu sagts synes medföra rätt till den särskilda

avskrivningen enligt 1958 års förordning om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m.m.

Metoden förutsätter samgående mellan samtliga lagringspliktiga, som omfattas av lokaliseringsskyldigheten, på liknande sätt som skett under de båda hittillsvarande lagringsperioderna i fråga om den skyddade lagringen. Detta kan dock lämpligen ske endast i fråga om oljehandeln.

Enligt vår uppfattning är berggrumsmetoden att föredra, inte minst av ekonomiska skäl. Inte bara investeringskostnaderna utan även de löpande kostnaderna blir totalt sett lägre med ett fåtal större enheter än med ett stort antal små cisterndepåer. Härtill kommer de inte oväsentliga miljövårdsmässiga fördelar som berggrumsmetoden otvivelaktigt innebär. Vi föreslår alltså att hela utbyggnaden av lagringsutrymmen för den lokaliserade beredskapslagringen av eldningsolja sker i större bergförlagda enheter med det utförande i skyddshänseende som vi nyss angivit.

Med hänsyn till beredskapsönskemålet att också för drivmedlen skapa en större lagerspridning än den skyddade lagringen ger föreslår vi att en del av den kvantitet, vars lokalisering föreslås styrd, skall lagras i form av motorbrännolja.

För att möjliggöra en planmässig utbyggnad av anläggningarna bör den kvantitet som skall lokaliseras bestämmas redan nu och stå fast till periodens slut. Utbyggnaden bör, på samma sätt som vi föreslagit i fråga om den skyddade, ske etappvis.

Vi utgår från att lokaliseringen av lagringsutrymmena i huvudsak sker efter den plan som lagts till grund för våra kostnadsberäkningar i kapitel 7. Skulle en oljeledning för transport av eldningsoljor komma till stånd, kan emellertid lokaliseringsmönstret behöva anpassas till sträckningen av en sådan ledning.

Även när det gäller de lagringskyldiga förbrukarna vore det i och för sig önskvärt med en geografiskt mera spridd förläggning av beredskapslagren. Vi har därför övervägt huruvida detta kan åstadkommas genom att de cisternutbyggnader, som för-

brukarna måste utföra under den kommande oljelagringsperioden för sina lagerökningar, väsentligen eldningsolja, sker vid de driftställen som genom sin oljeförbrukning konstituerar lagringsskyldigheten. En sådan regel får emellertid en begränsad spridningseffekt och drabbar de enskilda lagringsskyldiga mycket ojämnt. För kustanslutna driftställen med egna eller andra närliggande hamnanordningar för oljeimport skulle regeln sålunda inte medföra ändrad lokalisering och följaktligen ej heller merkostnader för oljeanskaffningen och lagringen. Inlandsförlagda driftställen skulle däremot i en del fall drabbas ekonomiskt mycket tungt genom att hittillsvarande möjligheter inte skulle stå till buds att förlägga cisternutbyggnaden på platser där det är lämpligast för företaget. Detta ställer framför allt inlandsförlagda driftställen i en

klart ogynnsammare situation än de som ligger i anslutning till hamnar.

Vad beträffar lagringsskyldiga enligt oljelagringsförordningens 6 §, dvs. förbrukare, föreslår vi därför med nedanstående undantag ingen ändring i de för dessa under innevarande lagringsperiod gällande lokaliseringsvillkoren. Detta innebär att de lagringsskyldiga liksom hittills så långt möjligt beaktar beredskapsönskemålen i förläggningshänseende beträffande sina utbyggnadsplaner. För att för elkraft- och värmeproduktionen säkerställa omedelbar tillgång till olja anser vi dock att en viss del av den ökning av lagringsskyldigheten i fråga om eldningsolja, som inträder för elkraft- och värmeproducerande företag efter utgången av oljelagringsperioden 1963—1969, bör fullgöras genom lagring vid det driftställe, som enligt oljelagringsförordningens bestämmelser föranlett den ökade lagringsskyldigheten.

7 Investeringarkostnaderna för oljelagring

Oljelagringsprogrammet 1958—1962

Investeringarkostnaderna för lageruppbbyggnaden 1958—1962 angavs av 1955 års oljelagringskommitté till 600 milj. kr. omfattande såväl kostnaden för uppförande av cisternanläggningar som kostnaden för anskaffning av varan. Kostnadsberäkningarna för uppförande av cisterner grundade sig på ett à-pris av 120 kr. per kubikmeter cisternvolym för ovanjordscisterner och 200 kr. per kubikmeter cisternvolym för skyddade lagringsutrymmen. Priserna ansågs utgöra ett genomsnitt av aktuella kostnader för uppförande av olika typer av lagringsanläggningar. Vid fastställande av den totalt erforderliga cisternvolymen utgick man från en genomsnittlig fyllnadsgrad av 65 procent. För de skyddade förvaringsutrymmena räknade man dock med en något högre fyllnadsgrad. Varupriserna utgjordes av importpriserna hösten 1956 före prishöjningen i anledning av Suez-konflikten och var för bensen 170, fotogen 160, motorbrännolja 153, eldningsolja I 147 och övriga eldningsoljor 127 kr. per kubikmeter. På grundval härav beräknades anskaffningskostnaden för varan till ca 250 milj. kr. Av totalarkostnaden — 600 milj. kr. — beräknades 500 milj. kr. hänföra sig till lagerutbyggna hos oljehandeln och 100 milj. kr. till lagerutbyggna hos lagringspliktiga storkonsumenter av olja.

Oljelagringsprogrammet 1963—1969

1961 års oljelagringskommitté gjorde en motsvarande beräkning av investeringarkostnaden för lageruppbbyggnaden 1963—1969. Enhetspriset per kubikmeter cisternvolym angavs här för ovanjordscisterner till 123, 105, 88, 84 och 100 kr. för bensen, fotogen, motorbrännolja, eldningsolja 1—2 resp. eldningsolja 3—5. I genomsnitt blev priset 100 kr. per kubikmeter cisternvolym. Priserna inkluderade samtliga kostnader för uppförande av cisterner, fundament samt kostnader för mark och invallning och andel i kostnader för gemensamma uppvärmningsanläggningar. Till grund för beräkningen låg dels en undersökning beträffande faktiska anläggningskostnader för under de senaste åren uppförda anläggningarna och dels en av dåvarande riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap upprättad kostnads-kalkyl.

För skyddade anläggningar angavs enhetspriset till 200 kr. per kubikmeter cisternvolym. Beräkningen grundade sig här på två förkalkyler för den planerade utbyggna. Den ena redovisade ett enhetspris på 190 och den andra ett enhetspris på 231 kr. per kubikmeter cisternvolym.

Nu angivna priser avsåg kostnadsläget 1961.

Vid beräkning av den totalt erforderliga cisternvolymen för oskyddade anläggningar angav 1961 års oljelagringskommitté en

fyllnadsgrad av 75 procent för eldningsolja och av 70 procent för övriga produkter. För skyddade anläggningar angavs fyllnadsgraden till 80 procent.

För andra produkter än eldningsolja 3—5 beräknades varupriset som genomsnittligt importpris för en leverans om 13 500—24 999 ton från Karibiska området. Importpriset beräknades härvid som exportpriset i nämnda område enligt den internationella riktpislistan Platts Oilgram med tillägg för fraktkostnad enligt den internationella fraktnoteringen AFRA (Average Freight Rate Assessment) och vissa mindre schablonmässigt beräknade kostnader för försäkring och läckage.

För eldningsolja 3—5 konstaterade kommittén, att konkurrensen medfört en sådan prissättning att den verkliga prisnivån kommit att ligga betydligt under de på ovan beskrivet sätt framräknade importpriserna. Ett varupris som utgjordes av medelförsäljningspriset för de tio största företagen ansågs bättre återspegla verkliga priset.

Mot bakgrund av här angivna beräkningsmetoder fastställdes varupriset till 168, 153, 137, 135 och 76 kr. per kubikmeter för bensin, fotogen, motorbrännolja, eldningsolja 1—2 resp. eldningsolja 3—5.

För eldningsoljor skulle lagervolymen få variera under året. Skillnaden mellan maximilagret och minimilagret uppgick till 30 procent. Det i medeltal för beredskapslagret i varuvolymen bundna kapitalet beräknades mot denna bakgrund till 85 procent av det i maximilagret bundna kapitalet.

Med här angivna beräkningsnormer angavs investeringskostnaderna för lagring av petroleumprodukter till 783 milj. kr.

Föreslaget program

Vid beräkning av investeringskostnaderna för föreliggande lagringsprogram har vi i princip förfarit på enahanda sätt som 1961 års oljelagringskommitté. Vi har således tillsatt en särskild arbetsgrupp med uppgift att föreslå de enhetspriser och fyllnadsgrader som bör ligga till grund för beräkning av

investeringskostnaden för föreliggande program. Arbetsgruppens resultat redovisas nedan.

Kostnaden för cisternanläggningar varierar med hänsyn till typ, storlek och lokalisering. I avsikt att fastställa kostnadernas storlek för ovanjordscisterner — oskyddade anläggningar — har gruppen insamlat uppgifter om anläggningskostnader för större delen av de anläggningar som uppförts under åren 1965—1967 och i vissa fall under år 1964. Enligt de insamlade uppgifterna är medelanläggningskostnaden 101, 63 och 58 kr. per kubikmeter cisternvolym för bensincisterner, cisterner för eldningsolja 3—5 resp. för övriga cisterner. Vad beträffar cisterner för eldningsolja 3—5 ingår inte i den angivna medelkostnaden kostnaderna för gemensamma uppvärmningsanordningar. Sistnämnda kostnader kan uppskattas till ca 10 procent av den totala anläggningskostnaden.

Brister i det insamlade materialet och osäkerheten ifråga om kostnadsstegringar under den undersökta tidsperioden och den planerade utbyggnadens fördelning på cisternstorlekar gör att de ovan redovisade medelanläggningskostnaderna inte utan vidare kan läggas till grund för beräkning av investeringskostnaden för den planerade utbyggnaden. Arbetsgruppen framhåller att den specifika anläggningskostnaden för den planerade utbyggnaden försiktigtvis bör vid 1967 års prisnivå sättas något högre än ovan angivna medelkostnad. För anläggningar avseende bensin, eldningsolja 3—5 och övriga produkter, föreslås ett enhetspris av 110, 80 resp. 65 kr. per kubikmeter cisternvolym. Det bör observeras att dessa priser förutsätter att den planerade utbyggnaden lokaliseras på sätt som gäller för den undersökta utbyggnaden, dvs. på sätt företagen själva finner bäst. De nu angivna priserna bör kunna anses motsvara prisläget vid ingången av år 1968.

Som framgår av kapitel 6 föreslås att vissa kvantiteter drivmedel lagras i skyddade anläggningar och vissa kvantiteter eldningsolja lagras i anläggningar som lokaliseras enligt beredskapsmässiga grunder.

De ovan angivna cisternpriserna kan ej tillämpas vid beräkning av investeringskostnaden för dessa kvantiteter. Arbetsgruppen har med anlåtande av tillgänglig expertis inom området gjort förkalkyler beträffande anläggningskostnaden med hänsyn till det skydd och den lokalisering som förutsätts enligt förslaget i kapitel 6. För de skyddade anläggningarna anger arbetsgruppen kostnaden till 165 kr. per kubikmeter cisternvolym och för de anläggningar som skall lokaliseras enligt beredskapsmässiga grunder till 73 kr. per kubikmeter cisternvolym.

Vad sedan beträffar fyllnadsgraderna föreslår gruppen att dessa höjs något jämfört med vad som gällt under innevarande period. För den oskyddade lagringen föreslår gruppen en fyllnadsgrad av 75 procent när det gäller drivmedel och 80 procent när det gäller eldningsolja. För den skyddade lagringen och den lagring som skall lokaliseras enligt beredskapsmässiga grunder bör enligt gruppen fyllnadsgraden — med hänsyn bl.a. till den ringa omsättning som torde komma in fråga — kunna höjas till 90 procent.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap har f.n., enligt beslut av Kungl. Maj:t, möjlighet medge viss generell nedläggning av lagringsmängden i skyddade anläggningar under förutsättning att motsvarande mängd lagras i ovanjordscisterner. Vi utgår från att dessa bestämmelser fortfarande kommer att gälla men att någon generell dispens ej skall komma ifråga för anläggningar som tillkommer under den nya lagringsperioden.

Den för löpande lagringsprogram gällande indexregleringen innebär att cisternkostnaden ökat från år 1961 till år 1967. I verkligheten har en kostnadsminskning inträffat. Mot denna bakgrund föreslår gruppen, att indexregleringen slopas om en liknande finansieringsmetod, som den som f.n. tillämpas, skulle komma ifråga för det nya programmet. I stället bör den faktiska kostnadsutvecklingen följas upp.

Vad beträffar beräkningen av *varans anskaffningskostnad* konstaterar gruppen att de av 1961 års oljelagringskommitté tilläm-

pade beräkningsmetoderna numera inte resulterar i anskaffningskostnader som motsvarar det faktiska prisläget i Sverige. Gruppen har undersökt olika alternativa metoder för beräkning av varans pris vid lagret, lagerpriset, och funnit att en beräkning av detta med utgångspunkt från importpriserna enligt tullstatistiken är den enklaste metoden och ger ett någorlunda tillförlitligt resultat. För att priset vid lagret skall erhållas måste till importpriset göras tillägg för hamnavgifter och kostnader för lossning och transport. Importpriset bör dessutom nedjusteras med hänsyn till eventuella rabatter som inte registreras i importstatistiken och med hänsyn till att förekomsten av raffinering inom riket bör resultera i en något lägre medelanskaffningskostnad än den som återspeglas av importpriset. Gruppen har låtit verkställa en undersökning av storleken av de tillägg som bör göras till importpriset för att lagerpriset skall erhållas. Undersökningen som avser de faktiska kostnaderna år 1967 hos de sju största företagen visar att ifrågasvarande kostnader uppgår i medeltal till ca 5 procent av importpriserna. Den reduktion av importpriset som bör ske av ovan angivna skäl har bedömts vara av ungefär samma storleksordning. Importpriserna enligt importstatistiken bör därför vid valfri förläggning av beredskapslagret kunna anses motsvara varans anskaffningskostnad vid lagret. Med hänsyn till den stora pris skillnad som föreligger mellan de olika kvaliteterna inom produktgruppen eldningsolja 3—5 föreslår gruppen att importpriserna för de olika kvaliteterna vägs med utgångspunkt från den faktiska fördelningen.

För de kvantiteter som skall lagras i skyddade anläggningar eller enligt beredskapsmässiga grunder har gruppen gjort en särskild beräkning beträffande storleken av de tillägg för lossning, frakt etc. som bör göras till importpriset för att lagerpriset skall erhållas. Gruppen har här funnit att dessa tillägg överstiger de tillägg som framgår av de insamlade uppgifterna med ca 12 kr. per kubikmeter vara, och föreslår att man vid beräkning av investeringskost-

naden för här avsedda kvantiteter ökar varupriset med 12 kr.

I nedanstående sammanställning anges de varupriser som enligt gruppens förslag bör läggas till grund vid beräkning av investeringskostnaden för det kommande lagringsprogrammet exklusive det tillägg på 12 kr. per kubikmeter som föreslås för skyddad och lokaliserad lagring. Som jämförelse anges motsvarande pris enligt 1961 års kommitté i 1961 (1) och 1967 (2) års prisläge.

	Arbets- ¹ gruppen (1)	1961 års kommitté (2)	
Bensin	137	168	146
Fotogen	132	153	145
Motorbrännolja	102	137	114
Eldningsolja 1—2	102	135	112
Eldningsolja 3—5	65	76	72

¹ För de kvantiteter som lagras i skyddade anläggningar och i anläggningar som lokaliseras enligt beredskapsmässiga grunder skall enl. arbetsgruppens förslag till ovan angivna priser göras ett tillägg med 12.

Vi har inte funnit skäl att frånga de av arbetsgruppen föreslagna beräkningsgrunderna.

Alternativ	I	II	III	Jämförelse- alternativet
Varianten a)	174,6	134,3	113,0	82,9
Varianten b)	139,7	108,2	88,2	

Vi vill erinra om att vi i kapitel 5 påvisat, att framställning i fredstid till en kostnad av 5 milj. kr. av vissa verktyg för tillverkning av gengasutrustningar skulle kunna nedbringa lagringskostnaderna med ca 11 milj. kr.

Arbetsgruppen har vidare — med utgångspunkt från de kalkylförutsättningar som den tillämpat — beräknat merkostnaderna för den skyddade och lokaliserade lagringen i jämförelse med lagring utan krav på fortifikatoriskt skydd och med val-

Det bör observeras att varupriserna avser prisläget år 1967 och det förtjänar påpekas att den minskning av svavelhalten hos eldningsolja som kommer att krävas under föreliggande lagringsperiod kan resultera i prishöjningar.

För eldningsolja gäller enligt nu föreliggande bestämmelser att varuvolymen får variera under året på visst sätt i förhållande till konsumtionens variationer. Vi har här inte funnit anledning att föreslå någon ändring i denna variation, varför det i medeltal i varuvolymen bundna kapitalet kan — liksom vid beräkningen av investeringskostnaden för lagerupbyggnaden 1963—1969 — anges till 85 procent av det i maxilagret bundna kapitalet.

Vid ovan angivna förutsättningar blir investeringskostnaden — inklusive merkostnaderna för skyddad och lokaliserad lagring — 873, 699, 940, 758, 791, 617 och 415 milj. kr. enligt alternativen I a, I b, II a, II b, III a, III b respektive jämförelsealternativet.

Uttryckt i milj. kr. per år blir investeringskostnaden följande:

fri lokalisering. Beräkningarna, som i fråga om den lokaliserade lagringen avser den del av denna som enligt vårt förslag skall åvila oljehandeln, ger vid handen att merkostnaderna i alternativet II b) utgör sammanlagt ca 80 milj. kr., motsvarande en årskostnad på 11,5 milj. kr.

Även om kalkylförutsättningarna i vissa avseenden lider av en viss osäkerhet, anser vi oss böra utgå från de av arbetsgruppen beräknade beloppen.

Enligt 1957 års oljelagringsförordning är stadsgasverken skyldiga att hålla beredskapslager av råvaror för gasframställning endast i det fall råvaran utgörs av eldningsolja och förbrukningen härav uppgår till sammanlagt minst 15 000 m³ under en treårsperiod. Lagringsmängden bestäms därvid enligt samma regler, som gäller för övriga lagringskyldiga. Med hänsyn till stadsgasens betydelse för energiförsörjningen i städer med gasverk tog 1961 års oljelagringskommitté upp frågan om särskild beredskapslagring av gasverksbränslen. Efter förhandlingar med Svenska Gasverksförbundet framlades i betänkandet "Beredskapslagring av olja 1963—1969" vissa principer för utformningen och omfattningen av en lagringskyldighet för gasverken innebärande att

a) lagringskyldigheten borde omfatta samtliga råvaror för gasproduktion,

b) gasverkens bränsleförbrukning under en treårsperiod borde vara normgivande vid beräkningen av lagringsmängden, dock att hänsyn endast skulle tagas till gasproduktionen för avsalu,

c) gasverken själva skulle få bestämma den bränslekvälitet, som skulle lagras, med beaktande av gasverkets tekniska möjligheter till gasproduktion med resp. bränsleslag som råvara. Beredskapslagrets kvalitativa sammansättning skulle, sedan lagringskyldigheten beräknats och fastställts, bestämmas efter överenskommelse mellan till-

synsmyndigheten och respektive gasverk,

d) viss tidigareläggning av den sk vintertersdispensens inträde skulle ske,

e) beredskapslagringen skulle genomföras i två etapper.

För det lagringsmålsalternativ, som sedermera kom att fastställas för perioden 1963—1969, föreslog kommittén att lagringskyldighet för gasverken skulle utgöra viss procent av normalförbrukningen av förgasningsbränslen. Härvid utgick kommittén från att endast behoven av stadsgas under avspärning skulle tillgodoses. Någon krigsproduktion av gas förutsågs ej bli aktuell med hänsyn till planerad utrymning av städer med gasverk. Statliga finansieringsbidrag för gasverkens beredskapslagring ansågs ej böra utgå. Slutligen framlade kommittén förslag till de ändringar i oljelagringsförordningen, som påkallades av införandet av lagringsplikt för gasverken.

I propositionen 1962: 194 med förslag rörande beredskapslagring av olja under perioden 1963—1969 uttalade föredragande departementschefen att stadsgasverkens försörjning med förgasningsbränslen borde säkerställas för motsvarande tidrymd som bränsleförsörjningen i övrigt under en avspärningssituation. Med hänsyn till gasverkens vid remissbehandlingen vitsordade villighet att frivilligt sörja för en betryggande lagring av råvaror för stadsgas föreslog departementschefen inte någon särskild lagringsplikt för stadsgasindustrin. Depar-

tementschefen förutsatte dock att överenskommelse skulle träffas mellan stadsgasindustrin och tillsynsmyndigheten om frivillig lagring av förgasningsbränslen utöver den lagring som enligt 1961 års oljelagringskommitté kunde komma att åläggas stadsgasverken upp till det av kommittén framlagda alternativet III (det alternativ som kom att gälla).

Utvecklingen inom stadsgasindustrin

Den strukturändring, som under senare år ägt rum inom gasverksindustrin och som inneburet dels nedläggning av gasverk, dels i betydande omfattning övergång till användning av petroleumprodukter som råvara, har medfört, att frågan om särskilda överenskommelser mellan tillsynsmyndigheten och gasverken om beredskapslagring av råvaror för gasframställning hittills inte kunnat lösas på avsett sätt utan måst uppskjutas. Sedan denna omdaning nu gått så långt att tendenserna i utvecklingen fram till mitten av 1970-talet med tämligen stor säkerhet kan överblickas, bör enligt vår uppfattning frågan om gasverkens lagringsskyldighet nu kunna lösas i anslutning till att ett oljelagringsprogram fastställs för tiden efter år 1969.

I det följande lämnas en redogörelse för stadsgasindustrins aktuella läge med belysning av konsumtionen av stadsgas för olika ändamål och gasverkens förbrukning av råvaror under år 1967, ävensom den förutsedda utvecklingen fram till mitten av 1970-talet. Med hänsyn till att flertalet gasverk övergår till spaltgasframställning med lättbensin som råvara lämnas även några data rörande produktionskapacitet och leveransutfall för denna produkt vid de inhemska raffinaderierna.

Av de 13 stadsgasverk som nu är i drift har 11 egen produktion, medan 2 får sin gas från närbelägna städer. Produktionen är baserad på petroleumprodukter vid nästan samtliga mindre och medelstora verk. De tre största verken, som fortfarande baserar sin produktion på kol, kommer att ändra sin råvarubas till lätta petroleumprodukter

under åren 1969—1973. Under perioden 1970—1974 beräknas stadsgasproduktionen komma att försvinna i en eventuellt två städer. Förhållandena i ett par andra städer är ovissa.

Stadsgasen utnyttjas huvudsakligen för uppvärmning av fastigheter, i hushållen, i hotell och restauranger samt inom vissa industrier och hantverksföretag. I motsats till förbrukningen av andra energislag, som används för dessa ändamål, är förbrukningen av stadsgas koncentrerad till ett antal städer. Resultatet av den undersökning som gjorts angående stadsgasframställningen under åren 1967, 1970, 1975 och 1977 redovisas i *bilaga 2*, tabell 1. Denna utvisar att framställningen av stadsgas, som år 1967 uppgick till 268,2 milj. m³ väntas bli ungefär oförändrad eller ca 265 milj. m³ vid mitten av 1970-talet. Enligt undersökningen beräknas stadsgasens användning öka för uppvärmning och minska för matlagning, medan däremot förbrukningen för övriga grupper förutses bli i stort sett oförändrad.

Sedan en tid tillbaka övergår stadsgasindustrin från kol till petroleumprodukter som råvara. Vid ett par verk används därvid till att börja med tjock eldningsolja. Enligt nu föreliggande planer skall eldningsoljan ersättas med lättbensin och gasol.

Nuvarande och uppskattad råvaruförbrukning för åren 1967, 1970, 1975 och 1977 redovisas i *bilaga 2*, tabell 2. Av tabellen framgår att kol kommer att försvinna som råvara före år 1975 och att gasproduktionen i vårt land i början av 1970-talet kommer att till övervägande del baseras på lättbensin. Utnyttjandet av gasol är huvudsakligen koncentrerat till två stadsgasverk.

Den lätta fraktion (lättbensin specifik vikt ca 0,65), vilken gasverken kommer att använda i allt större utsträckning som råvara för framställning av stadsgas, produceras vid samtliga inom landet befintliga oljeraffinaderier. Produktionen av lättbensin varierar med hänsyn till råoljekvalitet och uttaget av andra produkter. Tillgången på lättbensin som råvara för stadsgasframställning

kan därför skifta dels för varje raffinaderi och dels i tiden. Produktionen vid landets tre raffinaderier kan emellertid med utgångspunkt från aktuell genomsnittlig råoljesammansättning antas väsentligt överstiga gasverkens nuvarande årsbehov. Den kan också tillgodose den för mitten av 1970-talet prognoserade årsförbrukningen av lättbensin för stadsgasframställning, ca 160 000 m³. Två av oljeraffinaderierna exporterar f.n. hela sitt produktionsöverskott av lättbensin. Det tredje raffinaderiet exporterar något mer än halva produktionen, medan resten levereras till gasverk. Gasverkens behov av lättbensin i övrigt täcks genom import.

Förslag till lagringsskyldighet

Med hänsyn till stadsgasens betydelse för energiförsörjningen i städer med gasverk är det angeläget att gasverken håller ett beredskapslager av råvaror för gasframställning, som tryggar behovet av stadsgas i ett krisläge. En sådan beredskapslagring kan åstadkommas antingen genom att överenskommelse därom träffas mellan gasverken och tillsynsmyndigheten enligt vad som förutsatts vid tillkomsten av 1963—1969 års oljelagringsprogram eller genom att gasverken åläggs en lagstadgad lagringsskyldighet liksom beträffande olja. Då gasverkens strukturella inriktning och användning av råvaror nu bättre kan överblickas, synes sistnämnda lösning av frågan om beredskapslagring böra väljas.

I tidigare sammanhang förutsågs någon produktion av gas under ett krisläge ej bli aktuell med hänsyn till de planer som då förelåg för utrymning av städer med gasverk. Enligt nuvarande bedömningar av utrymningens omfattning är det emellertid sannolikt att ett större antal personer än som tidigare beräknats kommer att kvarstanna i städerna. Detta motiverar att gasförsörjningen bör säkerställas även under krig. Härvid får dock beaktas att behoven av gas för såväl fastighetsuppvärmning som matlagning väsentligt nedgår, eftersom gasförbrukningen för dessa ändamål i allmänhet är koncentrerad till de centrala delarna

av städerna, där utrymningen är störst. Med hänsyn till nämnda ändring av utrymningsförhållandena bör gasverkens beredskapslagring tillgodose behoven under såväl avspärrning som krig med samma ut hållighet som fastställs för oljor.

Investeringskostnaderna för genomförandet av denna beredskapslagring för gasverken har i 1969 års prisläge beräknats till 18,7 milj. kr. för varianten b). Härvid har vi utgått från att två av gasverken enligt nu föreliggande planer utför bergrumsanläggningar för lagring av lättbensin och gasol, medan övrig lagring sker i ovanjordscisterner.

I motsats till vad som gäller för oljor kan för gasverken inte uppställas ett fast lagringsmål, som fördelas mellan dessa. Om ett gasverk nedläggs eller dess produktionsförhållande ändras, saknas nämligen anledning att automatiskt överföra lagringsmängden från detta gasverk till övriga gasverk, vilket sker vid fördelningen av lagringsmålet för oljor. Gasverkens lagringsskyldighet bör därför anges i procent av förbrukningen. Då några större fluktuationer i gaskonsumtionen inte förekommer mellan olika år, bör lagringsmängden beräknas med utgående från det närmast föregående årets råvaruåtgång.

Den utbyggnad av cisternutrymmen som behövs för att gasverken skall kunna fullgöra föreslagen lagringsskyldighet medför att denna inte omedelbart kan träda i kraft. Ej heller synes något etappmål, dvs. ett lägre procenttal än vad slutmålet innebär, böra fastställas med hänsyn till den tid som utbyggnaden av bergrum kräver. Om lagringsmålet fastställs enligt alternativ I, bör gasverkens lagringsplikt inträda fr.o.m. den 1 januari 1975. Väljes alternativ II eller III bör detta ske den 1 januari 1977.

Då likformighet bör föreligga mellan gasverksbränslen och eldningsolja, förutsätter vi att lagringsprocenttalet för gasverken fastställs att motsvara den variant, som ifråga om ransoneringsnivå kommer att gälla för oljor. Av de i kapitel 5 redovisade alternativen beträffande beredskapslagringen av oljor under den kommande lag-

ringsperioden motsvarar alternativet III en reducering av lagerbehovet enligt alternativ II till 95 procent. För gasverkens del torde en sålunda nedsatt målsättning inte böra komma ifråga med hänsyn till de praktiska och ekonomiska olägenheterna av en framtida komplettering av lagringsutrymmen med de små tillkommande volymer, som kan bli aktuella.

Någon åtskillnad i lagringssätt mellan behoven för krig och avspärrning är inte motiverad med hänsyn till gasverkens utsatta läge under krigsförhållanden. Gasverken bör därför få frihet att välja den lagringsform, ovanjordscisterner eller bergrum, som i det enskilda fallet är bäst lämpad. Då möjligheterna för gasverken att i ett krisläge upprätthålla produktionen är beroende av omedelbar tillgång till råvaror, bör emellertid det kravet uppställas, att minst en viss del av cisternutbyggnaden förläggs i anslutning till gasverket eller i varje fall på den ort, där gasverket är beläget.

I kapitel 5 har vi förordat alternativ II b). I konsekvens härmed föreslår vi att stadsgasverkens lagringsplikt skall inträda den 1 januari 1977 och avse den ovan angivna varianten b).

Införandet av lagringsplikt för stadsgasverken bör regleras genom särskilda be-

stämmelser i oljelagringsförordningen. Förslag härom läggs fram i kapitel 12. Vi förutsätter, att närmare föreskrifter utfärdas av Kungl. Maj:t med stöd av bemyndigandet i förordningen.

De särskilda föreskrifter som härvid åsyftas är främst följande:

a) Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap bör ha möjlighet att lämna dispens för lagring av andra råvaror som gasverken tekniskt kan utnyttja samt att i fråga om gasol lämna tillstånd till inlagring hos annan.

b) För beredskapslagringen av eldningsolja gäller vissa regler om s.k. "vinterdispens". Dessa regler bör också tillämpas för stadsgasverkens lagring, vilket innebär att beredskapslagringens toppunkt förläggs till januari månad och att lagringsmängderna för februari, mars och övriga månader av året får understiga den för januari bestämda mängden med 10, 20 respektive 30 procent.

c) Ett införande av en lagringsplikt för stadsgasverksindustrin enligt vad ovan föreslagits kommer att medföra svårigheter för sådana gasverk som kommer att avvecklas inom en kort tidrymd efter den 1 januari 1977. Dessa gasverk bör därför kunna få dispens från lagringsplikten.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap har beträffande gasol framhållit följande:

De vid raffineringen av råolja respektive i produktionskedjan vid petrokemisk industri fallande petroleumgaserna (propan, butan etc), vilka i flytande form saluförs under produktbeteckningen gasol, har i Sverige under senare år funnit allt större användning. Gasolens höga värmevärde samt dess många andra fördelar (billiga och enkla brännare, hög verkningsgrad, snabbt reglerbar, hög renlighetshalt m.m.) har medfört en kraftig konsumtionsökning, företrädesvis inom storindustrin. Under perioden 1960—1966 har årskonsumtionen ökat från ca 26 000 ton till drygt 63 000 ton, dvs. mer än fördubblats. Under år 1966 svarade storindustrin för ca 70 procent av den totala gasolförbrukningen, hushåll, småindustrier o.dyl. för drygt 27 procent, medan återstoden levererades som motorgasol. Detta innebär i det närmaste en 3-dubbling av storindustrins gasolförbrukning från 1960 till 1966, medan övriga förbrukningssektorer (hushåll, småindustrier m.m.) under samma period endast ökat med 70 procent. Motordrift med gasol är alltså jämförelsevis ringa omfattning.

I ett skärpt krisläge bör användning av gasol för fritidsbruk och motordrift kunna utan större olägenheter inskränkas. Däremot kan stora svårigheter förutses uppstå att omställa till andra energislag inom industrin samt de hushåll, som kontinuerligt använder gasol för centralvärme, belysning, matlagning etc. En omställning från gasol till annat bränsle skulle dessutom med hänsyn till gasolapparaternas höga verkningsgrad kräva ett betydligt större behov räknat i kalorier även vid övergång till andra högvärdiga importbränslen. Mot bakgrunden av den vikt gasolförbrukningen redan nu har och i ännu högre grad kan antagas

komma att få inom många kvalificerade behovsområden, framstår det som ett betydande beredskapskrav att de viktigaste gasolbehoven kan tillgodoses i en krissituation.

Enligt direktiven skall vi överväga behovet av att införa lagringskyldighet även för gasol. Vi har vid våra undersökningar liksom överstyrelsen funnit, att också gasolbehoven under krig och avspärrning har sådan betydelse — framförallt för industriproduktionen — att även dessa bör tryggas genom beredskapslagring. Försörjningsuthålligheten bör enligt vår uppfattning vara densamma som för andra varuslag. I det följande redogörs för aktuellt försörjningsläge, behovsutvecklingen, beräkning av lagringsmål samt kostnaden för beredskapslagringen av gasol.

Aktuellt försörjningsläge

Gasol produceras vid två av landets tre raffinaderier samt vid den petrokemiska anläggningen i Stenungsund. Årsproduktionen uppgår f.n. till drygt 100 000 ton. Viss import och export förekommer. För år 1968 utvisar försörjningsbalansen ett exportöverskott av ca 9 000 ton och en årsförbrukning av ca 90 000 ton.

Cisternanläggningar ovan jord hos tillverkare och säljare finns på ett 15-tal platser, huvudsakligen i södra och mellersta Sverige. Cisternerna har i allmänhet en volym av 60, 100 och 150 m³. Därutöver finns hos raffinaderierna och i oljehamnar en del

större cisterner på upp emot ett par tusen m³. Bergrum finns i anslutning till ett olje- raffinaderi samt den petrokemiska anläggningen. Därtill kommer ett antal smärre utrymmen hos konsumenter.

Förslag till beredskapslagring

Energikommittén har i sin prognos inte särbehandlat gasol. Vår undersökning indikerar dock att en fortsatt konsumtionsökning är att förvänta, särskilt inom industrisektorn samt, vilket framgår av kapitel 8, vid stadsgasverken som råvara för gasframställning. Bortsett från sistnämnda behov bedöms normalårsförbrukningen av gasol i mitten av 1970-talet komma att uppgå till 125 000—150 000 ton.

Behovet av gasol under krig och avspärrning år 1975 har beräknats av överstyrelsen. Härvid har förutsatts att oundgängliga behov skall kunna tillgodoses med samma ut hållighet för krig och avspärrning som gäller för olja under innevarande lagringsperiod. Vi finner inga skäl föreligga att frånga överstyrelsens beräkning av gasolbehovet under krig och avspärrning. Några mera avsevärda förändringar i krisförbrukningen av gasol förutses inte under de närmaste åren efter år 1975. Vi har därför med samma förutsättning beträffande ut hållighet räknat med oförändrat gasolbehov under krig och avspärrning år 1977.

I kapitel 5 har vi föreslagit att en del av råoljelagren, inkl. råvarulager för petrokemisk industri, med viss fördelning på färdigvaror bör betraktas som gripbar tillgång. Gasoltillgången i denna råolja har kalkylerats såsom gripbar tillgång för beräkning av lagringsmålet för gasol och avräknats som kommersiellt lager i kalkylen för beräkning av stadsgasverkens råvarulagring. Därtill kommer kommersiella handelslager av gasol i mitten av 1970-talet.

För gasollagring bör gälla att krigsreserven lagras i skyddade utrymmen med ur beredskapssynpunkt godtagbar lokalisering. För att undvika att hela avspärrningsreserven lokaliseras till endast ett område, bör även en del av denna reserv lokaliseras med

beaktande av beredskapssynpunkter men resten få fritt lokaliseras.

Om beredskapsönskemålen helt skulle tillgodoses borde såväl krigsreserven som den lokaliserade avspärrningsreserven delas upp och lagras på ett antal lämpliga platser.

Gasol måste lagras antingen under tryck eller i nedkyllt tillstånd. Gasollagring blir därför mycket dyr. Med dagens teknik byggs emellertid stora bergrum till kostnader som per volymenhet blir mindre än hälften av motsvarande kostnad för relativt stora ovanjordscisterner. Med hänsyn till den betydande kostnadsbesparing som sålunda kan uppnås vid gasollagring i större bergrum föreslår vi att ett centrallager byggs för gemensam lagring av såväl krigsreserven som hela den lokaliserade avspärrningsreserven. Härigenom eftersätts visserligen önskemålet om en spridning av lagren men i gengäld vinnns den fördelen att den lokaliserade avspärrningsreserven blir förlagd i skyddat utrymme. Centrallagret bör förläggas till lämplig plats med anslutning till båt, järnväg och tankbil.

Enligt 5 § första stycket oljelagringsförordningen är säljare lagringsskyldig om han sålt olja som han importerat eller utvunnit vid inhemskt raffinaderi. Den som förvärvat olja från sådan säljare och sålt den vidare inom riket är enligt paragrafens andra stycke lagringsskyldig om hans oljeförsäljning under basåret uppgått till minst 20 000 m³. Den som förbrukat olja som han importerat är lagringsskyldig enligt 6 § första stycket. Förbrukare av eldningsolja är lagringsskyldig om förbrukningen under en treårsperiod uppgått till minst 15 000 m³ (6 § andra stycket).

Med ledning av tillgänglig statistik har vi funnit att det kommer att finnas ett eller möjligen ett par industriföretag som skulle bli lagringsskyldiga om gasolkonsumtionen omräknas till att motsvara 15 000 m³ eldningsolja under en treårsperiod. Med hänsyn härtill och till att gasollagring i små cisterner ovan jord är jämförelsevis mycket dyr, anser vi det ej ekonomiskt försvarbart att i fråga om gasol införa sådana bestämmelser om lagringsplikt för förbrukare som skulle

motsvara 6 § andra stycket oljelagringsförordningen. Vi föreslår alltså att lagringsskyldigheten skall åvila säljare som avses i 5 §, och importerande förbrukare som avses i 6 § första stycket. Beträffande återförsäljare (5 § andra stycket) föreslår vi dock, att skyldigheten att lagra gasol begränsas till dem, som har en årlig försäljning av minst 1 000 ton sådan vara. Någon liknande begränsning bör av konkurrensskäl inte medges importörerna. Denna ståndpunkt stämmer också överens med vad som gäller beträffande andra oljeprodukter.

Om hela beredskapslagringen av gasol förutsätts komma att ske i bergtrum blir investeringskostnaderna totalt 27,5 milj. kr. varav ca 19,8 milj. kr. för ovannämnda centrallager och ca 7,7 milj. kr. för de fritt lokaliserade lagren.

Om den gasollagring som får fritt lokaliseras i stället fullgörs i större ovanjordscisterner kan totalkostnaden beräknas öka med ca 8 milj. kr. till drygt 35 milj. kr.

För andra produkter som omfattas av lagringsskyldighet har vi redovisat kostnaderna för tre olika alternativ samt för två av dessa (I—II) även underalternativ beroende på olika uthållighet beträffande uppvärmningssektorn. På grund av att gasolförbrukningen under krig och avspärning till alldeles övervägande del avser annan förbrukning än uppvärmningssektorn anser vi att underalternativen inte är tillämpliga för gasol.

Med hänsyn till de praktiska men framför allt ekonomiska olägenheter som vid en framtida komplettering av beredskapslagringen av gasol kan uppstå om utbyggnaderna endast kommer att avse små volymer bör den i alternativ III till 95 procent nedsetta målsättningen ej ifrågakomma för gasol.

De upplysningar vi har fått ger vid handen att gasol troligen kan långtidslagras

utan risk för förstöring. Varan lämpar sig således väl för den statliga beredskapslagring som överstyrelsen ombesörjer. Vi föreslår därför att centrallagret helt ombesörjs av staten genom den av överstyrelsen omhändertagna beredskapslagringen. Det bör ankomma på överstyrelsen att göra framställningar om anslag för anläggningens byggande och anlitande av den rörliga kredit som riksdagen ställt till förfogande för överstyrelsens beredskapslagring.

Skulle det visa sig att den lagrade gasolen behöver omsättas för att inte förstöras — praktiska erfarenheter härav föreligger ännu inte — eller på grund av ändringar av den gasol kvalitet som förbrukas inom industrin eller av andra skäl, är gasolleverantörerna enligt vad vi inhämtat, beredda att medverka därtill genom att låta de lagrade kvantiteterna ingå i sin normala försäljning.

Oberoende av vilken längd som väljs för det kommande oljelagringsprogrammet bör det enligt ovan föreslagna centrallagret vara helt uppfyllt med gasol per den 1.1.1975. Beträffande den för fri lokalisering avsedda lagringen bör gälla en successiv årlig uppbyggnad med början den 1.1.1971 och enligt vårt förslag bör alltså uppbyggnaden vara slutförd vid ingången av år 1977. För att tillkommande importörer, tillverkare och säljare av gasol skall arbeta under lika konkurrensförhållanden som de vilka redan är verksamma på marknaden bör lagringsskyldigheten fördelas mellan de lagringspliktiga efter så aktuell marknadsfördelning som möjligt. Sålunda bör lagringsskyldigheten för gasol för år 1971 baseras på marknadsandelen under år 1969, lagringsskyldigheten för år 1972 på omsättningen under år 1970 osv.

Införandet av lagringsplikt för gasol bör regleras genom särskilda bestämmelser i oljelagringsförordningen. Förslag härtill framläggs i kapitel 12.

1958—1962 års lagringsprogram

För oljelagringsprogrammet 1958—1962 uppskattades som anges i kapitel 2 den totala investeringskostnaden för lagringsanläggningar och inköp av olja till 600 milj. kr. Därav beräknades 500 milj. kr., motsvarande en årlig kostnad på 100 milj. kr., falla på oljehandeln och återstående 100 milj. kr., dvs. 20 milj. kr. om året, på storkonsumenterna.

1955 års oljelagringskommitté erinrade beträffande oljehandeln om att den förväntade stegringen i oljekonsumtionen redan enligt 1938 års bestämmelser skulle ha framkallat en ökad lagerhållning för handeln under perioden. Den mer eller mindre automatiska kostnadsökning som skulle följa därav — staten deltog före år 1958 inte i finansieringen — beräknades till 25 milj. kr. per år. Den borde enligt kommittén ha förutsetts av oljehandeln och även beaktats i dess finansieringsplaner. Det syntes därför kommittén naturligt att den däremot svarande kapitalanskaffningen åvilade branschen. I kommitténs betänkande framhölls också att fullgörandet av lagringsskyldigheten är en av de förutsättningar som ansetts böra uppställas för handeln med olja i Sverige och att det därför i och för sig kunde hävdas att oljehandeln borde svara för hela finansieringen. Från branschens sida hade dock gjorts gällande, att investeringar av den storleksordning det rörde sig om vida översteg dess bärkraft. Kommittén ansåg likväl att branschen borde kunna anskaffa ytterligare 15 milj. kr. årligen. Därutöver ansågs de berörda företagen gemensamt

kunna ta upp ett årligt förlagslån på 20 milj. kr. Återstående belopp, omkring 40 milj. kr. om året, skulle enligt kommittén täckas genom höjning av produktpriserna. Det kunde visserligen ur principiell synpunkt sägas vara mindre tillfredsställande, att konsumenterna under loppet av några få år skulle betala anläggningar som normalt avskrivs på 20 år eller mer. Till försvar för en sådan i ett extraordinärt läge vald finansieringsväg kunde emellertid enligt kommittén anföras, att oljelagringen under tiden efter andra världskrigets slut varit otillräcklig och att konsumtionen därför i allt för liten omfattning fått bära sina naturliga lagringskostnader. Kommittén ansåg det då inte kunna hjälpas, att konsumtionen under tiden för lageruppbyggnaden finge vidkännas en viss extrakostnad orsakad av behovet att på kort tid generera en del av det kapital som behövdes. Prishöjningarna beräknades under alla förhållanden bli av begränsad omfattning. Fördelades de jämnt på samtliga produkter — med undantag för vad som skulle komma på storkonsumenterna — skulle de uppgå till 0,5 à 0,6 öre per liter räknat på 1955 års konsumtionssiffror.

Kommittén framhöll att prispåsläggen — för att markera deras speciella karaktär — eventuellt kunde tas ut under namn av beredskapsavgift eller beredskapstillägg. Kommittén skisserade också en ordning där dessa belopp tillfördes en särskild stiftelse, vilken skulle fördela medlen mellan företagen allteftersom lagerökningen genomfördes. Stiftelsens stadgar borde fastställas av Kungl. Maj:t som också borde utse ordförande och en ledamot i styrelsen liksom en

av revisorerna. Stiftelsen förutsattes inte bli föremål för beskattning.

I fråga om finansieringen av storkonsumenternas lagring framhöll kommittén att lagerutbyggnaden för dem betydde ett nytt åliggande, som i begynnelsekedet i vissa fall kunde innebära en inte oväsentlig börda. Kommittén påpekade emellertid att de lagringspliktiga storkonsumenterna enligt förslaget inte skulle bidra till den kapitalanskaffning till oljehandeln som tänktes ske via prissättningen. Redan genom det lägre inköpspris på olja som de därigenom kunde förväntas åtnjuta, borde de erhålla ett visst finansieringsunderlag för egen lagring. För de mest trängda företagen förordades inrättande av en statlig lånefond på 20 milj. kr., från vilken lån skulle kunna erhållas när särskilda finansieringssvårigheter förelåg.

En av kommitténs ledamöter var skiljaktig. Han anförde betänkligheter mot att kostnaderna delvis skulle tas ut genom priserna och framförde bl.a. skäl för att kostnaderna skulle helt täckas genom statsbudgeten.

I propositionen uttalade departementschefen att det syntes rimligt att oljehandeln själv svarade för 40 milj. kr. om året, särskilt med hänsyn till att huvuddelen av beloppet representerade ett mer eller mindre automatiskt kapitalutlägg, som branschen skulle ha fått vidkännas redan vid en fortsatt tillämpning av 1938 års lagringsbestämmelser. Beträffande resterande kapitalbelopp fann departementschefen att några vägande invändningar mot en finansiering via priserna inte torde kunna göras i dåvarande läge. Däremot ställde han sig tveksam till möjligheterna att anlita lånevägen. Departementschefen fann det lämpligare att pristilläggen tillfördes statsverket genom beskattning (allmän energiskatt) än att de som kommittén föreslagit fonderades av en särskild stiftelse. 60 milj. kr. — motsvarande vad som enligt kommittén skulle täckas via priserna och genom företagslån — borde årligen anvisas till ränte- och amorteringsfria lån till lagerhållarna. Lånen skulle avskrivnas under en tid av 20 år. För skyddade anläggningar

skulle högre lånebelopp utgå än för ovanjordscisterner. Storkonsumenterna borde på samma sätt tillföras 60 procent av sina årliga kapitalkostnader — 20 milj. kr. — dvs. 12 milj. kr.

Riksdagen godkände dessa förslag och har sedermera anvisat sammanlagt 350 milj. kr. för ändamålet.

1963—1969 års lagringsprogram

För det nu löpande oljelagringsprogrammet, avseende åren 1963—1969, lade 1961 års oljelagringskommitté fram tre alternativ. För det längst gående av dessa, det som sedermera antogs, beräknades investeringarna för lagring av olja till 783,1 milj. kr. och för lagring av kol och koks till 28,8 milj. kr., dvs. 111,9 resp. 4,1 milj. kr. om året. Den s.k. automatiska lagerökningen — dvs. en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskapslagring — angavs dra investeringskostnader på 47,3 milj. kr. om året.

Merkostnaden för den skyddade lagringen beräknades till ca 51,1 milj. kr. eller 7,3 milj. kr. per år. Dessa kostnader borde enligt kommitténs mening i princip finansieras genom bidrag från staten.

Kommittén fann att den del av den förkalkylerade investeringskostnaden för föregående oljelagringsprogram som finansierats på annat sätt än genom uttagning av energiskatt — sammanlagt ca 48 milj. kr./år — motsvarade i genomsnitt ca 0,4 öre per liter konsumerad vara under perioden. Kommittén ansåg det naturligt förutsätta samma insats från dem under den nya perioden. En sådan kostnad fann kommittén, med hänsyn till de ändringar av priserna som skett under tiden 1959—1961, inte kunna spela någon avgörande roll för oljeprisnivån.

Ett fortsatt uttag med 4 kr./m³ beräknade kommittén komma att inbringa i genomsnitt omkring 60 milj. kr. om året under den nya lagringsperioden. Det belopp som härutöver återstod att finansiera, omkring 52 milj. kr. per år, borde enligt kommittén utgå genom ett statligt bidrag i form av ränte- och amorteringsfria lån. Beloppet ansågs inkludera bidraget till täckande av merinvesteringen för den skyddade lagringen.

Fyra av kommitténs ledamöter (de lagringsskyldigas representanter) avgav reservation. De föreslog, under erinran bl.a. om att statens kostnader för oljelagringen var ett av huvudmotiven för energiskatten, att kapitalanskaffningen liksom under den tidigare perioden borde till 60 procent ombesörjas av staten och till 40 procent av de lagringsskyldiga. I fråga om den skyddade lagringen borde dock staten enligt reservanterna stå för hela finansieringen av lagerutrymme och vara jämte kostnaderna för varornas hantering.

I propositionen erinrade departementschefen om att de lagringsskyldiga vid den första lagringsperiodens början åtog sig att svara för dels den automatiska kostnadsökning som en fortsatt tillämpning av 1938 års lagringsbestämmelser skulle innebära, uppgående till 25 milj. kr. per år, dels ytterligare 15 milj. kr. per år till en förstärkning av beredskapen, eller tillsammans 40 milj. kr. per år. Detta belopp skulle uttas genom prissättningen på olja. Pristillägget skulle inte belasta leveranser till de lagringsskyldiga storkonsumenterna som genom ett lägre inköpspris på olja förväntades få finansieringsunderlag för sin beredskapslagring. Den lagringspliktiga industrins prissättning på sina produkter skulle enligt departementschefen sålunda ej vare sig på export- eller hemmamarknaden påverkas av kostnaderna för den beredskapslagring som den hade att själv ombesörja. Såvitt kan bedömas, uttalade departementschefen, har i allmänhet så ej heller skett.

I och för sig fann departementschefen att det, såsom redan 1955 års oljelagringskommitté hävdade, är rimligt förutsätta att oljehandeln svarar för hela finansieringen av oljelagringen. Att staten i ökad omfattning bidragit till det första lagringsprogrammet fick enligt departementschefen ses mot bakgrund av att detta innebar en snabb uppbyggnad och förstärkning under ett begränsat antal år. Han ansåg det i och för sig motiverat att sedan denna uppbyggnad slutförts det ekonomiska huvudansvaret för en oförändrad eller måttligt ökad beredskap liksom tidigare bärs av de lagringsskyldiga.

Den ökade sårbarhet under krig och avspärrning som den starkt stigande oljeförbrukningen medför är, uttalade departementschefen, baksidan av de betydande produktivitetsvinster som denna energikälla möjliggör. Kostnaden för beredskapslagring borde därför ses som en del av kostnaderna för denna produktivitetsvinst. Någon principiellt hållbar invändning mot att låta denna kostnad belasta även oljeförbrukarna hade inte framförts. Beträffande energiskatten anförde departementschefen:

Vissa remissinstanser, bl. a. Sveriges industriförbund, har gjort gällande, att de lagringspliktiga konsumenterna med hänsyn till utgående energiskatt icke borde belastas med direkta utgifter för sin andel i lagringsplikten. Bortsett från att denna ståndpunkt strider mot de principer, som redan tillämpats, vill jag understryka, att en specialdestination av energiskattemedlen i den mening, som förordas av en del remissinstanser, aldrig åsyftats av statsmakterna. Detta framgår av de uttalanden som gjordes när energiskatten infördes 1957. Sålunda framhöll chefen för finansdepartementet bl.a. att energibeskattningen utgjorde ett led i strävandena att bryta de inflationistiska tendenserna i samhällsekonomin. Ett syfte var med andra ord att öka förutsättningarna för samhället att utan inflationsstörningar fullgöra de uppgifter, som för sin lösning kräver kollektiva insatser. Till dessa hör de för energiförsörjningen nödvändiga och på lång sikt växande basinvesteringarna. Efter införandet av den allmänna varuskatten framstår energiskatten ännu klarare än tidigare som en integrerad del av systemet av indirekta skatter.

En prisbelastning på i genomsnitt 0,4 öre per liter föreföll inte departementschefen orimlig för den nya lagringsperioden, eftersom redan under den tidigare perioden investeringskostnader för beredskapslagringen varit inberäknade i företagens finansieringsplaner med lägst detta belopp.

Departementschefen ansåg, med hänsyn till att skärpta lokaliseringkrav föreslogs för de skyddade utrymmena, att bidrag av statsmedel borde lämnas till merkostnaden för dessa 7 milj. kr. per år, utöver de statliga lån på 52 milj. kr. om året som kommitténs majoritet föreslagit.

Departementschefen föreslog alltså bidrag med 59 milj. kr. per år. Det borde i enlighet med kommitténs förslag indexregleras.

Riksdagen godtog departementschefens förslag. För det första året anvisades 59 milj. kr. (prop. 1963: 1 bil. 12, SU 10, rskr 10). På grund av indexregleringen har årsbeloppen stigit. För budgetåret 1969/70, det sista i det löpande programmet, har anvisats 67 milj. kr. (prop. 1969: 1 bil. 12, SU 10, rskr 10). Inberäknat detta belopp har under perioden anslagits sammanlagt nära 439 milj. kr.

Efterkalkyl för 1963—1969 års lagringsprogram

Som framgår av tidigare redogörelse beräknades investeringskostnaden för perioden 1963—1969 till 783 milj. kr., varav 413 milj. kr., dvs. knappt 53 procent, skulle tillskjutas genom statliga ränte- och amorteringsfria lån som indexreglerades. Med detta finansieringssätt beräknades kostnadsbelastningen efter avdrag för de statliga lånen bli ca 4 kr./m³ förbrukad vara under perioden. Indexregleringen har medfört att det totala lånet höjts till 439 milj. kr. Som tidigare framgår har varupriserna successivt sjunkit under perioden. På grund av övergång till större lagringsutrymmen har även cisternanläggningarna blivit billigare än som beräknades. Den verkliga investeringskostnaden har därför blivit lägre än den förkalkylerade. Beräknar man investeringskostnaden för lagerökningen under perioden 1963—1969 med utgångspunkt från de kostnader som vi tillämpade vid beräkning av investeringskostnaden för lagerökningen enligt alternativen I—III, blir den ca 680 milj. kr. Den verkliga kostnaden kan antas ligga mellan detta och det förkalkylerade beloppet och kan beräknas till ca 730 milj. kr. De statliga lånens bidrag till investeringskostnader har med denna förutsättning blivit i genomsnitt ca 60 procent.

Det kommande lagringsprogrammet

I våra direktiv erinras om att det nuvarande lagringsprogrammet finansieras av staten och de lagringsskyldiga, varvid de lagringsskyldiga förutsätts täcka sina kostnader prisivägen. Vi har att överväga även andra

metoder för den fortsatta finansieringen. I första hand skall vi därvid undersöka om kostnaderna för fortsatt lagring kan tas ut genom prissättning på de olika produkterna.

I direktiven framhålls vidare, att den nuvarande beredskapslagringen till övervägande del ombesörjs av enskilda företag. Vi skall i första hand utgå från att bibehålla denna ordning.

Motorbensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsoljor

Den nuvarande ordningen, där lagringen huvudsakligen sköts av oljehandeln och vissa större konsumenter av olja, har stora fördelar. Dels kan lagringen ske i anslutning till den normala kommersiella oljedistributionen resp. förbrukningen, dels kan sakkunskapen hos de företag som sysslar med olja bäst utnyttjas för lagringen. Från de lagringsskyldigas sida har man också under utredningsarbetet ställt sig positiv till att fortsätta att ombesörja beredskapslagringen. Vi finner denna inställning värdefull och utgår från att den nuvarande ordningen för ombesörjandet av lagringen skall bibehållas.

Detta innebär att de metoder för finansieringen som vi anser stå till buds är två. Den ena är prisivägsmetoden. Den betyder i princip att konsumenterna av olja och av produkter och tjänster för vilka oljepriset är av betydelse får stå för kostnaderna. Den andra metoden är statlig finansiering. Den innebär att kostnaderna slås ut på skattebetalarna med den fördelning som olika skatteregler ger. Vidare kan — såsom varit fallet under de båda hittillsvarande programmen — en kombination av dessa båda metoder användas.

Investeringskostnaderna för de alternativa lagringsmål som vi stannat för framgår av kapitel 7. Vi vill erinra om att utöver dessa investeringskostnader tillkommer kostnader av löpande natur, t.ex. för underhåll av anläggningarna och omsättning av varorna. De torde under den kommande perioden kunna beräknas uppgå till högst 30 milj. kr. om

året i början av perioden och till högst 45 milj. kr. om året vid dess slut. Dessa löpande kostnader har sedan lagringsskyldighetens införande år 1938 tagits ut genom prissättningen. Så bör enligt vår mening ske även i fortsättningen.

Följande sammanställning visar de av oss beräknade investeringskostnaderna för de skilda alternativen, totalt och i genomsnitt per år.

Alternativ	Total investeringskostnad	Genomsnittlig årskostnad
I a)	875	175
I b)	701	140
II a)	942	135
II b)	760	109
III a)	793	113
III b)	619	89
Jämförelse alternativ (5 år)	417	83
Jämförelse alternativ (7 år)	610	87

Som framgår tidigare i detta kapitel har de lagringsskyldiga såväl i 1958—1962 års lagringsprogram som i det nu löpande förutsatts svara för investeringskostnader för lagringen till ett belopp som motsvarar 0,4 öre per liter av årsförbrukningen. En finansiering via priserna av denna storleksordning bedömdes därvid inte komma att få någon större betydelse för oljebranschens verksamhet eller oljeprisnivån. Oljehandeln har i form av en beredskapslagringsavgift på den olja som sålts under perioden tagit ut både sina totala investeringskostnader och sina löpande kostnader för beredskapslagring. Under senare delen av perioden har pålägget för investeringskostnader i fråga om eldningsoljorna av skäl som förut angivits blivit betydligt lägre än man ursprungligen räknade med och nu helt utgått.

En beräkning av de intäkter, som 0,4 öre per liter (4 kr./m³) av förbrukningen motsvarar, ger för det kommande lagringsprogrammet, med ledning av den prognos för konsumtionen som vi lagt till grund för våra beräkningar, för femårsperioden 1970—1974 ett genomsnittligt årligt belopp av ca

122 milj. kr. och för sjuårsperioden 1970—1976 ca 129 milj. kr. En jämförelse med årskostnaderna för de olika alternativ som vi diskuterat visar, att full täckning inte erhålls i alternativen I a), I b) och II a), där följande belopp skulle återstå att finansiera: alternativ I a) ca 53 milj. kr., alternativ I b) ca 18 milj. kr. och slutligen alternativ II a) ca 6 milj. kr. Däremot uppnås full kostnadstäckning för övriga alternativ, inklusive det av oss förordade alternativ II b).

Staten har, i motsats till vad som var fallet under tiden 1938—1957, i stor omfattning bidragit till finansieringen av de båda första lagringsprogrammen. Detta får ses mot bakgrund av att dessa inneburit en snabb utbyggnad under ett begränsat antal år. En sådan argumentering har mindre styrka, när utbyggnaden nu pågått i 12 år och en ny lagringsperiod, den tredje, skall börja.

Det alternativ, II b), som vi förordar för det nya programmet, syftar till att den av statsmakterna avsedda uthålligheten på oljeförsörjningens område skall vara uppnådd efter sju år. Alternativet medför en kostnadsmässig belastning som, utom i vad avser motorbrännolja, inte överstiger vad man ansåg möjligt vid tillkomsten av de båda tidigare programmen. Även om kostnaderna i sin helhet tas ut genom prishöjningar, torde det t.o.m. i fråga om motorbrännolja, där priset bestäms i öre per liter, vara möjligt — till följd av vad vi i det följande föreslår beträffande finansieringen av merkostnaderna för skyddad och lokaliserad lagring och med användande av medel som kan inflyta genom prispålägg på andra produkter — att hålla prispålägget på samma nivå som under innevarande period.

Vissa av de lagringsskyldiga storkonsumenter, som konkurrerar med utländska företag, kan ha svårigheter att täcka in sig för sina lagringskostnader i priserna på sina produkter. Så har emellertid varit förhållandet under de båda hittillsvarande lagringsperioderna. Den belastning per m³ olja som uppkommer under den nya perioden synes inte bli större än under perioden 1958—1962. Och den torde snarast understiga vad som beräknades vid tillkomsten av

nu löpande program. De totala investeringskostnaderna för den egentliga industrin uppgår enligt våra beräkningar till inemot 20 milj. kr. om året under sjuårsperioden. Om kostnaderna slås ut på en normal avskrivningstid, minskas dock årskostnaden kraftigt. Vi utgår från att oljehandels leveranser till de lagringskyldiga storkonsumenterna, liksom under de båda hittillsvarande programmen, kommer att ske utan pristilllägg för kostnader för beredskapslagringen.

Med hänsyn till det anförda finner vi det möjligt att, under förutsättning att det av oss förordade alternativet II b) antas, gå över till finansiering enligt prisvägsmetoden. Vi föreslår dock att undantag görs för de merkostnader som uppkommer för den skyddade lagringen och för oljehandels lokaliserade lagring jämfört med lagring utan fortifikatoriskt skydd och på fritt vald plats.

Merkostnaderna för den skyddade lagringen har hittills burits av staten. Vi anser att så bör ske även i fortsättningen. Som skäl anfördes vid fastställandet av 1963—1969 års lagringsprogram bl.a. de skärpta lokaliseringskrav som beslöts för de skyddade lagringsutrymmena. Samma lokaliseringskrav föreslås även nu för dessa utrymmen.

I fråga om merkostnaderna för den övriga lokaliserade lagring som vi nu föreslår för oljehandeln anser vi att samma skäl för statlig finansiering föreligger. De krav på lokalisering av delar av vissa storkonsumenters beredskapslager som vi föreslår är av annan art, eftersom dessa lager får hållas i anslutning till förbrukningsstället. De synes därför inte böra föranleda statliga bidrag.

De merkostnader som vi sålunda föreslår böra finansieras av staten utgör, som tidigare framgått, sammanlagt ca 80 milj. kr. eller 11,5 milj. kr. om året under sju år. Bidragen bör som hittills utgå i form av ränte- och amorteringsfria statliga lån och i övrigt på samma villkor som f.n.

Reservation av ledamoten Wadell

I direktiven framhåller departementschefen att vår utredning i första hand bör pröva

möjligheterna att finansiera kostnaderna för det kommande utbyggnadsprogrammet prisvägen, men att även andra finansieringsformer bör undersökas. Majoritetens förslag, som biträts av oljehandels representanter, innebär att kostnaderna för den fortsatta utbyggnaden skall finansieras via priserna, dock att statsbidrag skall utgå för merkostnaden för oljehandels lokaliserade lagring och för den skyddade lagringen; även den senare berör i stort sett enbart oljehandeln. Jag har såsom företrädare för industrin inte kunnat ansluta mig till detta förslag.

Huvudparten av de lagringspliktiga förbrukarna utgör varuproducerande företag. Dessa arbetar under hård internationell konkurrens och prissättningen på företagets produkter bestäms av denna. Några möjligheter att genom pristilllägg ta ut kostnader för statliga pålagor av olika slag finns alltså inte — i detta avseende föreligger en skillnad mellan industri och handel. Industrins begränsade möjligheter att kompensera sig via prissättningen torde ha legat till grund för förslaget tidigare i år om statligt bidrag till industrins kostnader för investeringar i miljövårdande syfte; kraven på miljövårdande åtgärder kommer också de att i hög grad beröra exportindustrin och den övriga industri som arbetar i internationell konkurrens.

Vid bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna för företagen kan man inte betrakta kostnaderna för oljelagring isolerade; man måste självfallet beakta alla statliga pålagor, eftersom det är den totala kostnadsbelastningen som bestämmer företagets konkurrensförmåga. I det sammanhanget förtjänar särskilt uppmärksammas att många av de företag som får kostnader för tvångslagringen också drabbas av energiskatt. Det är allmänt omvittnat att den svenska industrins höga kostnadsläge på sikt inger betydande farhågor.

I och för sig delar jag majoritetens mening att statsbidrag bör utgå till merkostnader för skyddad och lokaliserad lagring. Samtidigt bör emellertid understrykas att de lagringspliktigas kostnader i övrigt för

tvångslagringen till stor del är av i princip samma slag som dessa merkostnader, nämligen kostnader för landets försvar och beredskap. Det sagda gäller till 100 procent kostnaderna för den i lagren ingående krigsreserven och till en avsevärd del kostnaderna för avspärrningsreserven.

Mot den ovan angivna bakgrunden borde enligt min mening statliga bidrag — såsom tidigare varit fallet — utgå inte bara till ovannämnda merkostnader utan även till de lagringspliktigas övriga kostnader för tvångslagringen. Med hänsyn till att oljehandeln biträtt majoritetsförslaget torde emellertid bidragen kunna begränsas till oljelagringspliktiga industriföretag. Jag vill alltså i första hand föreslå, att staten lämnar bidrag även till lagringspliktiga förbrukare med procentuellt sett ungefär samma bidragsbelopp som utgått under de båda hittillsvarande utbyggnadsperioderna.

Skulle detta förslag icke komma att realiseras vill jag i andra hand föreslå att det bidragsbelopp som staten totalt ställer till förfogande för oljelagringen — här bortses från gasol — fördelas lika mellan oljehandeln och industrin enligt de närmare grunder som må fastställas vid särskilda överläggningar mellan staten och företrädare för de lagringsskyldiga.

Stockholm den 20 maj 1969

Henning Wadell

Stadsgas

Kostnaderna för den uppbyggnad av lagringen av råvara för stadsgasindustrin som vi föreslagit har vi i kapitel 8 beräknat till 18,7 milj. kr. vilket för en sjuårsperiod motsvarar 2,7 milj. kr. om året eller ca 1 öre per m³ såld gas. Belastningen torde dock bli ganska olika för skilda gasverk.

Samtliga nu befintliga gasverk, som kommer att omfattas av lagringsplikten, är kommunala. Om skattefinansiering skall förekomma, ligger det därför lika nära till hands att den sker via kommunal som över statlig beskattning. 1961 års oljelagringskommitté föreslog att lagringsskyldighet skulle införas för stadsgasindustrin utan statliga finansie-

ringsbidrag. De verk som är i färd med att gå över till annan råvara har också vid planeringen av investeringarna haft anledning räkna med beredskapslagring. Härtill kommer att vi föreslår att lagringsskyldighet inte skall träda i kraft förrän vid sjuårsperiodens utgång. Verken bereds alltså en förhållandevis lång tid att anskaffa medel för finansieringen. Om kostnaderna slås ut på en normal avskrivningstid, minskas dessutom årskostnaden kraftigt.

Med hänsyn till det anförda finner vi inte anledning föreslå att statligt stöd skall utgå till beredskapslagringen av råvara för stadsgas.

Gasol

Investeringskostnaderna för den beredskapslagring av gasol som enligt vårt förslag i kapitel 9 skall åvila de lagringsskyldiga uppgår enligt våra beräkningar till 7,7 milj. kr. under sjuårsperioden eller 1,1 milj. kr. per år. Detta torde motsvara omkring 10 kr. per ton.

Såvitt vi kan bedöma är denna kostnadsbelastning inte större än att den kan bäras utan statliga bidrag.

Övergångsbestämmelser

De av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna om statliga lån gäller långivning för lagringsprogrammets genomförande intill utgången av år 1969. Enligt vårt förslag upphör långivningen vid denna tidpunkt utom beträffande merkostnaderna för den skyddade och lokaliserade lagringen. I fråga om utelöpande lån kommer de utfärdade föreskrifterna allttjämt att gälla. Särskilda övergångsbestämmelser behövs inte i och för sig.

Emellertid kan ifrågasättas om särskilda övergångsbestämmelser bör införas för att tillgodose rättvisesynpunkter gentemot nytillkommande lagringsskyldiga. Vårt förslag innebär att den som först under den kommande perioden blir lagringsskyldig skall bygga upp beredskapslager utan statsbidrag. Han kommer därigenom i sämre ställning

än den som är lagringsskyldig under nuvarande period och som således byggt upp sitt beredskapslager med hjälp av statslån.

Frågan om en rättvis fördelning av kostnader mellan nytillkommande och tidigare lagringsskyldiga behandlades även av 1961 års oljelagringskommitté (SOU 1962: 40 s. 67—69). Enligt den metod för fördelning av statliga lånebelopp som 1961 års kommitté förordade skulle nämligen, enligt vad kommittén väntade, en under perioden 1963—1969 nytillkommande lagringsskyldig inte, för ett lika stort beredskapslager, bli berättigad till samma lånebelopp i kronor räknat som en lagringsskyldig, för vilken lagringsplikt gällt redan under perioden 1958—1962. Den tidigare lagringsskyldige hade nämligen, anförde kommittén, utöver andelen i 1963—1969 års lånebelopp fått statligt lån också från perioden 1958—1962. Tanken på en extra lånekompensation till nytillkommande lagringsskyldig avvisades av 1961 års kommitté. Skälen till detta var bl.a. att ett kompensationsförfarande skulle få mindre tillfredsställande konsekvenser från budgetsynpunkt och ytterligare komplicera låneadministrationen. Det framhölls vidare att kompensation inte borde komma i fråga till företag som med full vetskap om konsekvenserna i fråga om lagringsskyldighet startade rörelse, sedan beslut fattats om lagringsvillkoren för perioden 1963—1969. Ytterligare hänvisades till de möjligheter som företagen haft att genom avtal med tillsynsmyndigheten om frivillig beredskapslagring tillförsäkra sig delaktighet i det statliga finansieringsstödet för perioden 1958—1962. Lånereglerna för perioden 1963—1969 är utformade i enlighet med förslagen från 1961 års kommitté. I verkligheten har det dock visat sig att nytillkommande lagringsskyldiga inte för samma lagringsmängd fått lägre lånebelopp än tidigare lagringsskyldiga.

Principiellt är rättviseproblemen vid den nu förestående övergången till ett nytt lagringsprogram desamma som de vilka 1961 års kommitté diskuterade, låt vara att de lagringsskyldiga som tillkommit efter år 1962 inte i praktiken blivit sämre ställda än

de förut lagringsskyldiga. Oavsett hur stora lånebelopp som faktiskt tillfallit en under åren 1963—1969 nytillkommande lagringsskyldig, har principen varit att han inte fått del i 1958—1962 års lånebelopp. Med tillämpning av samma princip skulle den som blir lagringsskyldig efter år 1969 inte få någon andel i tidigare års lånebelopp. Redan av de regler som införts för perioden 1963—1969 torde f.ö. följa, att den efter 1969 nytillkommande lagringsskyldige i varje fall inte bör få del av lån som belöper på perioden före 1963.

Det kan naturligtvis göras gällande att större orättvisor än som väntades vid föregående övergång till nytt program uppstår, när statliga lån utgår enbart för merkostnaderna för den skyddade och lokaliserade lagringen. Det är vidare i sådant fall klart att nytillkommande lagringsskyldiga under nästa lagringsperiod verkligen kommer i ett sämre läge än de förut lagringsskyldiga. Även med beaktande av detta anser vi emellertid övervägande skäl tala för att principen liksom vid den föregående övergången skall vara att lånekompensation inte utgår till nytillkommande lagringsskyldig.

Vad nu sagts innebär inte att det bör vara uteslutet att om i något fall orättvisor som är direkt stötande från konkurrenssynpunkt skulle uppstå, minska belastningen på en nytillkommande lagringsskyldig. Det är sålunda tänkbart att i någon mån jämka lagringsskyldigheten inom ramen för gällande dispensregler. Detta bör ske genom att tillsynsmyndigheten enligt 9 § oljelagringsförordningen medger den nytillkommande dispens från en del av hans lagringsskyldighet. En förutsättning för att den avsedda lättningen skall åstadkommas är naturligtvis att dispens inte medför skyldighet att erlagga oljeavgift. Kungl. Maj:t kan enligt 9 a § förordningen om oljeavgift medge befrielse från sådan avgift, om synnerliga skäl finns till det. Det är uppenbart att sådana skäl kan vara för handen när det gäller en nytillkommande lagringsskyldig, i fall som det är fråga om här. Självfallet bör dispensreglerna utnyttjas endast i strängt begränsad omfattning och endast övergångsvis.

Med hänsyn till erfarenheterna av nuvarande oljelagringsprogram har vi tagit upp vissa frågor till särskild granskning. Några av dessa frågor särbehandlades även i 1961 års oljelagringskommittés betänkande.

Vi har undersökt kretsen av lagringsskyldiga enligt nuvarande bestämmelser och inte funnit anledning att föreslå någon ändring av dessa bestämmelser. Beträffande statliga myndigheters lagring förutsätter vi att dessas lagringsskyldighet under kommande program bestäms enligt samma grunder som under nuvarande program. Inte heller anser vi att möjligheten att få inlagra hos annan lagringsskyldig bör ändras. Vi har slutligen diskuterat oljelagringsrådets ställning och funnit att skäl saknas att överväga att avskaffa rådet.

I våra direktiv framhålls bl. a. att utredningen bör överväga frågan om procentuella eller fasta lagringsmål för det kommande programmet. I detta kapitel redovisas vår inställning till principfrågan. Som framgår av kapitel 5 har vi föreslagit en ändring av dispensmöjligheterna att lagra råolja. I detta kapitel utvecklas riktlinjerna för vårt förslag ytterligare. Genom att vi övervägt två alternativ avseende sjuårsperioder har vi diskuterat frågan om en eventuell kontrollmöjlighet under löpande programperiod, en kontrollstation. Slutligen redovisar vi våra undersökningar om hur en eventuell utbyggnad av anläggningar för beredskapslagring kan passas in i arbetsmarknadspolitiska åtgärder avseende sysselsättningsvårigheter.

Fasta eller procentuella lagringsmål

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap har i sitt förslag framhållit önskvärdheten att få en följsammare anpassning av beredskapslagringen till utvecklingen av krisbehoven och ansett det böra övervägas att återgå till att fastställa den årliga lagringsskyldigheten enligt principerna i 1938 års oljelagringsförordning, dvs. som ett procenttal av tidigare försäljning och förbrukning. I kommittédirektiven har angivits, att vi bör särskilt pröva detta spörsmål.

Det är ur beredskapssynpunkt självfallet angeläget att det mål för uthålligheten för energiförsörjningen som statsmakterna fastställer kan uppnås inom programtiden och motsvara de bedömda krisbehoven för varje berört oljeslag vid programtidens utgång.

Liksom den löpande fredskonsumtionen undergår förändringar är inte heller krisbehovens storlek en gång för alltid given. Behoven varierar dels med organisatoriska förändringar inom totalförsvaret, dels i några fall med fredsutvecklingen. Om eller när ändringar i krisbehoven inträder kan inte förutses, då beslut fattas om ett nytt lagringsprogram. Med den låsning av ett lagringsprogram, som fasta lagringsmål innebär, riskerar man därför att dessa mål vid programtidens utgång inte i alla delar motsvarar då föreliggande krisbehov. Detta har också för vissa oljeslag inträffat under de tidigare oljelagringsperioderna.

En följsammare anpassning av bered-

skapslagringen till utvecklingen av krisbeho-
ven framstår därför helt naturligt såsom
önskvärd ur beredskapssynpunkt.

I de båda hittillsvarande oljelagringspro-
grammen har tillämpats fasta lagringsmål
för respektive produkter, vilket ur de lag-
ringsskyldigas synpunkt medfört den förde-
len, att man vid planeringen av erforderlig
cisternutbyggnad endast behövt ta hänsyn
till en variabel, nämligen den egna försälj-
ningens respektive förbrukningens andel i
den årliga totala konsumtionsökningen för
respektive produkt. Detta har underlättat
planeringen för de lagringsskyldiga företa-
gen.

Representanterna i kommittén för de lag-
ringsskyldiga, såväl säljare som förbrukare,
har framhållit, att ett frångående av den
hittills tillämpade principen med fasta lag-
ringsmål skulle innebära, att de tvingades
att vid sin planering för utbyggnad av
oskyddade oljelager arbeta med ytterligare
en variabel, nämligen den årliga utbyggnads-
volymen för respektive produkt vilken inte
i förväg kan exakt bedömas av de lag-
ringsskyldiga. Även om man genom att åter-
gå till att fastställa de årliga lagringsmålen
i ett procenttal av den löpande normalkon-
sumtionen skulle ernå bättre följsamhet mel-
lan lageruppbyggnaden och förändringar i
krisbehoven, vilket givetvis i och för sig
måste betraktas såsom en vinning, anser
man att fasta lagringsmål är att föredra
även för den lagringsperiod, som nu plane-
ras. Man anför vidare, att vad beträffar den
skyddade lagringen liksom övrig lokalise-
ringsmässigt styrd lagring fasta lagringsmål
synes utgöra det enda tänkbara alterna-
tivet.

De längre byggnadstiderna för bergför-
lagda lagringsutrymmen och den därav be-
tingade begränsningen i möjligheterna för de
lagringsskyldiga att anpassa innehavet av
sådana utrymmen till de årliga fluktuation-
erna i vars och ens lagringsplikt medför —
om överutbyggnad av skyddad lagringska-
pacitet skall kunna undvikas — att målen
för den skyddade lagringen liksom hittills
bör bestämmas i fasta volymer också för
den kommande lagringsperioden. Med den

lösning av cisternutbyggnaden för den loka-
liserade lagring av eldningsolja, som vi
förordar i kapitel 6, dvs. lagringens förlägg-
ning till större berglagerenheter, gör sig sam-
ma synpunkter gällande för de kvantiteter,
som skall lokaliseras. Även den styrda loka-
liseringen bör sålunda anges som ett för
perioden fast lagringsmål.

I och för sig är det givetvis intet som
hindrar, att lagringsmålen för olika delar av
beredskapslagringen fastställs efter skilda
grunder. Det är sålunda väl tänkbart att
målen för den del av den oskyddade lag-
ring som får lokaliseras fritt bestäms i prin-
cip enligt grunderna i 1938 års oljelagrings-
förordning, dvs. i förhållande till den lö-
pande försäljningen respektive förbrukning-
en.

Även om man härigenom skulle kunna
skapa ett system, som medger en följsam-
mare anpassning av beredskapslagringen till
storleken av krigs- och avspärrningsbehoven,
har vi dock med hänsyn till vad näringslivet
representanter i kommittén med skärpa un-
derstrukit beträffande det nuvarande syste-
mets fördelar för de lagringsskyldiga inte
velat föreslå någon ändring i detta avseen-
de.

Dispens att lagra råolja

Enligt 10 § oljelagringsförordningen kan
tillsynsmyndigheten lämna lagringsskyldig
tillstånd att fullgöra sin lagringsplikt genom
att till motsvarande myckenhet lagra olja
tillhörande annan grupp än för vilken lag-
ringsmängd fastställts eller annan mineral-
olja än som anges i 2 §. Med stöd härav kan,
som framgår av förarbetena till förordning-
en, ett oljeföretag med raffinaderi inom lan-
det få tillstånd att lagra råolja i stället för
en del av de färdigprodukter, som företaget
eljest skall lagra.

Sådant tillstånd har efter ansökan lämnats
samtliga oljeföretag med raffinaderi alltse-
dan oljelagringsförordningens tillkomst. Det
verkliga utnyttjandet därav har emellertid
varierat dels mellan de olika företagen, dels
mellan olika produkter och tidpunkter un-
der åren. Vid utformningen av tillstånden

har huvudregeln varit, att endast den del av företagens lagringsmängd, som motsvarar avspärrningsreservens andel av det totala lagringsmålet, fått ersättas med lagring av råolja. Den övriga delen av lagringsmängden, motsvarande krigsreserven, har däremot ansetts böra utgöras av färdigprodukter, liksom den lagerhållning, som företaget åtagit sig för annan lagringsskyldigs räkning.

Denna utformning av tillstånd för oljeföretag med raffinaderi att utnyttja råolja för beredskapslagring grundar sig på den tanken, att raffinaderierna genom sin belägenhet och karaktär av viktiga mål för fienden under ett krig snabbt kan bli skadade eller utslagna, varför det är nödvändigt att krigsbehoven tillgodoses genom lagring av färdigprodukter.

Under avspärrning däremot kan produktion upprätthållas så länge råoljelagren räcker och därvid finns möjligheter till omställning och anpassning av produktutvinningen efter de aktuella behoven.

En tillväxt av raffinaderikapaciteten med ökat utnyttjande av råoljelagren för fullgörande av lagringsskyldighet kan medföra vissa olägenheter ur beredskapssynpunkt, t. ex. mindre utbyggnad av cisterner för spridning av lagren av färdigprodukter. De lämnade tillstånden har därför försetts med reservation för att möjligheten att på angivet sätt utnyttja råoljan kan komma att begränsas i den mån utvecklingen inom raffinaderisektorn skulle ge anledning därtill.

Som framgår av kapitel 5 har vid beräkningen av behovet av lagerökning för den kommande lagringsperioden viss kvantitet råolja betraktats såsom en gripbar tillgång inom landet i likhet med de kommersiella lagren av färdiga produkter. Därvid har med ledning av de aktuella utvinningsförhållandena inom raffinaderierna framräknats de kvantiteter olika färdigprodukter, som kan framställas ur denna råoljemängd.

Detta beräkningssätt medför att de oljeföretag som har inhemska raffinaderier vid fullgörande av lagringsskyldighet under den kommande perioden endast kan få tillgodoräkna de råoljevolymer, som överstiger den fastställda kvantiteten. Med hänsyn till

de nu förefintliga möjligheterna för dessa företag att utnyttja sina råoljelager bör vid periodens början den bundna råoljevolymer fastställas till en lägre kvantitet och sedan successivt ökas under perioden samtidigt som dispensmöjligheten minskar i motsvarande grad. Det synes rimligt, att ökningen av råoljemängden fördelas jämnt under en femårsperiod. Denna regel bör gälla även om den kommande lagringsperioden skulle bli längre än fem år.

Den från raffinaderiernas dispensmöjligheter borträknade råoljan bör varje år av tillsynsmyndigheten fördelas mellan dessa företag. Fördelningen bör därvid ske med utgångspunkt från raffinaderiernas upparbetning av råolja under det närmast föregående kalenderåret. Fördelningen av 1971 års råoljemängd baseras sålunda på 1969 års upparbetning.

Den ovan föreslagna behandlingen av råoljefrågan innebär, att oljeföretag med raffinaderi i fortsättningen får för fullgörande av lagringsskyldighet för färdigprodukter tillgodoräkna sitt lager av råolja endast till den del detta överstiger företagens andel av förutnämnda kvantitet respektive de lägre mängder som fastställts att gälla under övergångsperioden. Den begränsningen bör dock liksom hittills gälla att de mängder av olika oljeslag, som ifrågavarande företag åläggs förvara i skyddade utrymmen respektive inom ramen för annan lokaliserad lagring bör lagerhållas i form av färdigprodukter. Likaså bör vidare den lagring, som sådant oljeföretag åtar sig att fullgöra åt annan lagringsskyldig, utgöras av färdigprodukter.

Kontrollstation

När vi som ett alternativ föreslår en så lång lagringsperiod som sju år, förutsätter vi, att om detta alternativ väljs lagringsprogrammet i begränsad utsträckning omprövas vid en "kontrollstation" ungefär vid mitten av perioden. Syftet skall vara att undersöka om förutsättningarna för våra beräkningar och förslag i något betydelsefullt hänseende ändrats under den tid programmet tilläm-

pats. Om så visar sig vara fallet bör vidtagas de ändringar i programmet eller i systemet i övrigt som anses påkallade.

Avsikten är inte att omprövningen skall gälla lagringssystemets principiella uppbyggnad, utan den skall vara begränsad till de frågor som specificeras i följande punkter 1—3. Vi vill särskilt påpeka att vad som vid lagringsperiodens början beslutats i fråga om skyddade lager och lager vars lokalisering styrs inte bör ändras under lagringsperioden för att inte försvåra eller omöjliggöra de skyddade eller lokaliserade anläggningarnas planmässiga utbyggnad. Med hänsyn till att vi föreslår statliga bidrag endast för merkostnaderna för nu nämnda lagring bör omprövningen inte avse programmets finansiering.

1. Prognoserna över fredskonsumtionen av olja.

Vi utgår från att väl underbyggda prognoser kommer att kontinuerligt bli tillgängliga under lagringsperiodens gång.

2. Krigs- och avspärrningsbehovens storlek.

Denna bedömning skall självfallet utgå från de av riksdagen fastställda grunderna för behovens beräkning. Inom denna ram bör emellertid göras de justeringar av beräkningarna som föranleds av den tekniska utvecklingen o. d. Underlag för bedömningen kan tillhandahållas av överstyrelsen, som fortlöpande följer behovsutvecklingen.

3. Avdragsposternas storlek.

Som framgått av kapitel 5 föreslår vi att vid beräkningen av lagringsmål för den kommande lagringsperioden vissa tillgängliga lager skall dras från totalbehovet. Dessa avdragsposter bör i viss utsträckning omprövas enligt vad som anges i följande punkter a—e. Omprövningen avses inte gälla frågan vilka avdragsposterna skall vara, bortsett från att en post möjligen kan tillkomma enligt punkt e) nedan. I övrigt skall prövningen gälla endast posternas storlek.

a) Kommersiella lager.

Tillgänglig lagerstatistik ger ett fullgott material för bedömning av den kommersiella lagerutvecklingen.

b) Lager av eldningsolja i fastigheter.

Statistiska uppgifter om lägenhetsbestånd m. m. finns fortlöpande tillgängliga i den offentliga statistiken. Uppgifter som behövs från oljebranschen kan inhämtas genom medverkan av Svenska Petroleum Institutet, SPI.

c) Lager av motorbränsolja i farmaggregat.

Uppgifter om tillgången på farmaggregat kan lätt erhållas genom SPI, från Svenska Lantmännens Riksförbund, SLR, och även genom jordbruksstatistiken.

Kontrollberäkningen av de under a—c angivna lagrens storlek bör ske enligt samma metoder som använts vid våra beräkningar. Likaså bör avdragens storlek räknas fram efter samma principer som vi tillämpat.

d) Raffinaderiernas råoljelager.

Kontrollen skall avse att justera avdragspostens storlek i förhållande till de förändringar efter år 1968 av omfattningen av råoljeraffineringen i landet som inträffat eller med säkerhet kommer att inträffa före periodens slut.

e) Inhemska bränslen och drivmedel.

Avdragsposten för vedbränsle bör i och för sig kunna omprövas även om det är osannolikt att det kommer att finnas skäl att ändra den.

Om beredskapen avseende produktion av gasaggregat förbättras, bör vid kontrollstationen prövas om en särskild avdragspost är berättigad på grund därav.

För prövning enligt punkterna 1—3 bör Kungl. Maj:t tillsätta en särskild kontrollgrupp. Om prövningen visar att förutsättningarna för de beslut om oljelagringen som fattats vid periodens början ändrats i något betydelsefullt avseende, bör gruppen lägga fram förslag om de justeringar av systemet som behövs. Som tidigare anförts är avsikten att grunderna i systemet inte skall omprövas vid kontrollstationen.

Med hänsyn till att omprövningen skall ha

den begränsande innebörd som nu angivits bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den justering av lagringsprogrammet eller därmed sammanhängande frågor som kan föranledas av prövningen.

Tidpunkten för omprövningen bör väljas så att resultaten föreligger vid årsskiftet 1973/74. Härigenom kan en eventuell justering av lagringsmålet beaktas när årsmålen för år 1975 och senare år bestäms.

Vi förutsätter att den kontrollgrupp som skall göra omprövningen blir sammansatt enligt i huvudsak samma grunder som vår kommitté. Antalet ledamöter bör dock kunna vara mindre. Gruppen bör vid behov kunna anlita särskilda experter.

Fiskefartygs oljeförbrukning

Kungl. Maj:t har i överensstämmelse med beslut av 1968 års riksdag till oss överlämnat motionen II: 592. I motionen förordas en författningsändring, som medger befrielse från avgiftsskyldigheten beträffande oljelagring för fiskefartyg så att allt yrkesmässigt fiske, som sker utanför svenskt territorialvatten, blir jämställt med övrig utrikes trafik.

Särskilda regler om oljeförbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik finns i 6 och 7 §§ oljelagringsförordningen. I 6 § första stycket första punkten föreskrivs att förbrukare är lagringsskyldig, om han inom riket, annorledes än vid fartygs drift i utrikes trafik, förbrukat olja som han importerat. Enligt 7 § 2 mom. e) skall olja, som sålts för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik, inte medräknas när basmängd för säljare fastställs. Undantagsbestämmelserna om fartyg i 6 § kan sägas ha begränsad räckvidd, med hänsyn till att lagringsskyldighet inträder endast vid förbrukning inom riket. Redan på grund härav saknar ett fartygs oljeförbrukning utanför svenskt territorium betydelse för förbrukares lagringsskyldighet. Undantagsbestämmelsen har emellertid den betydelsen, att inte heller oljeförbrukningen vid den del av en utrikes resa som faller inom svenskt territorialvatten medför lagringsskyldighet. Bestämmelsen

i 7 § 2 mom. e) avser all oljeförbrukning vid fartygs utrikesfart, vare sig oljan förbrukats inom eller utom territorialgränsen.

Som framgår av sjöfartsstyrelsens och generaltullstyrelsens remissyttranden över motionen II: 592, vilka redovisats i statsutskottets utlåtande 1968: 160, kan resor med fiskefartyg utanför svenskt territorialvatten i allmänhet betecknas som utrikes fart. Därmed är emellertid inte avgjort vilken innebörd oljelagringsförordningens bestämmelser har med avseende på fiskefartyg. Vid bedömningen av denna fråga måste även beaktas bestämmelsernas bakgrund.

Till en början kan erinras om hur särbestämmelserna om fartyg i utrikes fart tillkommit. Förordningen den 10 juni 1938 angående handel med vissa mineraloljor tillämpades inte på bunkerolja, som såldes för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik. 1955 års oljelagringskommitté fann ej anledning föreslå ändring på denna punkt men förordade att en uttrycklig föreskrift i klarhetens intresse skulle meddelas om förhållandet. Detta ansåg kommittén även böra medföra, att användningen av olja vid eget fartygs drift i utrikesfart — vilken ju kunde beröra även svenska hamnar — inte skulle medföra lagringsplikt. I enlighet med vad kommittén sålunda förordat togs bestämmelserna i 6 § första stycket första punkten och 7 § 2 mom. e) upp i 1957 års förordning.

Frågan om fiskefartygs oljeförbrukning berördes av riksdagens andra lagutskott vid behandlingen av 6 § första stycket i den föreslagna nya förordningen. Utskottets uttalande hänför sig till styckets sista punkt men är av intresse även för tolkningen av de bestämmelser som här behandlas. Utskottet anförde (2LU 1957: 34):

Anmärkningar synes med fog kunna riktas mot avfattningen av den i 6 § första stycket sista punkten angivna undantagsbestämmelsen av innehåll att förbrukare icke skall vara lagringsskyldig för olja, som han på annat transportmedel än fartyg infört till riket för transportmedlets drift. Genom den utformning undantagsbestämmelsen erhållit blir förbrukare lagringsskyldig för olja som han exempelvis på en motorbåt eller annan mindre farkost infört

för transportmedlets drift. En sådan tillämpning kan uppenbarligen icke vara avsedd. Ej heller finner utskottet rimligt att lagringsplikt skall föreligga för till exempel fiskefartyg i motsvarande fall. En annan utformning av bestämmelsen är alltså påkallad. Skall man bibehålla lagringskyldigheten i förevarande fall med avseende å vissa typer av fartyg, inställer sig emellertid svårigheter vid gränsdragningen. Det ur flera synpunkter mest rationella synes vara att undantagsbestämmelsen utsträcker till att avse alla fartyg, d. v. s. att den ges sådan utformning, att lagringskyldighet över huvud icke skall föreligga i fråga om olja som införes å transportmedel för transportmedlets egen drift. Några praktiska olägenheter med avseende å vad man vill uppnå med den föreslagna regleringen torde icke uppkomma till följd av att stadgandet ges sådan innebörd. Utskottet förordar därför att bestämmelsen ändras i enlighet med vad sålunda angivits.

Riksdagen antog utskottets ändringsförslag, och 6 § förordningen fick sin slutliga lydelse i enlighet härmed.

Av det citerade utskottsutlåtandet framgår att fiskefartygs oljeförbrukning inte ansetts likställd med förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik. I sådant fall skulle ju lagringsplikt för fiskefartyget ha varit utesluten redan på grund av 6 § första stycket första punkten.

Det måste vidare beaktas att oljelagringsförfattningarna alltifrån början tillämpats så, att fiskefartygens oljeförbrukning inte ansetts utgöra förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik. När den uttryckliga undantagsregeln för fartyg i utrikes trafik infördes i 1957 års förordning, var avsikten uppenbarligen endast att kodifiera gällande praxis, inte att utsträcka undantagsbehandlingen till fiskefartyg.

Det kan ytterligare anföras att grunden till undantagsregeln för fartyg i utrikes trafik uppenbarligen är att sjötrafiken mellan Sverige och utlandet inte väntas kunna upprätthållas i krislägen och att skäl därför saknas att beredskapslagra olja för sådan trafik. I fråga om fiskefartygen är läget ett annat. Fisket beräknas pågå i stor utsträckning även i krislägen och kan då ha stor betydelse för folkförsörjningen. Behovet av drivmedel för fisket måste därför medräknas när beredskapslagren av olja fastställs.

Med hänsyn till det anförda kan enligt vår mening oljelagringsförordningens bestämmelser om förbrukning av olja vid fartygsdrift i utrikes trafik inte anses omfatta fiskefartygs oljeförbrukning. Denna uppfattning överensstämmer med vad överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap anför i sitt remissyttrande över motionen II: 592.

Frågan är då, om gällande regler bör ändras så att fiskefartyg jämställs med andra fartyg i utrikes trafik. Som nyss anförts bör i varje fall fiskefartygens drivmedelsbehov även i fortsättningen medräknas när lagringsmålen fastställs.

Däremot kan givetvis diskuteras, om fisket av särskilda skäl bör befrias från de beredskapsavgifter som oljehandeln tar ut av oljeförbrukare såsom bidrag till uppbyggnaden av beredskapslagren. Om fisket befrias från dessa avgifter, ökas i motsvarande mån belastningen på andra grupper som bidrar till lagerfinansieringen. En omfördelning av denna art är inte motiverad av något förhållande som hänför sig till beredskapslagringens konstruktion. Skälet skulle i stället vara ett allmänt önskemål — utan egentligt samband med beredskapslagringen av olja — att stödja fisket. Enligt vår uppfattning bör stöd åt en viss näringsgren inte lämnas på det sätt som här avses. Om sådant stöd skall lämnas, bör det ske i andra former vilket också föreslagits i proposition 1969: 41.

På grund av det anförda föreslår vi inte några nya bestämmelser om fiskefartygs oljeförbrukning.

Oljeavgift

Enligt oljeavgiftsförordningen är lagringskyldig, som erhåller dispens från skyldighet att lagra olja eller att förvara olja i skyddade utrymmen eller som försummar sin oljelagringskyldighet, pliktig att erlagga oljeavgift till staten.

Motiveringen till införandet av oljeavgift för den som erhållit dispens från lagringskyldighet eller som brister i sin lagring är att han inte skall göra någon ekonomisk vinning i förhållande till övriga lagringskyldi-

ga, som fullgör sin lagringsplikt. De för innevarande lagringsperiod fastställda oljeavgifterna har därför bestämts med utgångspunkt från de kostnader, som en lagringskyldig undgår genom att inte lagra. För att undvika att någon avsiktligt försummar att lagra olja för att i stället erlägga avgift, har avgiften dock ansetts böra överstiga de faktiska kostnaderna. Dessa har därför räknats upp med ett belopp motsvarande ca 10 %.

Vi har verkställt en omräkning av avgifterna. De beräknade årskostnaderna för beredskapslagring av olja består av ränta och avskrivning på anläggningskostnad för cistern, ränta på varukostnaden, kostnader för underhåll och reparationer, svinn, fastighetsskatt, försäkringskostnader och diverse kostnader för inspektion m. m. Röntan har antagits vara 7 procent och avskrivningstiden 20 år för ovanjordsanläggningar och 25 år för skyddade och lokaliserade anläggningar. Vid beräkning av ränta på varukostnaden har gjorts tillägg med 10 procent för prisfluktuationer och liksom tidigare har avgiften uppräknats med ytterligare ca 10 procent, varjämte avrundning skett till närmaste hela kronor. I följande tabell redovisas de nuvarande oljeavgifterna och de belopp som blir resultatet av våra beräkningar:

Oljeavgift kr./m ³	Gällande Ny beräkning oljeavgift	
Bensin	35	33
Fotogen	31	23
Motorbrännolja	26	20
Eldningsolja 1—2	24	18
Eldningsolja 3—5	25	21
Gasol ¹	—	119
Tillägg för skyddad lagring	6	9
Tillägg för lokaliserad lagring	—	2

¹ Avser kr./ton

Vi föreslår att oljeavgifterna för det kommande programmet bestäms till de belopp som våra beräkningar visar. Avgifterna bör omräknas, om kostnaderna för att hålla lager av olja skulle undergå några mera avsevärda förändringar.

Någon oljeavgift för råvara för stadsgas anser vi inte nödvändig. Stadsgasverken är

kommunala inrättningar. Konkurrens mellan verken inbördes förekommer ej heller. Skulle ingripande trots detta bli nödvändigt torde tillsynsmyndighetens möjlighet att förelägga vite vara tillräcklig.

Oljeavgifterna bör liksom tidigare debiteras av tillsynsmyndigheten och betalas till statskontoret och tillföras inkomsttiteln "Övriga diverse inkomster". De under hittillsvarande period influtna avgifterna uppgår fram till mars månad år 1969 till ca 300 000 kr. 1961 års kommitté förutsatte att influtna avgifter skulle gottskrivas de lagringsskyldiga på så sätt att låneanslagen för lagringsperioden skulle ökas med motsvarande belopp. Överstyrelsen har hos Kungl. Maj:t föreslagit att det statliga lånebeloppet för år 1969 ökas med nämnda 300 000 kr. Med hänsyn till den ringa storleken av de belopp som kan väntas inflyta under återstoden av löpande period och under kommande period synes i fortsättningen motsvarande uppjustering av lånesumman sakna betydelse. Härtill kommer att lånen enligt vårt förslag för den kommande perioden begränsas så att alla lagringsskyldiga inte får del av dem. Vi föreslår därför att de avgifter som fortsättningsvis inflyter tillfaller statsverket.

Syssestättningsfrågan

Enligt direktiven skall vi i vårt utredningsarbete även undersöka hur en eventuell utbyggnad av anläggningar för beredskapslagring kan utnyttjas för att vid en konjunkturrell eller säsongmässig nedgång i syssestättningen bereda arbete för arbetslösa. Vi har därvid i första hand tagit upp de drivmedelslager som ingår i krigsreserven och som skall förvaras i skyddade utrymmen men även de lager för vilka vi föreslår en från försvars- och beredskapssynpunkt lämplig lokalisering. Utgångspunkten för vår bedömning har varit den preliminära förläggningsplan som omtalas i kapitel 6.

Den författning som reglerar bidragsgivningen till sådana arbeten som brukar betecknas beredskapsarbeten är arbetsmarknadskungörelsen (SFS 1966: 368; omtryckt

1968: 246). I denna skiljer man på tre former av beredskapsarbeten beroende på för vems räkning arbetet utförs. Dessa tre former är statliga, kommunala och enskilda beredskapsarbeten. Till kommunalt eller enskilt beredskapsarbete utgår statsbidrag om arbetet påbörjats med tillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen. Statsbidraget utgår till arbete för vilket statsbidrag får beviljas enligt särskild författning efter de grunder som anges i författningen. Beträffande annat kommunalt beredskapsarbete är bidragsgivningen 33 % av de godkända kostnaderna för arbetet. Vad slutligen beträffar enskilda beredskapsarbeten uppgår bidraget till ett belopp som motsvarar de godkända kostnaderna med avdrag för det belopp av kostnaderna som motsvarar värdet för den enskilde av arbetet.

Ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt är det främsta motivet att delta i utbyggnaden av lagringsanläggningar i ett kommande lagringsprogram att bereda sysselsättning för arbetslösa. Till detta kommer även betydelsen av att arbetsobjekt lokaliseras till orter där sysselsättningsläget behöver förbättras.

Vid vår behandling av den preliminära planen för utbyggnaden av skyddade och lo-

kaliserade anläggningar har vi sökt bedöma sysselsättningseffekten såväl med hänsyn till arbetenas art som till de orter som avses komma ifråga. I det första avseendet torde sysselsättningseffekten bli sådan att det finns intresse för den hos arbetsmarknadsmyndigheterna. Detta gäller främst sprängning och övriga anläggningsarbeten, medan inredningsarbetena synes mindre ägnade som sysselsättningsobjekt. För vissa av de orter som upptagits i planen torde f. n. inte behov föreligga ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt att tillföra nya arbetsobjekt.

Våra överväganden har således givit vid handen att vid en konjunkturrell eller säsongmässig nedgång i sysselsättningen kan utbyggnaden av oljelagringsanläggningar fogas in i de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder som i det aktuella läget kommer ifråga. Detta får emellertid inte föranleda att anläggningarna inte byggs ut i den takt som beredskapen kräver. Beträffande den föreslagna utbyggnaden av gasollagringen vill vi dock framhålla att det torde vara av värde att utbyggnaden av det lager som enligt vårt förslag skall hållas i statlig regi sker i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna.

Vi har utgått från att de nuvarande författningar som rör oljelagringen i huvudsak skall gälla även under den kommande lagringsperioden. Vissa ändringar är dock påkallade av förslagen om införande av lagringsskyldighet beträffande gasol och råvara för framställning av stadsgas. Ytterligare några mindre ändringar föranleds av de övriga förslag vi lagt fram. Våra förslag till författningsändringar framgår av *bilaga 3*. I det följande lämnas en specialmotivering till förslagen.

Förordningen om oljelagring m. m.

1 §.

Uttrycket mineralolja förekommer i 1, 2 och 10 §§ som gemensam beteckning för petroleumprodukter av olika slag. Det kan tyckas något oegentligt att låta uttrycket omfatta även gasol. Gasolen lagras och transporteras dock i regel i flytande form, och vi har ansett att samlingsbeteckningen mineralolja av praktiska skäl bör behållas även när lagringsplikten utsträcks till att omfatta också gasol. Vi utgår alltså från att uttrycket mineralolja omfattar såväl råolja som alla de produkter vilka utvinns vid raffinering av sådan olja.

Som ett nytt andra stycke i 1 § har med hänsyn till våra förslag i kapitel 8 intagits principföreskrift om skyldighet för förbrukare av råvara för framställning av stadsgas att lagra sådan råvara. Den när-

mare innebörden av denna lagringsskyldighet framgår av 6 a §.

2 §.

Begreppet lagringsskyldiga kommer enligt vårt förslag att utöver kategorierna säljare och förbrukare av oljeprodukter (1 § första stycket) innefatta kategorin förbrukare av råvara för framställning av stadsgas (1 § andra stycket). I 2 § behandlas endast lagringsskyldighet som avses i 1 § första stycket. För att detta skall framgå tydligt har inledningen till 2 § första stycket jämkats. Vi har inte ansett det påkallat att i detta sammanhang nämna den inköpsskyldighet som avses i 1 § sista stycket. Vilka oljeprodukter denna inköpsskyldighet omfattar framgår klart av 16 § jämförd med 2 § tredje stycket.

Uppräkningen i första stycket av de oljeprodukter som omfattas av lagringsskyldigheten har vidare i enlighet med de förslag vi lagt fram i kapitel 9 kompletterats med gruppen gasol.

Enligt paragrafens tredje stycke används ordet olja i förordningen i regel som beteckning på de produktslag som anges i paragrafen. Vi har av praktiska skäl behållit denna regel, vilket innebär att även gasol betecknas som olja. Däremot omfattar oljebegreppet uppenbarligen inte t. ex lättbensin — som bl. a. har stor användning såsom råvara för stadsgas.

4 §.

Paragrafens regler om bestämmande av lagringsskyldighet skall inte vara tillämpliga på gasverkens lagring. Ordalagen har jämkats något med hänsyn till detta.

5 §.

Enligt vad vi föreslagit i kapitel 9 skall skyldigheten att lagra gasol gälla alla säljare som avses i 5 § första stycket. Säljare som avses i andra stycket skall vara skyldiga att lagra gasol endast om de har en årlig omsättning av minst 1 000 ton sådan vara. Lagringsskyldighet som inträder enligt denna regel gäller endast gasol. Frågan om säljaren dessutom är skyldig att lagra annan olja, som han säljer vid sidan av gasolen, skall bedömas fristående. På motsvarande sätt skall försäljning av annan olja än gasol inte i och för sig medföra skyldighet att lagra gasol. Andra stycket har ändrats i enlighet med vad som nu anförts.

Inom kommittén har väckts frågan om att i ett tillägg till andra stycket ange att verksamhet som kan anses utgöra endast förmedling av köp inte skall betraktas som försäljning. I praxis anses bestämmelsen redan nu ha denna innebörd, vilket överensstämmer med ett uttalande av riksdagens andra lagutskott vid författningens tillkomst (andra lagutskottets utlåtande 1957: 34 s. 37).

Frågan är särskilt aktuell beträffande Svenska Lantmännens Riksförbund (SLR) och till detta anslutna centralföreningar. SLR ingår avtal med oljeleverantörerna om inköp av oljeprodukter, och inom ramen för detta avtal avropar centralföreningarna varor hos leverantörerna. Centralföreningarnas befattning med oljehandeln är ej helt likformig. En grupp föreningar har blott förmedlande uppgifter medan oljeleverantören sköter själva distributionen till kunden. En annan grupp föreningar tar direkt befattning med distributionen, har egna försäljare och egen distributionsmateriel samt i viss utsträckning egna cisternanläggningar. Tillsynsmyndigheten har funnit att de centralföreningar som driver aktiv försäljning är att anse som säljare enligt 5 § oljelagringsförordningen. SLR och de centralföreningar

som utövar enbart förmedlande verksamhet har däremot ej ansetts som säljare i förordningens bemärkelse. Vi delar uppfattningen att förordningen bör tolkas på det angivna sättet. Eftersom tolkningen är godtagen i praktiken, finner vi inte den ifrågasatta ändringen av författningstexten behövlig.

6 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagringsskyldighet för förbrukare av olja. Om inte annat föreskrevs, skulle dessa bestämmelser också i fortsättningen bli tillämpliga även på gasverk som förbrukar olja tillhörande någon av grupperna i 2 § såsom råvara för stadsgas. Avsikten är emellertid att de allmänna reglerna om förbrukare inte skall tillämpas beträffande sådan förbrukning. I stället skall gälla de särskilda reglerna om skyldighet att lagra råvara för stadsgas. På grund härav har till paragrafen lagts ett tredje stycke med innehåll att första och andra styckena inte skall tillämpas på förbrukning av olja vid framställning av stadsgas för försäljning. Denna regel avses dock träda i kraft först när den särskilda lagringsplikten för gasverk inträder. De nu gällande reglerna om förbrukare skall alltså tillämpas även på oljeförbrukande gasverk fram till den 1 januari 1977. Detta framgår av övergångsbestämmelserna.

6 a §.

I 5 och 6 §§ ges föreskrifter om vilka kategorier säljare och förbrukare som är skyldiga att lagra olja enligt de allmänna reglerna. Det framstår som naturligt att i en därpå följande paragraf ta upp bestämmelser om den nya kategori lagringsskyldiga som förbrukare av gasråvara utgör enligt vårt förslag. Vi föreslår därför att en ny paragraf, 6 a §, tas upp i förordningen.

Enligt den nya paragrafens första stycke är den som ett visst kalenderår framställt stadsgas skyldig att under det närmast följande året lagra råvara av det slag som förbrukats vid gasframställningen. Lagringsskyldigheten begränsas till råvara som förbrukats vid framställning av gas som skall säljas. Råvaruförbrukning vid framställning

av gas för gasverkens interna behov (uppvärmning o. d.) skall alltså inte grunda lagringsplikt. Med försäljning av stadsgas avses i förevarande sammanhang den typ av gasdistribution genom särskilda ledningsnät som handhas av gasverken i vissa städer. Ett industriföretags gästverknings för huvudsakligen industriella ändamål berörs alltså inte, även om den gas som framställs från teknisk synpunkt är att anse som stadsgas.

Vissa gasverk framställer stadsgas genom att med gas som de själva producerat blanda utifrån inköpt gas (gasol), vilken inte undergår annan process hos verket än blandningen. Avsikten är att även ett sådant blandningsförfarande skall betraktas som framställning av stadsgas och att den inköpta gasen skall anses utgöra råvara vid denna framställning. Det förekommer emellertid också att ett gasverk köper gas och utan blandningsåtgärder eller bearbetning distribuerar gasen vidare genom sitt ledningsnät. I sådana fall inträder inte lagringsskyldighet enligt förevarande bestämmelse. I stället kan lagringsskyldighet tänkas föreligga enligt 5 § under de förutsättningar som där anges.

Som förut anförts är reglerna i 4 § om bestämmande av lagringsskyldighet inte tillämpliga på gasverkens lagerhållning. Det samma gäller naturligtvis beräkningsreglerna i 7 §. Enligt vårt förslag i kapitel 8 skall inte för gasverken uppställas något fast lagringsmål som fördelas mellan verken utan lagringsskyldigheten skall anges i procent av råvaruutgången under det närmast föregående året. Procenttalet bör fastställas av Kungl. Maj:t enligt de grunder som angetts i kapitel 8. Andra stycket av förevarande paragraf har utformats i enlighet med vad som nu anförts. Med utgångspunkt från det procenttal Kungl. Maj:t fastställer och verkets råvaruförbrukning under det föregående året kan lagrets storlek direkt bestämmas.

7 §.

Med hänsyn till att paragrafen inte skall avse dem som är lagringsskyldiga enligt 6 a § har 1 mom. jämkats redaktionellt.

Vid bestämmande av basmängd i fråga

om gasol skall som framgått av kapitel 9 inte förekomma någon beräkning av treårs-genomsnitt utan endast basårets försäljning eller förbrukning skall beaktas. Detta har föranlett ett tillägg i 2 mom. första stycket.

Enligt 2 mom. andra stycket skall vissa leveranser inte medräknas vid beräkning av basmängd för säljare. Punkt b, som avser leveranser till återförsäljare, anknyter till återförsäljarebegreppet i 5 § andra stycket. Med hänsyn till att en särskild regel om gasol förts in i sistnämnda stycke måste också den nu behandlade punkten ändras. Den har därvid delats upp i två punkter, b och c. De nuvarande punkterna c—e har fått beteckningarna d, e och g. Som en ny punkt f har förts in en regel om olja som sålts för förbrukning såsom råvara vid gasframställning. Enligt principerna för beredskapslagringen bör nämligen sådan olja inte medräknas vid beräkning av säljarens basmängd eftersom förbrukaren blir lagringsskyldig för oljan. Regeln avses, som framgår av övergångsbestämmelserna, bli tillämplig redan vid bestämmandet år 1970 av lagringsskyldigheten under år 1971.

8 §.

På grund av att lagren hos gasverken kan bestå av produkter som inte omfattas av förordningens oljebegrepp har detta i första stycket ersatts med ordet vara. Inom kommittén har väckts frågan om ett tillägg till första stycket av innebörd att den lagrade varan skall vara av fullgod kvalitet. Vi har emellertid funnit ett sådant tillägg överflödigt, eftersom förordningen redan nu måste anses ha den angivna innebörden.

Undantag från föreskrifterna i första stycket kan medges av tillståndsmyndigheten enligt 9 § första stycket. Detta innebär bl. a. att s. k. inlagringsdispens blir möjlig även i fråga om råvara för gasframställning.

I tredje stycket har tillagts att tillsynsmyndigheten i den utsträckning Kungl. Maj:t fastställer beslut om förläggningen av även andra lager än de bombskyddade oljelagren. Detta tillägg möjliggör en styrning av lagrens lokalisering enligt de förslag som lagts fram i kapitel 6. Genom till-

lägget skapas också möjlighet att ge föreskrifter om förläggning av gasverkens råvarulager enligt de grunder som angivits i kapitel 8.

10 §.

Första stycket har ändrats något i redaktionellt avseende. I ett andra stycke har införts en regel om att tillsynsmyndigheten kan medge förbrukare av råvara för stadsgas att lagra annan råvara än som anges i 6 a §. Förutsättning för sådant tillstånd är att den avsedda råvaran tekniskt kan utnyttjas för gasframställning vid det berörda gasverket.

11—14 §§.

Dessa paragrafer har ändrats redaktionellt med hänsyn till att förbrukare av gasråvara föreslås bli lagringsskyldiga. Sådana förbrukares uppgiftsskyldighet enligt 12 § föreslås avse inte endast den mängd råvara som förbrukats under det föregående året utan även den volym gas som framställts. Ordet olja i 14 § byts enligt förslaget ut mot mineralolja. Grunden till detta är att uppgiftsskyldigheten, med hänsyn till de förslag beträffande råolja som närmare berörts i kapitel 11 avsnitt 2, bör avse också råolja. Råoljan omfattas emellertid inte av begreppet olja enligt definitionen i 2 §.

18 §.

Som tidigare framgått kommer i fortsättningen uttrycket lagringsskyldig i förordningen enligt vårt förslag att avse även dem som är skyldiga att lagra gasråvara. Om denna lagringsskyldighet inte fullgörs bör, liksom i fråga om andra lagringsskyldiga, vitesföreläggande kunna meddelas. Framst med hänsyn till detta har lydelsen av paragrafens första stycke jämkats.

Ändringen i andra stycket föranleds av att reglerna om oljeavgift enligt vårt förslag inte skall gälla beträffande gasverkens råvarulagring. Den ändrade lydelsen stämmer överens med 9 § andra stycket.

Övergångsbestämmelserna

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1970, då den nya lag-

ringsperioden börjar. Föreskrifterna om lagringsplikt för förbrukare av gasråvara skall dock enligt förslagen i kapitel 8 gälla först fr.o.m. den 1 januari 1977. På grund därav har angivits att 6 § sista stycket, 6 a § och 12 § första stycket andra punkten skall gälla först från och med detta datum. De ytterligare bestämmelser i den föreslagna författningstexten som har samband med skyldigheten att lagra råvara för stadsgas behöver inte undantas från huvudregeln om ikraftträdande den 1 januari 1970. Särskilt bör nämnas 7 § 2 mom. andra stycket punkt f. Att denna bestämmelse avses träda i kraft redan den 1 januari 1970 har förut nämnts. Detta innebär att gasverk med olja som råvara redan från den nya lagringsperiodens början befrias från avgifter som oljehandeln tar ut vid sådana leveranser som skall medräknas när basmängd för säljaren fastställs. Avsikten med detta är att ge gasverken ett visst finansieringsunderlag för den utbyggnad av cisternutrymmen som skall ske fram till år 1977.

Lagringsmängder för år 1970 bestäms under år 1969 enligt de regler som f. n. gäller. Detta innebär bl. a. att gasol inte behöver lagras under år 1970. Reglerna om skyldighet att lagra gasol gäller dock i princip redan under år 1970, då bl. a. lagringsmängderna för det följande året skall fastställas. För att det skall vara tydligt att de nya bestämmelserna inte påverkar omfattningen av de lager som skall hållas under år 1970 har i övergångsbestämmelserna angivits att därom gäller vad som tidigare bestämts.

Förordningen om oljeavgift m. m.

1 §.

Enligt förslagen från 1961 års oljelagringskommitté skulle bestämmelserna om oljeavgift inte bli tillämpliga i fråga om gasverkens lagring av gasråvara. Vi har inte funnit anledning att nu inta en annan ståndpunkt. Med lagringsskyldig bör därför i förordningen om oljeavgift m. m. förstås endast säljare och förbrukare som avses i 5 eller 6 § oljelagringsförordningen. Förevarande paragraf har ändrats i enlighet här-

med. Dessutom har gjorts ett redaktionellt tillägg.

2 §.

Enligt vårt förslag till ny lydelse av 8 § sista stycket oljelagringsförordningen skall tillsynsmyndigheten besluta om förläggningen av dels de bombskyddade lagren, dels andra lager i den utsträckning Kungl. Maj:t fastställer. Avsikten är att tillsynsmyndigheten med stöd av denna regel skall kunna styra lagrens lokalisering enligt de grunder som angivits i kapitel 6. För att denna styrning skall fungera effektivt bör oljeavgift utgå vid brott mot föreskrift som meddelats om lokalisering. Enligt oljeavgiftsförordningens hittillsvarande lydelse har brott mot föreskrift enligt 8 § sista stycket oljelagringsförordningen om förläggning av skyddade lager inte medfört skyldighet att betala oljeavgift. Om den lagringssskyldige helt åsidosatt skyldighet att förvara oljelager till viss del i skyddade utrymmen, har han blivit pliktig att erlägga oljeavgift men däremot inte om han endast brutit mot föreskrift om utrymmets förläggning. Även i sistnämnda fall bör emellertid avgift utgå, liksom vid brott mot föreskrift om förläggning av de lokaliserade lagren. Oljeavgift bör alltså utgå vid varje brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 8 § sista stycket oljelagringsförordningen. En bestämmelse med denna innebörd har tagits upp som punkt c) i förevarande paragrafs första stycke.

3 §.

Första stycket har jämkats med hänsyn till tillägget av punkt c) i 2 § första stycket.

Oljeavgifterna har reviderats enligt vad som anförts i kapitel 11.

5 §.

De grunder för beräkning av oljeavgift som nu gäller i fall som avses i 2 § första stycket b) bör gälla även i fall som angivits i den nya punkten c). Ett tillägg av denna innebörd har gjorts i 5 § första stycket.

Övergångsbestämmelserna

De föreslagna ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1970. För år 1970 bör dock oljeavgift utgå med de belopp som nu gäller. Föreskrift om detta har tagits upp som övergångsbestämmelse.

Förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m. m.

Bestämmelserna om förmånligare avskrivnings- och värderingsregler i beskattningshänseende beträffande skyddade lagringsanläggningar och beredskapslager är som framgått av kapitel 6 av särskild betydelse för lagringen av eldningsolja. Det är angeläget att enskilda företag på allt sätt uppmuntras av myndigheterna att lagra eldningsolja i berganläggningar. Med särskild hänsyn härtill finns behov av särskilt förmånliga avskrivningsregler för skyddade anläggningar även under den kommande lagringsperioden. Ett genomförande av de förslag till ändrade allmänna regler om avskrivning av rörelsefastigheter som lagts fram i prop. 1969:100 torde inte innebära att behovet av särregler minskar. Vi föreslår därför att bestämmelserna i förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m. m. får gälla också för den kommande lagringsperioden. Bestämmelserna bör avse skyddade anläggningar som blir färdiga senast det beskattningsår för vilket taxering sker år 1980, om lagringsperioden blir sjuårig.

Det kan erinras om att bestämmelserna under den nya lagringsperioden blir tillämpliga på anläggningar med s. k. styrd lokalisering, om de uppfyller de krav i skyddshänseende som vi föreslagit i kapitel 6.

Beträffande avskrivningsmöjligheterna för anläggningar som möjligen kan komma att byggas för skyddad lagring av gasråvara vill vi tillägga följande. Det förekommer inte f. n. att gasverk, där anläggning som här avses är tänkbar, drivs av skattskyldig juridisk person. Om så skulle bli fallet i framtiden, bör anläggning som sålunda inrättas för skyddad lagring av gasråvara kunna avskrivas enligt förordningens regler.

Som gasråvara kan emellertid i sådant fall väntas komma i fråga endast lättbensin eller gasol. Eftersom dessa typer av gasråvara omfattas av begreppet mineralolja, föreligger den berörda avskrivningsrätten redan enligt förordningens nuvarande lydelse. Vi har därför inte funnit anledning föreslå ändring av författningstexten på denna punkt.

Förordningen innehåller i 4 § andra stycket vissa begreppsbestämningar rörande de statliga lånen. Sålunda betecknas lån för oskyddad lagring som antingen anläggningslån för oskyddad lagring eller lagerlån. Lån för skyddad lagring skall i sin helhet anses belöpa på anläggningen och betecknas som anläggningslån för skyddad lagring. Dessa regler har sin grund i lånens utformning under lagringsperioden 1958—1962. Särskilda lån för skyddad lagring beviljades då som bidrag till utbyggnaden av det skyddade utrymmet och avsåg inte lageranskaffningen. Enligt de föreskrifter som gäller för långivningen under innevarande lagringsperiod beviljas emellertid lånen för skyddad lagring i två former, anläggningslån och lagerlån. Med hänsyn härtill bör 4 § andra styc-

ket jämkas. Vi föreslår att stycket inleds med bestämmelsen att det statliga lånet vid inkomsttaxeringen skall anses som anläggningslån om det avser uppförande av anläggning och som lagerlån om det avser anskaffning av lager. Som en andra punkt bör tas upp den nuvarande regeln rörande uppdelning av lån för oskyddad lagring, vilka avser såväl anläggning som lager.

Den föreslagna jämkningen av 4 § andra stycket borde i och för sig ha företagits när de nuvarande föreskrifterna om lån för den skyddade lagringen meddelades. Några praktiska svårigheter synes dock inte ha uppkommit på grund av avvikelsen mellan styckets lydelse och låneföreskrifterna. För att inte riskera att sådana svårigheter uppkommer i fortsättningen föreslår vi emellertid en övergångsbestämmelse om att den nya lydelsen skall gälla retroaktivt i fråga om taxering som verkstälts i första instans åren 1964—1969 men inte vunnit laga kraft den 1 januari 1970.

Övriga ändringar i förordningen är av redaktionell art.

Bilaga 1 Atomkraftutbyggnad och oljeförbrukning

Sedan energikommitténs rapport om energiförsörjningen 1955—1985 utgavs har planeringen på atomenergiområdet förts framåt så att man nu har något bättre utgångsläge när det gäller att bedöma i vad mån användningen av atomenergi kan väntas verka återhållande på oljeförbrukningens tillväxt de närmaste 5—10 åren.

Enligt den av CDL (centrala driftledning- en) under år 1967 framlagda studien om elförsörjningen under 1970-talet — som mot-

svarar energikommitténs prognos, varianten 1 — skulle atomkraftstationer med en sammanlagd kapacitet av 0,5 miljoner kilowatt tas i drift under tiden fram t.o.m. år 1970. För åren 1972/73, 1980 och 1985 uppskattades den totala kapaciteten till 0,55, 6,3 resp. 14,3 miljoner kilowatt. Denna utbyggnad kunde förväntas resultera i en kraftproduktion på 12 miljarder kilowattimmar år 1975, 39 miljarder kilowattimmar år 1980 och 90 miljarder kilowattimmar år 1985.

Kraftproduktion och oljeförbrukning härförenligt energikommitténs prognos

<i>Kraftproduktion</i>		1955	1965	1975	1985
	miljarder kWh				
Vatten		21,6	46,4	57	60
Olja, kondens	”	2,0	0,5	10—9	10
” mottryck	”	1,1	2,2	11	20
Atom	”	—	—	12—8	90—60
Summa	”	24,7	49,1	90—85	180—150
<i>Oljeförbrukning</i>					
	miljoner m ³				
Kondens	”	0,53	0,13	2,4—2,2	2,4
Mottryck	”	0,12	0,26	1,3	2,4
Summa	”	0,65	0,39	3,7—3,5	4,8

Anm. Siffrorna för åren 1955 och 1965 inkluderar kol omräknat till olja. De vänstra siffrorna avser varianten 1 och de högra varianten 2.

Enligt delegationens för atomenergifrågor yttrande den 19 november 1968 över Aktiebolaget Atomenergis och statens vattenfallsverks anslagsframställningar för budgetåret 1969/70 väntas atomkraftstationer med en

sammanlagd kapacitet för produktion av elektrisk kraft av 5,2 miljoner kilowatt tas i drift under tiden fram t. o. m. år 1976 och för år 1980 uppskattas den totala kapaciteten till 8—9 miljoner kilowatt. Vissa av

stationerna kommer att byggas för kombinerad produktion av elektrisk kraft och hetvatten för fjärrvärmedistribution. Fram till år 1976 gäller detta en station i Stockholmsområdet och en i Gävleområdet.

I en under januari 1969 av industridepartementet utgiven promemoria om den svenska uranpolitiken uppges att nya preliminära prognoser från kraftindustrin tyder på att utbyggnaden av atomkraft kommer att gå hastigare än vad CDL-studien förutsåg. Detta skulle till väsentlig del bero på en mer optimistisk bedömning av möjligheterna att uppföra kraftverk för kombinerad produktion av elkraft och fjärrvärme i några större städer. Enligt promemorian anser man nu att det år 1975 finns en kapacitet på 3,9 miljoner kilowatt för produktion av elektrisk kraft och år 1980 ca 9 miljoner kilowatt.

Applicerar man CDL:s antaganden om kapacitetsutnyttjning — ca 6200 timmar per år — på de i departementspromemorian angivna kapaciteterna skulle den på atomkraft baserade elkraftproduktionen uppgå till ca 24 miljarder kilowattimmar år 1975 och ca 56 miljarder kilowattimmar år 1980. Jämfört med CDL:s prognos och energikommitténs prognos i varianten 1 innebär detta en ök-

ning av elkraftproduktionen åren 1975 och 1980 med ca 12 respektive ca 17 miljarder kilowattimmar.

Denna utveckling kan tänkas medföra avvikelser från energikommitténs prognos på ett eller flera av följande sätt;

- den totala energikonsumtionen ökar
- den kraftproduktion som baseras på vattenkraft minskar
- den kraftproduktion som baseras på olja minskar
- oljekonsumtionen för process- eller uppvärmningsändamål minskar.

Avvikelser enligt a) och b) får ingen effekt på oljeförbrukningen medan avvikelser enligt c) och d) minskar oljeförbrukningen.

Även i det fall att man förutsätter att den ökade atomkraftproduktionen inte påverkar vare sig den totala energikonsumtionen eller kraftproduktion baserad på vattenkraft kan effekten på oljeförbrukningen tänkas variera inom rätt vida gränser beroende på inom vilka områden elkraften konkurrerar ut oljan. I nedanstående tabell anges den ungefärliga minskning av oljeförbrukningen som 12 respektive 17 miljarder kilowattimmar ökad elkraftproduktion kan åstadkomma inom olika delmarknader.

Minskning av oljeförbrukning vid ökad elkraftproduktion

Enhet milj. m ³	12 miljarder kWh		17 miljarder kWh	
	Eldningsolja 1—2	Eldningsolja 3—5	Eldningsolja 1—2	Eldningsolja 3—5
<i>Marknad</i>				
<i>Kraftproduktion</i>				
kondens	—	2,6	—	3,7
mottryck	—	1,4	—	2,0
Industrier ¹	1,5	1,2	2,1	1,7
Hushåll m. m. ¹	1,6	1,3	2,3	1,8

Vid en jämn fördelning av konkurrensen från den ökade elkraftproduktionen på olika delmarknader och oljeslag blir resultatet en

¹ Anm. Vid beräkningarna har antagits att elkraftens distributionsförluster är 12 procent och konsumtionsförluster 3 procent. I övrigt har beträffande energiinnehåll och verkningssgrader tillämpats vad som anges för år 1975 enligt energikommitténs rapport "Sveriges energiförsörjning 1955—1985".

minskning av oljeförbrukningen åren 1975 och 1980 med totalt 1,6 respektive 2,3 miljoner m³ varav 0,5 respektive 0,7 miljoner m³ avser eldningsolja 1—2.

Enligt energikommitténs prognos förutsätts en ökning av elkraftproduktionen i första hand konkurrera ut eldningsolja 1—2 inom sektorn hushåll m m. Kommittén an-

ger här att beroende på elkraftproduktionens omfattning kan förbrukningen av eldningsolja 1—2 inom sektorn hushåll år 1975 tänkas variera mellan 7,8 och 9,0 miljoner m³. Denna skillnad är dock inte endast ett resultat av variationer i elkraftproduktionen 90—85 miljarder kilowattimmar utan beror även på variationer i fråga om antaganden beträffande den specifika oljeförbrukningen per småhus räknat. Med utgångspunkt från ovanstående tabell borde nämligen en ökning av elkraftproduktionen med 5 miljarder kilowattimmar resultera i en minskning av oljeförbrukningen på endast ca 0,67 miljoner m³ eldningsolja 1—2.

Av den ytterligare ökning i elkraftproduktionen som nu föreliggande prognoser anger kan — med hänsyn till skillnad i utnyttningstid mellan kraftproduktion och konsumtion, 6200 mot 2400 timmar per år — högst 39 procent (4,7 miljarder kilowattimmar år 1975 och 6,6 miljarder kilowattimmar år 1980) tänkas konkurrera ut eldningsolja 1—2 inom marknaden hushåll m. m. Detta skulle ge en minskning av oljeförbrukningen åren 1975 och 1980 med 0,6 respektive 0,9 miljoner m³. För år 1975 innebär det en minskning av förbrukningen av eldningsolja 1—2 inom denna sektor från 7,8 till 7,2 miljoner m³ eller med knappt 8 procent. Det bör då observeras att skillnaden mellan energikommitténs båda varianter uppgår till 15 procent.

Den effekt som den nu föreliggande prognosen därefter kan tänkas få är att den konkurrerar ut oljan inom marknaden kraftproduktion och skulle resterande elkraftproduktionsökning drabba denna marknad blir resultatet en minskning av förbrukningen av tjockolja åren 1975 och 1980 med 1,3 respektive 1,8 miljoner m³ eldningsolja 3—5.

Vid den konkurrenssituation som här förutsatts blir resultatet av den på atomkraft ökade elproduktionen en minskning av oljeförbrukningen åren 1975—1980 med totalt 1,9 respektive 2,7 miljoner m³ varav 0,6 respektive 0,9 miljoner m³ avser eldningsolja 1—2.

Inledningsvis nämndes att vissa atom-

kraftstationer kommer att byggas för gemensam produktion av elektrisk kraft och fjärrvärme. I motsats till vad gäller i fråga om elproduktion kan man här förutsätta att fjärrvärmeproduktionen får en direkt återverkan på oljeförbrukningens storlek och då i första hand eldningsolja 3—5. Den i Stockholmsområdet planerade stationen kommer enligt ingiven koncessionsansökan att få en kapacitet för fjärrvärmeproduktion på totalt 0,6 miljoner kilowatt varav hälften förväntas bli utnyttjad år 1975 och resten under tiden fram till år 1980. Vid en utnyttningstid på 2400 timmar per år skulle detta resultera i en minskning av förbrukningen av eldningsolja 3—5 inom Stockholmsområdet med 75 000 m³ år 1975 och 150 000 m³ år 1980.

För den inom Gävleområdet planerade stationen har inte angivits någon kapacitet för fjärrvärmeproduktionen. Ett fjärrvärmenät är dock under utbyggnad inom Gävle stad och vid slutet av 70-talet beräknas större delen av centrumbebyggelsen vara ansluten till detta nät. Detta skulle grovt räknat kunna resultera i en utnyttjad kapacitet för produktion av värme på maximalt 0,2 miljoner kilowatt år 1976 och 0,4 miljoner kilowatt år 1980. Även för tiden därefter fram till år 1980 torde ytterligare atomkraftstationer byggas för kombinerad produktion av elektrisk kraft och fjärrvärme.

Detta gäller den station som planeras i Göteborg och möjligtvis ännu ej kända projekt med förläggning i anslutning till tätortsområdena Malmö, Västerås och kanske Norrköping—Linköping samt ytterligare en eller två stationer inom Stockholmsområdet. Mot bakgrund av föreliggande prognoser om fjärrvärmedistributionens omfattning inom dessa områden förefaller det inte helt utslutet att på atomkraft baserad produktionskapacitet för värme kan bli 2 miljoner kilowatt år 1980.

Får den på atomkraft baserade fjärrvärmeproduktionen den omfattning som nyss angivits kan den beräknas minska förbrukningen av tjocka eldningsoljor med ca 75 000 m³ år 1975 och ca 500 000 m³ år 1980.

Räkneexemplen anger, att jämfört med energikommitténs variant 1 skulle nu föreliggande planer för atomkraftens utbyggnad — som allra mest — kunna resultera i en ytterligare minskning av oljeförbrukningen med i runda tal 2,0 miljoner m³ år 1975 och 3,0 miljoner m³ år 1980. Härav skulle ca 0,6 respektive 0,9 miljoner m³ kunna avse eldningsolja 1—2 inom sektorn hushåll m. m.

I följande fig. 1 och 2 illustreras atomkraftproduktionen och oljeförbrukningen vid olika ambitionsgrader för atomkraftens utbyggnad. Den på atomkraft baserade fjärrvärmeproduktionen har till sin helhet förutsatts bli avsatt inom sektorn hushåll m. m.

Stockholm den 10 februari 1969.

Torsten Selin

Fig. 1

Förbrukning av eldningsolja 1955—1985 vid olika ambitionsgrader ifråga om atomkraftens utbyggnad och uttryckt i ekvivalenta miljoner ton olja — Mtoe.

A = Energikommittén, varianten 2
B = Energikommittén, varianten 1

C = senaste prognos enligt industridepartementets promemoria om uranpolitiken

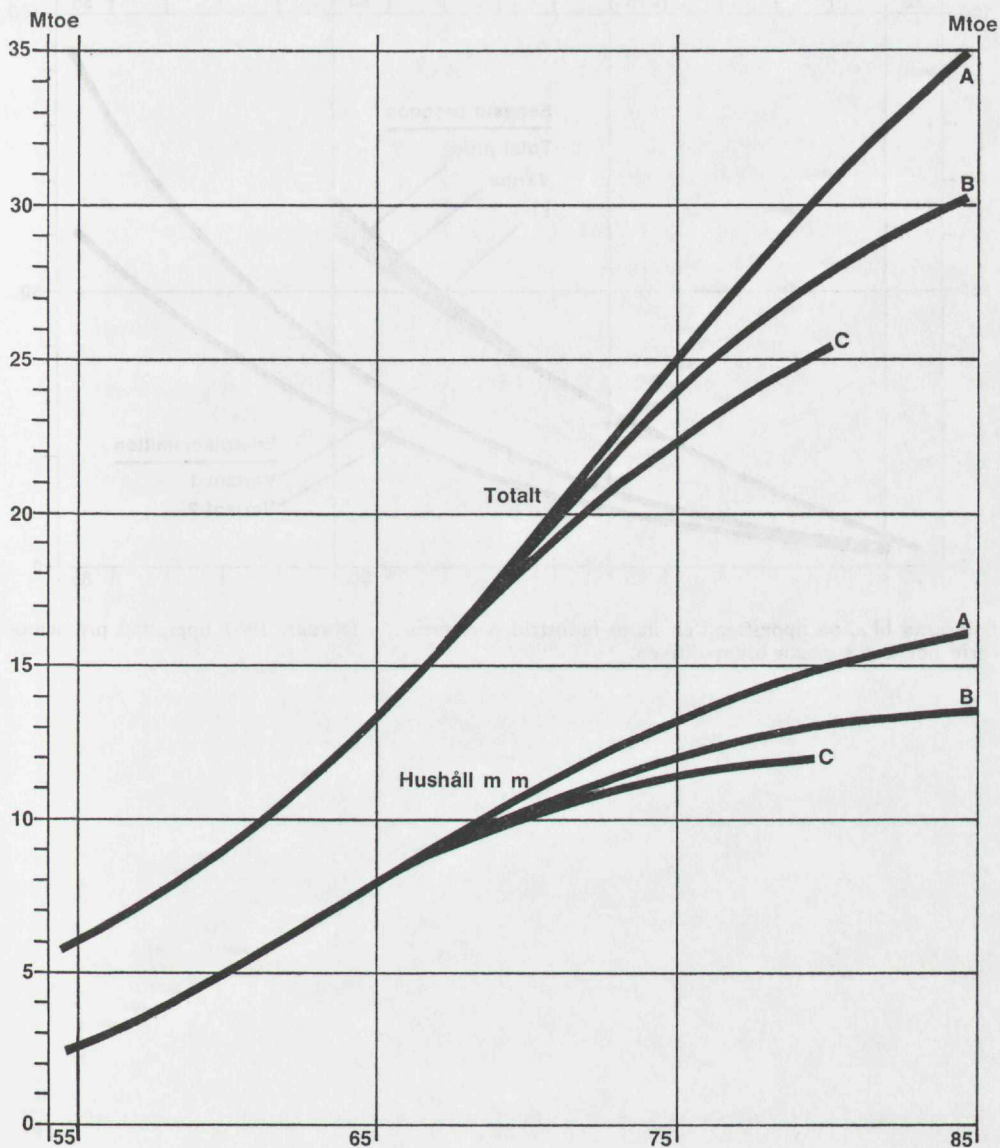
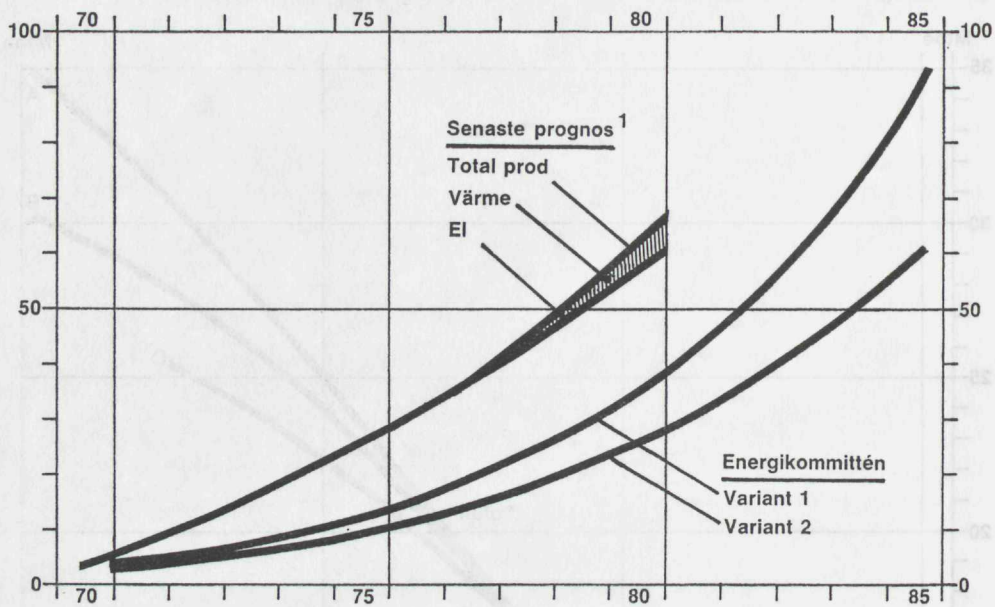


Fig. 2

Energiproduktionen baserad på atomkraft vid olika ambitionsgrader för atomkraftens utbyggnad.
Enhet: miljoner kilowattimmar.



¹ Baserad bl.a. på uppgifter i en inom industridepartementet i februari 1967 uppräddad promemoria om den svenska uranpolitiken.

Bilaga 2 Uppgifter över stadsgasindustrin

Tabell 1. Stadsgasframställning per år i milj. m³ gas (4300 kcal/m³)

Användningssätt	1967	1970	1975	1977
Fastighetsuppvärmning	102,5	111	120	130
Matlagning	79,7	74	60	50
Hotell och restauranger	20	20	20	20
Hantverk och industrier	30	30	30	30
Övrig förbrukning	19,1	20	20	20
Förluster m. m.	16,9	15	15	15
<i>Summa</i>	268,2	270	265	265

Tabell 2. Gasverkens råvaruförbrukning

Varuslag		1967	1970	1975—77
Stenkol	ton	617 900	400 000	—
Eldningsolja	m ³	8 182	4 410	160
Lättbensin	m ³	30 672	55 630	156 000
Gasol	ton	1 881	20 520	21 500

Bilaga 3 Författningsförslag
Förslag till
Förordning om ändring i förordningen den
31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m.m.

Häri genom förordnas, dels att 1, 2, 4—8, 10—14 och 18 §§ förordningen den 31 maj 1957 om oljelagring m.m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i förordningen skall införas en ny paragraf, 6 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

För att — — — — — därom förordnar.

För att trygga tillgång inom riket på råvara för framställning av stadsgas skola vidare förbrukare av sådan råvara här hålla lager därav enligt vad i förordningen stadgas.

Enligt vad — — — — — utvunnen olja.

2 §.

Lagrings- och inköpsskyldigheten avser mineralolja som tillhör någon av följande grupper, nämligen:

*Lagrings- och inköpsskyldigheten enligt 1 § första stycket avser mineralolja som tillhör någon av följande grupper, nämligen:
gasol;*

motorbensin, dock — — — — — av eldningsolja.

Sådana slag — — — — — annan gruppindelning.

Där ej — — — — — denna paragraf.

Vad i — — — — — inhemsk skiffer.

4 §.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager enligt 1 § första stycket.

¹ Senaste lydelse av 1, 2, 4, 7, 8 och 14 §§ se 1962: 629, av 11 § se 1958: 55 samt av 13 § se 1959: 119.

(Gällande lydelse)

Tillsynsmyndigheten skall före den 1 juli varje år på sätt stadgas i denna förordning bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, envar som enligt *förordningen* är lagringsskyldig skall hålla i lager under nästkommande kalenderår.

Har lagringsskyldig — — — — — att överskridas.

(Föreslagen lydelse)

Tillsynsmyndigheten skall före den 1 juli varje år på sätt stadgas i denna förordning bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, envar som enligt *1 § första stycket* är lagringsskyldig skall hålla i lager under nästkommande kalenderår.

5 §.

Säljare är — — — — — inhemskt oljeraffinaderi.

Den som eljest under basåret *sålt olja* till avnämare inom riket är *lagringsskyldig*, därest han förvärvat *oljan* av säljare, som avses i första stycket, samt hans hela försäljning av olja under basåret uppgått till minst tjugutusen kubikmeter.

Den som eljest under basåret till avnämare inom riket *sålt olja*, vilken han förvärvat av säljare, som avses i första stycket, är *skyldig lagra gasol*, om hans försäljning av gasol under basåret uppgått till minst ettusen ton, och annan olja, om hans hela försäljning av *sådan olja* under basåret uppgått till minst tjugutusen kubikmeter.

6 §.

Förbrukare är — — — — — transportmedlets drift.
Skyldig att — — — — — kubikmeter eldningsolja.

Första och andra styckena äga ej tillämpning på förbrukning av olja såsom råvara vid framställning av stadsgas för försäljning.

6 a §.

Den som under visst kalenderår förbrukat råvara för framställning av stadsgas för försäljning är skyldig att under det närmast följande kalenderåret hålla i lager råvara av samma slag.

Lagringsmängden skall utgöra en bestämd andel av den mängd råvara som för det i första stycket angivna ändamålet förbrukats under det först nämnda kalenderåret. Andelen fastställes av Kungl. Maj:t enligt grunder som riksdagen godkämt.

7 §.

1 mom. Vid lagringsskyldighetens bestämmande enligt 4 § andra stycket skall tillsynsmyndigheten mellan *de lagrings-*

1 mom. Vid lagringsskyldighetens bestämmande enligt 4 § andra stycket skall tillsynsmyndigheten mellan *dem som äro*

skyldiga fördela de av Kungl. Maj:t enligt samma paragraf första stycket för påföljande kalenderår fastställda oljemängderna med undantag av vad som under sagda år skall lagras enligt sådan med tillsynsmyndigheten träffad överenskommelse, genom vilken någon åtagit sig att, utöver vad som följer av denna förordning, hålla lager av olja. Fördelningen skall, med ledning av de enligt 2 mom. beräknade basmängderna, ske så att inom varje grupp olja för envar lagringsskyldig förhållandet mellan lagringsmängd och basmängd är i görlig mån detsamma.

2 mom. Basmängd inom viss grupp av olja är den mängd olja, tillhörande gruppen, som den lagringsskyldige under de i 5 eller 6 § angivna omständigheterna sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettvar av de två åren närmast dessförinnan, vad han under dylika omständigheter i genomsnitt för år sålt eller förbrukat under angivna tid. Beträffande värmekraftverk må Kungl. Maj:t dock förordna om andra grunder för beräkning av basmängd.

lagringsskyldiga enligt 5 och 6 §§ fördela de av Kungl. Maj:t enligt 4 § första stycket för påföljande kalenderår fastställda oljemängderna med undantag av vad som under sagda år skall lagras enligt sådan med tillsynsmyndigheten träffad överenskommelse, genom vilken någon åtagit sig att, utöver vad som följer av denna förordning, hålla lager av olja. Fördelningen skall, med ledning av de enligt 2 mom. beräknade basmängderna, ske så att inom varje grupp olja för envar lagringsskyldig förhållandet mellan lagringsmängd och basmängd är i görlig mån detsamma.

2 mom. Basmängd inom viss grupp av olja är den mängd olja, tillhörande gruppen, som den lagringsskyldige under de i 5 eller 6 § angivna omständigheterna sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettvar av de två åren närmast dessförinnan, vad han under dylika omständigheter i genomsnitt för år sålt eller förbrukat under angivna tid. I fråga om gasol skall dock endast den försäljning eller förbrukning som skett under basåret beaktas. Beträffande värmekraftverk må Kungl. Maj:t förordna om andra grunder för beräkning av basmängd.

Vid beräkning — — — — — försålda oljan;

b) olja som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt oljeraffinaderi och för vidareförsäljning sålt till någon, vars försäljning av olja under kalenderåret närmast före försäljningen uppgått till sammanlagt minst tjugutusen kubikmeter;

b) olja tillhörande annan grupp än gasol, som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt oljeraffinaderi och för vidareförsäljning sålt till någon, vars försäljning av annan olja än gasol under kalenderåret närmast före försäljningen uppgått till sammanlagt minst tjugutusen kubikmeter;

c) olja som han sålt till någon, vilken enligt överenskommelse med tillsynsmyndigheten var skyldig att under kalenderåret närmast efter försäljningen hålla lager av olja, tillhörande samma grupp som den sålda oljan;

c) gasol som han infört från utrikes ort eller utvunnit vid inhemskt oljeraffinaderi och för vidareförsäljning sålt till någon, vars försäljning av gasol under kalenderåret närmast före försäljningen uppgått till minst ettusen ton;

d) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid

d) olja som han sålt till någon, vilken enligt överenskommelse med tillsynsmyndigheten

(Gällande lydelse)

vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja; samt

e) olja som sålts för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik.

(Föreslagen lydelse)

digheten var skyldig att under kalenderåret närmast efter försäljningen hålla lager av olja, tillhörande samma grupp som den sålda oljan;

e) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja;

f) olja som sålts för förbrukning såsom råvara vid framställning av stadsgas för försäljning;

g) olja som sålts för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik.

8 §.

Olja, som lagras enligt denna förordning, skall den lagringsskyldige förvara inom riket i utrymmen, som han äger eller över vilka han eljest förfogar, på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I lagret må ej inräknas olja, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

Kungl. Maj:t — — — — —

Det ankommer på tillsynsmyndigheten att under beaktande av beredskapsbehoven besluta om förläggningen av lager som sägs i andra stycket.

Vara, som lagras enligt denna förordning, skall den lagringsskyldige förvara inom riket i utrymmen, som han äger eller över vilka han eljest förfogar, på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I lagret må ej inräknas vara, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

— — — — — eller beskjutning.

Det ankommer på tillsynsmyndigheten att under beaktande av beredskapsbehoven besluta om förläggningen av dels lager som sägs i andra stycket, dels övriga lager i den utsträckning Kungl. Maj:t fastställer enligt grunder som riksdagen godkänt.

10 §.

Tillsynsmyndigheten må lämna lagringskyldig tillstånd att fullgöra sin lagringskyldighet genom att till motsvarande myckenhet lagra olja tillhörande annan grupp än som följer av vad ovan stadgas eller annan mineralolja än som angives i 2 §. Medgivande må ock lämnas lagringsskyldig att enligt närmare bestämmelser av tillsynsmyndigheten i stället för eldningsolja lagra annat bränsle.

Tillsynsmyndigheten må lämna lagringskyldig som avses i 5 och 6 §§ tillstånd att fullgöra sin lagringsskyldighet genom att till motsvarande myckenhet lagra olja tillhörande annan grupp än som följer av vad ovan stadgas eller annan mineralolja än som angives i 2 §. Medgivande må ock lämnas sådan lagringskyldig att enligt närmare bestämmelser av tillsynsmyndigheten i stället för eldningsolja lagra annat bränsle.

Tillsynsmyndigheten må vidare lämna den som är lagringsskyldig enligt 6 a § tillstånd att i stället för råvara som där avses lagra motsvarande myckenhet av annan råvara som kan utnyttjas för gasframställningen.

11 §.

Avbrytes eller försvåras tillförseln av olja till riket eller viss del därav äger Kungl. Maj:t medgiva, att lagren må helt eller delvis tagas i anspråk.

Avbrytes eller försvåras tillförseln till riket eller viss del därav av vara som lagras enligt denna förordning, äger Kungl. Maj:t medgiva, att lagren må helt eller delvis tagas i anspråk.

Försättes lagringsskyldig — — — — — behöriga slutförande.

12 §.

Lagringsskyldig skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande olika grupper, han under basåret sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i 5 eller 6 §.

Den som är lagringsskyldig enligt 5 eller 6 § skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande olika grupper, han under basåret sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i nämnda paragrafer. *Den som är lagringsskyldig enligt 6 a §* skall varje år före den 1 februari lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd stadsgas som han under närmast föregående kalenderår framställt för försäljning och den mängd råvara som därvid förbrukats.

Har lagringsskyldig — — — — — och adress.

13 §.

Under kalenderår, då lagringsskyldig har att hålla lager av olja, skall han varje månad lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande varje grupp, som han vid utgången av närmast föregående kalendermånad hade i lager inom riket, så ock om platsen och sättet för oljans förvaring. Tillsynsmyndigheten må dock befria från skyldighet att lämna uppgift om förvaringsplatsen.

Under kalenderår, då lagringsskyldig som avses i 5 eller 6 § har att hålla lager av olja, skall han varje månad lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande varje grupp, som han vid utgången av närmast föregående kalendermånad hade i lager inom riket, så ock om platsen och sättet för oljans förvaring. *Motsvarande gäller beträffande den som har att hålla lager av råvara för framställning av stadsgas.* Tillsynsmyndigheten må befria från skyldighet att lämna uppgift om förvaringsplatsen.

Lagringsskyldig, som — — — — — sådant bränsle.

14 §.

Efter anmaning är envar som inom riket sålt eller förbrukat eller från utrikes ort infört *olja* skyldig lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen, förbrukningen, införseln eller lagret, som tillsynsmyndigheten finner erforderliga för tillämpningen av denna förordning.

Efter anmaning är envar som inom riket sålt eller förbrukat eller från utrikes ort infört *mineralolja* skyldig lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen, förbrukningen, införseln eller lagret, som tillsynsmyndigheten finner erforderliga för tillämpningen av denna förordning. *Den som framställer stadsgas har motsvarande skyldighet i fråga om framställning och försäljning av gasen samt i fråga om förbrukning och lager av råvara för gasframställningen.*

18 §.

Försummar lagringsskyldig att hålla *olja i lager i föreskriven myckenhet* och på sätt som i denna förordning eller med stöd därav föreskrivits, förelägger tillsynsmyndigheten honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse.

Om skyldighet att i fall som avses i första stycket erlägga oljeavgift gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m.m.

Försummar lagringsskyldig att hålla *lager av den omfattning* och på *det* sätt som i denna förordning eller med stöd därav föreskrivits, förelägger tillsynsmyndigheten honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse.

Om skyldighet att i *vissa* fall som avses i första stycket erlägga oljeavgift gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m.m.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1970. Bestämmelserna i 6 § sista stycket, 6 a § och 12 § första stycket andra punkten träder dock i kraft först den 1 januari 1977.

I fråga om de lagringsmängder som skall hållas i lager under år 1970 gäller vad tidigare bestämts.

Förslag till
Förordning om ändring i förordningen den
31 maj 1957 (nr 344) om oljeavgift m.m.

Häriigenom förordnas, att 1—3 och 5 §§ förordningen den 31 maj 1957 om oljeavgift m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

§ 1.

I denna — — — — — förstås med
lagringsskyldig: säljare eller förbrukare
av mineralolja, som är lagringsskyldig enligt
förordningen om oljelagring m.m.;
olja: sådan mineralolja, som sägs i 2 §
sistnämnda förordning; *samt*

lagringsskyldig: säljare eller förbrukare
av mineralolja, som är lagringsskyldig enligt
5 eller 6 § förordningen den 31 maj
1957 (nr 343) om oljelagring m.m.;
olja: sådan mineralolja, som sägs i 2 §
sistnämnda förordning;

tillsynsmyndigheten: den — — — — — utsedda myndigheten.

2 §.

Lagringsskyldig är — — — — —
a) om han erhåller dispens från skyldig-
heten att hålla lager av olja eller att för-
vara oljelager till viss del i bergtrum eller
på annat sätt, som innefattar skäligt skydd
mot förstörelse genom bombanfall eller be-
skjutning; *eller*

a) om han erhåller dispens från skyldig-
heten att hålla lager av olja eller att för-
vara oljelager till viss del i bergtrum eller
på annat sätt, som innefattar skäligt skydd
mot förstörelse genom bombanfall eller
beskjutning;

b) om han, utan erhållen dispens, för-
summar skyldighet, som nyss är sagd, eller
skyldighet att förvara olja i utrymmen,
som han äger eller över vilka han eljest
förfogar.

b) om han, utan erhållen dispens, för-
summar skyldighet, som nyss är sagd, eller
skyldighet att förvara olja i utrymmen,
som han äger eller över vilka han eljest
förfogar; *eller*

c) om han underlåter att följa föreskrift
om lagrets förläggning, som meddelats enligt
8 § sista stycket förordningen om
oljelagring m.m.

Oljeavgift utgår — — — — — andra stycket.

¹ Senaste lydelse av 2, 3 och 5 §§ se 1962: 630.

3 §.

Oljeavgiften beräknas med tillämpning av bestämmelserna i 4 och 5 §§ efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att förvara olja i bergtrum eller på därmed jämförligt sätt icke fullgöres, samt efter den tid, under vilken fullgörandet ej sker. Del av kalendermånad räknas som hel månad.

Oljeavgiften utgör för *kubikmeter* och år för motorbensin *trettiofem* kronor, för fotogen *trettioen* kronor, för motorbrännolja *tjugusex* kronor, för eldningsolja 1 och 2 *tjugufyra* kronor samt

för övriga slag av eldningsolja *tjugufem* kronor

eller, såvitt rör olja som skall lagras i bergtrum eller på därmed jämförligt sätt, nämnda belopp ökade med *sex* kronor.

Oljeavgiften beräknas med tillämpning av bestämmelserna i 4 och 5 §§ efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att förvara olja i bergtrum eller på därmed jämförligt sätt *eller skyldighet som avses i 2 § första stycket c)* icke fullgöres, samt efter den tid, under vilken fullgörandet ej sker. Del av kalendermånad räknas som hel månad.

Oljeavgiften utgör för år för *gasol etthundranitton* kronor *per ton,*

för motorbensin *trettiotre* kronor *per kubikmeter,*

för fotogen *tjuguttre* kronor *per kubikmeter,*

för motorbrännolja *tjugu* kronor *per kubikmeter,*

för eldningsolja 1 och 2 *aderton* kronor *per kubikmeter,*

för övriga slag av eldningsolja *tjuguen* kronor *per kubikmeter,*

eller, såvitt rör olja som skall lagras i bergtrum eller på därmed jämförligt sätt, nämnda belopp ökade med *nio* kronor, och, såvitt rör olja som skall lagras enligt föreskrift som avses i 2 § första stycket c), nämnda belopp ökade med *två* kronor.

För månad — — — — — angivna belopp.

5 §.

I fall, som avses i 2 § första stycket b), beräknas oljeavgiften efter den brist, som framkommer i samband med granskning av avgiven uppgift varigenom bristen först yppats, eller, om bristen upptäckts vid särskild undersökning, den brist, som därvid konstaterats.

Oljeavgift skall — — — — — en månad.

Sker ej — — — — — samma tidpunkt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1970. Under år 1970 skall dock i fråga om oljeavgiftens storlek äldre bestämmelser gälla.

Förslag till
Kungörelse om ändring i kungörelsen den
31 maj 1957 (nr 345) med vissa bestämmelser
rörande beredskapslagring av olja

Härigenom förordnas, att 1, 2, 4 och 8 §§ kungörelsen den 31 maj 1957 med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Tillsynsmyndighet, som avses i 3 § förordningen om oljelagring m.m., är överstyrelsen för *ekonomisk försvarsberedskap*.

Tillsynsmyndighet, som avses i 3 § förordningen om oljelagring m.m., är överstyrelsen för *ekonomiskt försvar*.

I frågor — — — — — med oljelagringsrådet.

2 §.

Tillsynsmyndighet skall — — — — — av olja;

b) dem, vilkas försäljning av olja under närmast föregående kalenderår uppgått till sammanlagt minst tjugutusen kubikmeter;

b) dem, vilkas försäljning av *annan olja än gasol* under närmast föregående kalenderår uppgått till sammanlagt minst tjugutusen kubikmeter;

c) *dem, som enligt överenskommelse med tillsynsmyndigheten äro skyldiga att under påföljande kalenderår hålla lager av olja; samt*

c) *dem, vilkas försäljning av gasol under närmast föregående kalenderår uppgått till minst ettusen ton;*

d) *anläggningar, vid vilka under de tre närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja.*

d) *dem, som enligt överenskommelse med tillsynsmyndigheten äro skyldiga att under påföljande kalenderår hålla lager av olja;*

e) *anläggningar, vid vilka under de tre närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja.*

I förteckningen — — — — — lagringsskyldigheten avser.

Avskrift av — — — — — av den.

¹ Senaste lydelse av 1, 2 och 4 §§ se 1962:632.

4 §.

Har Kungl. Maj:t beträffande olja av visst slag förordnat, att bestämd del av lagret skall förvaras i bergrum eller på annat sätt, som innefattar skäligt skydd mot förstörelse genom bombanfall eller beskjutning, skall tillsynsmyndigheten vid bestämmande av lagringsskyldigheten i fråga om dylik olja föreskriva huru mycket envar lagringsskyldig skall förvara på sådant sätt samt platsen för oljans förvaring.

Har Kungl. Maj:t beträffande olja av visst slag förordnat, att bestämd del av lagret skall förvaras i bergrum eller på annat sätt, som innefattar skäligt skydd mot förstörelse genom bombanfall eller beskjutning, eller eljest förläggas på sätt som tillsynsmyndigheten beslutar, skall tillsynsmyndigheten vid bestämmande av lagringsskyldigheten i fråga om dylik olja föreskriva huru mycket envar lagringsskyldig skall förvara på sådant sätt samt platsen för oljans förvaring.

8 §.

- Oljeavgift skall — — — — — dispensbeslutet meddelas;
- b) i fall som avses i 2 § b) samma förordning, då föreläggande enligt 18 § första stycket förordningen om oljelagring m.m. utfärdas eller, om rättelse skett innan föreläggande meddelats, så snart ske kan; samt
- c) i fall — — — — — förelagda tiden.
- Då pågående — — — — — debiteringen anstå.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1970.

Förslag till
Förordning om ändring i förordningen den
5 december 1958 (nr 575) om avskrivning
å vissa oljelagringsanläggningar, m.m.

Häri genom förordnas, att 1 och 4 §§ samt 7 § 3 mom. förordningen den 5 december 1958 om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m.m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

1 mom. Skattskyldig, som under de beskattningsår för vilka taxering i första instans verkställes åren 1959—1973 för stadigvarande bruk i rörelse färdigställer anläggning i bergrum för lagring av mineralolja eller annan anläggning för lagring av mineralolja, som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning, äger att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avskrivning å anskaffningskostnaden för anläggningen på sätt nedan i 2 § stadgas. Avdrag för avskrivning som nu sagts medgives endast om anläggningen har en volym av minst 1 000 m³ och anläggningen godkänts av överstyrelsen för *ekonomisk försvarsberedskap*.

1 mom. Skattskyldig, som under de beskattningsår för vilka taxering i första instans verkställes åren 1959—1980 för stadigvarande bruk i rörelse färdigställer anläggning i bergrum för lagring av mineralolja eller annan anläggning för lagring av mineralolja, som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning, äger att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avskrivning å anskaffningskostnaden för anläggningen på sätt nedan i 2 § stadgas. Avdrag för avskrivning som nu sagts medgives endast om anläggningen har en volym av minst 1 000 m³ och anläggningen godkänts av överstyrelsen för *ekonomiskt försvar*.

Skattskyldig, som — — — — — kan företes.

I anskaffningskostnaden — — — — — körplaner o. dyl.

2 mom. Det åligger överstyrelsen för *ekonomisk försvarsberedskap* att på ansökan av skattskyldig pröva, huruvida anläggning, som i 1 mom. avses, kan godkännas som skyddad anläggning samt att — om så är förhållandet — utfärda intyg härom. I intyget skall jämväl angivas an-

2 mom. Det åligger överstyrelsen för *ekonomiskt försvar* att på ansökan av skattskyldig pröva, huruvida anläggning, som i 1 mom. avses, kan godkännas som skyddad anläggning samt att — om så är förhållandet — utfärda intyg härom. I intyget skall jämväl angivas anläggningens

¹ Senaste lydelse av 1 § och 7 § 3 mom. se 1962: 631.

Handwritten text at the top of the page, appearing to be a header or title.

Handwritten text in the upper middle section of the page.

Handwritten text in the lower middle section of the page.

Handwritten text at the bottom of the page.

KUNGL. BIBL.
26 AUG 1969
STOCKHOLM

201100

Nordisk udredningsserie (Nu) 1969

Kronologisk förteckning

1. Utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete.
2. Laajennettu pohjoismainen taloudellinen yhteistyö.
3. Nordforsks miljövårdsutredning.
4. Förslag till utbyggnad av den samnordiska fortbildningen för journalister.
5. Konsumentupplysning i undervisningen.
6. Sjätte nordiska samekonferensen i Hetta.
7. Nordisk gyldighet av førerkort.
8. Nordiskt sjukhusfysikersamarbete.
9. Nordiskt ämbetsmannamöte i Storlien.

Statens offentliga utredningar 1969

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Faktisk brottslighet bland skolbarn. [1]
Bostadsrätt. [4]
Utsökningsrätt IX. [5]
Kungörelseannonsering. [7]
ADB inom inskrivningsväsendet. [9]
Ny gruvlag. [10]
Internationell adoptionsrätt. [11]
Ny valteknik. [19]
Ämbetsansvaret. [20]

Försvarsdepartementet

Ekonomisystem för försvaret. [24]
Planering och programbudgetering inom försvaret. [25]

Socialdepartementet

Ett renare samhälle. [18]

Kommunikationsdepartementet

Ny sjöarbetstidslag. [3]
Hamnutredningen. 1. De svenska hamnarna. [22] 2. Bilagor. [23]
Skolskjutsarna och trafiksäkerheten. [26]

Finansdepartementet

Förenklad obligationshantering. [13]
Lagstiftning om värdepappersfonder m.m. och om stämpelskatt på värdepapper. [16]
Nya mynt. [17]
Skogsbeskattningen. [30]

Utbildningsdepartementet

Om sexuallivet i Sverige. [2]
Sexualkunskapen på grundskolans högstadium. [8]
Regionmusik. [12]
Filmen- censur och ansvar. [14]
Sexualkunskapen i gymnasiet. [28]

Jordbruksdepartementet

Växtförädlarrätt. [15]

Handelsdepartementet

Idrott åt alla. [29]
Olja i beredskap. [31]

Inrikesdepartementet

Skogsindustri i södra Sverige. [21]
Länsplanering 1967. [27]

Civildepartementet

Offentliga tjänstemåns bisysslor. [6]